

UNIVERSITEIT GENT
FACULTEIT POLITIEKE EN SOCIALE WETENSCHAPPEN

**'Alle hens aan dek':
een onderzoek naar Vlaamse schijnverkozenen (1994-2007)**

Wetenschappelijke verhandeling

Aantal woorden:
24.999

FREDERIK SCHEERLINCK

MASTERPROEF POLITIEKE WETENSCHAPPEN
afstudeerrichting NATIONALE POLITIEK

PROMOTOR: (PROF.) DR. HERWIG REYNAERT

COMMISSARIS: (PROF.) DR. KRISTOF STEYVERS

COMMISSARIS: LIC. HILDE VAN LIEFFERINGE

ACADEMIEJAAR 2008 - 2009

Inzagerecht in de masterproef (*)

Ondergetekende, ...

geeft hierbij toelating / geen toelating (**) aan derden, niet-
behorend tot de examencommissie, om zijn/haar (**) proefschrift
in te zien.

Datum en handtekening

.....

.....

Deze toelating geeft aan derden tevens het recht om delen uit de
scriptie/ masterproef te reproduceren of te citeren, uiteraard mits
correcte bronvermelding.

**(*) Deze ondertekende toelating wordt in zoveel exemplaren opgemaakt als het
aantal exemplaren van de scriptie/masterproef die moet worden ingediend.
Het blad moet ingebonden worden samen met de scriptie onmiddellijk na de
kaft.**

(**) schrappen wat niet past

Dankwoord

Graag zou ik eerst nog enkele mensen willen bedanken.

Laat me beginnen met mijn promotor, prof. dr. Herwig Reynaert. Op het moment dat ik niet meer goed wist wat ik in mijn onderzoek allemaal wou behandelen, was hij er om me in een bepaalde richting te sturen. Daarnaast wil ik ook Tony Valcke bedanken, bij hem kon ik terecht voor tips om mijn bronnenmateriaal voor het provinciale niveau aan te vullen.

Een woord van dank gaat er ook naar al de personen die dit werk mogelijk hebben gemaakt. Zij stuurden me allerhande documenten via de post of via mail: Régis Trannoy van het ministerie van Binnenlandse Zaken, Tom Doesselaere van het Vlaams Agentschap voor Binnenlands Bestuur en de volgende provinciale medewerkers: Berthe Aerts (Limburg), Nele Deprez (West-Vlaanderen), Paul Bats (Antwerpen) en Lieve Valckenaers (Vlaams-Brabant).

Een woord van dank gaat er ook richting mijn sponsors, beter gekend als mijn ouders. Bijna twee jaar geleden gaven ze me de kans om, na drie jaar Arteveldehogeschool, ook nog naar de universiteit te trekken.

Ik zou mijn moeder tevens willen bedanken om dit werk eens na te lezen, ook mijn broer Christophe krijgt om diezelfde reden mijn oprechte dank. Verder wil ik Sara, de vriendin van mijn broer, bedanken omdat haar probleemoplossend vermogen inzake computeraangelegenheden me veel ergernis en tijdverlies heeft bespaard.

Hier wil ik ook Luc De Keyser en Tania De Vos van de facultaire bibliotheek vermelden. Ik waardeer vooral hun inzet die ze de laatste maanden hebben getoond: wekelijks stond ik er wel met een nieuw verzoeklijstje tijdschriften of boeken. Elke keer waren ze bereid om al die zaken voor mij te zoeken. Zelfs wanneer ik vroeg naar een boek dat niet in de catalogus stak, waren ze bereid om het in hun gamma op te nemen.

Tot slot wil ik mijn vrienden bedanken, de voorbije weken heb ik ze genoeg bestookt met verhalen over schijnkandidaten en dergelijke. Toch bleven ze geïnteresseerd luisteren, althans zo leek het toch. Ik hoop stiekem dat ik ze iets heb bijgebracht.

Abstract	4
Inleiding	5
1. Democratie en schijngekozenen	5
2. Literatuurstudie	7
2.1. Schijngekozenen	7
2.2. Functies van het parlement	9
2.2.1. Volksvertegenwoordiging	9
2.2.2. Wetgeving	10
2.2.3. Controle	10
2.2.4. Fractiecohesie	11
2.3. Parlementaire ervaring	11
2.3.1. Machtsmiddel	11
2.3.2. Parlementaire carrièreduur	12
2.3.3. Turnover en opvolging	13
2.4. Eliterotatie als alternatief	14
2.4.1. Nuttige volgorde	14
2.5. Kandidatenselectie	15
2.6. Kandidatenonderzoek	16
2.7. Carrièrepatronen	17
2.8. De kiezer	18
2.8.1. Volatiliteit	18
2.8.2. Lijst- en voorkeurstemmen	19
2.8.3. Stemmotieven	19
2.8.4. Kennis van de kiezer	20
2.9. Media	20
3. Institutionele context	21
3.1. Onverenigbaarheden	22
3.1.1. Federaal en regionaal parlement	22
3.1.2. Europees parlement	22
3.1.3. Provincieraad	23
3.2. Verkiesbaarheidvoorwaarden	23
3.3. Kieshervorming	24
3.3.1. Devolutive lijststem	24
3.3.2. Gendermaatregelen	24
Methode	25
1. Onderzoeksopzet	25
2. Materiaal en procedure	27
Resultaten	29
Hoofdstuk 1: Federale verkiezingen	30
1. Algemeen	30
1.1. 1995 en 1999	30
1.2. 2003	31
1.3. 2007	32
2. Evolutie per partij	33
3. Evolutie mandaten	36
4. Opvolgers	37
4.1. Genderverhoudingen	37

4.2. Parlementaire anciënniteit	39
4.2.1. Kamer	39
4.2.2. Senaat	40
Hoofdstuk 2: Vlaamse verkiezingen	41
1. Algemeen	41
1.1. (1995-) 1999	41
1.2. 2004	42
2. Evolutie per partij	43
3. Evolutie mandaten	44
4. Opvolgers	45
4.1. Genderverhoudingen	45
4.2. Anciënniteit	45
Hoofdstuk 3: Europese verkiezingen	47
1. Algemeen	47
1.1. 1994-1999	48
1.2. 2004	48
2. Evolutie mandaten	49
3. Opvolgers	49
3.1. Genderverhoudingen	49
3.2. Anciënniteit	49
Hoofdstuk 4: Provinciale verkiezingen	51
1. Algemeen	51
2. Plaats op de lijst	54
3. Nuttige volgorde	55
4. Lijststemvermindering (simulatie)	56
4.1. 2000: Halvering	57
4.2. 2006	57
4.2.1. Eén derde i.p.v. één tweede	57
4.2.2. Eén derde i.p.v. één	57
3. Mandaten	58
4. Opvolgers	60
Hoofdstuk 5: De federale, Vlaamse, Europese en provinciale verkiezingen vergeleken	62
1. Aantal schijngekozenen	62
2. Plaats op de lijst	64
3. Gekozenen buiten de nuttige volgorde / Effect van de lijststemhalvering	65
4. Mandaten	67
5. Opvolgers	67
5.1. Man-vrouwverhoudingen	67
5.2. Anciënniteit	68
6. Kartels	69
7. Levelhopping	69
7.1. 2003	69
7.2. 2004	70
7.3. 2007	70
7.4. 2003-2007	70
8. Hypothesen	71

<i>Algemene bespreking</i>	72
1. Bijdrage	72
2. Nuances bij literatuuroverzicht	73
3. Verder onderzoek	73
<i>Algemeen besluit</i>	74
<i>Bibliografie</i>	77
Bijlages	82

Abstract

Deze verhandeling beschrijft een onderzoek naar Vlaamse schijngekozenen¹ bij de federale, Vlaamse, Europese en provinciale verkiezingen vanaf 1994 tot en met 2007. Vanaf 2003, de eerste keer dat de federale en regionale stembusslag niet samen doorgingen, nam voor het federale parlement 13,3% van de gekozenen zijn mandaat in het federale parlement niet op. Bij de andere onderzochte verkiezingen liggen die cijfers nog (heel) wat hoger. Die niet-samenvallende verkiezingen bieden geen uitleg waarom er in 2006 op het provinciale niveau 3,5 keer meer schijngekozenen waren dan in 1994. Eigenlijk is er één grote verklaringbasis: in de hoop extra kiezers aan te trekken trommelen de partijen hun electoraal aantrekkelijkste kandidaten op om de lijsten te versterken. Daarnaast zijn er ook de gekozenen die op een ander niveau minister worden.

In dit onderzoek is het vooreerst de bedoeling om het aantal schijngekozenen in kaart te brengen: dat gebeurt door de verkiezingsresultaten te matchen met de effectieve samenstelling van de assemblees. Verschillende aspecten werden daarbij uitgediept zoals het mandaat van de schijngekozenen, de plaats op de lijst, de parlementaire ervaring van de opvolgers en het effect op de genderverhoudingen. We bemerken dat alle Vlaamse partijen zich aan schijngekozenen bezondigen, toch zijn er grote verschillen merkbaar: zo hadden SP.A, Open VLD en Vlaams Belang over het algemeen meer verzakers dan Groen! of CD&V.

Volgens dit onderzoek zorgt vooral het stijgend aantal lijstbrekers voor een toename. Daarnaast zijn er nog specifiekere verklaringgronden zoals kartels, genderquota en kleine partijen die vechten tegen de kiesdrempel.

---

¹ Kandidaten die op een lijst staan maar eens ze zijn verkozen hun mandaat weigeren.

“Ik ben vandaag senator, en zou als Vlaams parlementslid ook als gemeenschapssenator zitting kunnen hebben, bijvoorbeeld. Maar ik wil niet vooruitlopen op wat de kiezer zegt”, aldus Yves Leterme (CD&V) in De Standaard (De Backer, 2009, 19 februari). De ex-premier ‘duwt’ de West-Vlaamse lijst bij de effectieven voor de Vlaamse verkiezingen op 7 juni 2009. Daarnaast is hij lijstduwer bij de opvolgers op de Europese CD&V-lijst. In 2006 werd hij ook verkozen als provincieraadslid. Leterme is alvast geen pionier of een alleenstaand geval. En de kiezer, die stemde voort,...

A. Inleiding

1. Democratie en schijngekozenen

België staat geboekstaafd als een representatieve democratie. In zo'n bestuursstelsel gaan vertegenwoordigers voor een bepaalde tijd de belangen en/of de standpunten van de kiezers verdedigen (Held, 2006, p. 4; Verlet & Hulsmans, 2004, pp. 51-52). De macht om beslissingen te nemen wordt door middel van verkiezingen overgedragen van de burger naar de gekozenen. Dat kan bekeken worden volgens de principal-agenttheorie. Zo ontstaat er een delegatieketen die steeds van de principal naar de agent verloopt: 1) van de kiezers naar de volksvertegenwoordigers, 2) van de parlementsliden naar de regering 3) van de ministers naar de administratie (Depauw, 2002, pp. 91-92).

Op lokaal vlak zagen we de voorbije decennia dat representatief model wel wat terrein verliezen voor meer inspraak- of directe democratie, toch ligt de klemtoon momenteel nog altijd op het vertegenwoordigende verhaal (Block & Verlet, 2007, pp. 115-127). Die redenering gaat zeker op wanneer we kijken naar de rest van de Belgische politieke omgeving: de hoofdzaak van de burger bestaat er dus in om zijn stem uit te brengen. In België geldt een 'open lijst'-systeem: naast zijn partijvoorkeur kan de kiezer ook één of meerdere individuele kandidaten steunen via zijn voorkeurstem. Door toedoen van de lijststem was het nut daarvan beperkt. Kiesherformingen (infra) brachten daar geleidelijk aan wat verandering in. Schijnverkozenen zorgen er echter voor dat het nut van de voorkeurstem in het gedrang komt.

De Belgische verkiezingsmolen lijkt nooit stil te vallen: zo was er in 2006 de gemeentelijke en provinciale kiesstrijd en in 2007 de federale stembusslag. In juni 2009 staan de Vlaamse en Europese verkiezingen op het programma en in 2011 (of vroeger) zijn het alweer federale verkiezingen.

Een opvallende constatering daarbij is dat “een aanzienlijke groep politici telkens opnieuw aan de kiezer aangeboden wordt” (infra) (Vanlangenakker et al., 2007, p.9). Er zijn niettemin beperkingen ingebouwd, de zogenaamde onverenigbaarheden (infra), waardoor één politicus niet op alle niveaus tegelijk kan zetelen. Dat leidt tot een dilemma bij gekozenen met een niet-aflopend mandaat: ofwel

geven ze dat op om naar een ander niveau te gaan, ofwel verzaken ze aan hun nieuwe mandaat. In het tweede geval worden ze bestempeld als schijnverkozene, in het eerste scenario schuilt echter ook een probleem: wanneer bijvoorbeeld een Vlaams parlamentslid, verkozen in 2004, een transfer maakt naar het federale parlement in 2007, gaat er twee jaar van zijn vertegenwoordigingstaak verloren en blijven die kiezers in de kou staan. Als die overgang plaatsvindt om inhoudelijke redenen lijkt dat perfect rijmbaar met de geest van de representatieve democratie. Wanneer dit meerdere malen het geval is, borrelt toch het idee van electoraal opportunisme op.

Zoals de titel al duidelijk maakt, wordt er in dit artikel een onderscheid gemaakt tussen schijnkandidaten en schijngekozene. De tweede groep maakt daarbij integraal deel uit van de eerste. Over schijnkandidaten kunnen we enkel in termen van vermoedens spreken, zoals net geschetst, is het onmogelijk om op voorhand te weten wat de betrokken kandidaat zou doen ingeval hij verkozen zou geraken. Voor alle duidelijkheid: onder schijnverkozene worden in dit artikel alle verkozenen verstaan die hun mandaat niet opnemen bij het begin van de legislatuur. Verkozene die minister op dat bestuursniveau worden, zijn er dus geen aangezien het sinds 1995 grondwettelijk bepaald is dat ze zich voor de duur van hun ministerambt moeten laten vervangen. Echter, ministers die op een ander niveau verkozen geraken dan waar ze hun functie uitoefenen en aan dat mandaat verzaken, krijgen hier wel het etiket ‘schijnverkozene’ opgeplakt. Wanneer een minister om redenen van ‘werkzekerheid’ even ontslag neemt om de eed in een parlement op een ander bestuursniveau af te leggen, wordt hij tevens als schijngekozene bestempeld.

Bij de start van de kiescampagne voor de Vlaamse en Europese verkiezingen van 7 juni 2009, berichtten de media vaak over schijnverkozene en de levelhoppers van vier en twee jaar eerder. In ‘De Stemtest 2009’² van VRT en de Corelio-kranten luidde één van de stellingen: ‘Wie op een lijst verkozen wordt, moet zijn of haar mandaat opnemen’. Bij de acht partijen, die vertegenwoordigers hadden in het Vlaams parlement, was er één niet akkoord met dat principe: Vlaams Belang. Die laatste argumenteerde dat het mogelijk moet blijven “een partij electoraal te ondersteunen”. Bij Lijst Dedecker waren ze het eens met de stelling maar verklaren ze momenteel “niet heiliger dan de paus te willen zijn”. Open VLD grijpt dat punt aan om voor samenvallende verkiezingen te pleiten, ze stellen daarbij dat jobhoppen wettelijk moet uitgesloten worden. Groen! wil dat bij verkiezing van een kandidaat alle niet-verenigbare mandaten van die persoon automatisch vervallen.

---

² De Stemtest is een internetapplicatie waarmee de surfer op basis van 36 stellingen te weten kan komen bij welke partij zijn overtuiging het dichtst aansluit. Het is een steeds terugkerend concept bij verkiezingen. Onder meer Marc Hooghe (KU Leuven), Kris Deschouwer (VUB) en Stefaan Walgrave (UA) werkten er in 2009 aan mee.

2. Literatuurstudie

2.1. Schijngekozenen

In verschillende publicaties en wetenschappelijke artikels werd er wel eens kort over mandaatverzakkers gesproken. Ook in de pers werd er al meer dan eens aandacht aan besteed, we beperken ons hier echter tot de normatieve, cijfermatige en verklarende bijdragen van de politieke onderzoekers.

Devos (2006, p. 512) kadert schijngekozenen als onmacht van het volk bij verkiezingen, volgens hem laat het “(over)gebruik van opvolgers een vieze bijsmaak na, ook al is het in overeenstemming met de (grond)wettelijke bepalingen.” Daarbij maakt hij ook een onderscheid tussen verkiezingskandidaten die vooraf aankondigen dat ze, al dan niet, zullen zetelen en politici die de kiezer gewoon in het ongewisse laten.

Op dezelfde golven surft Wauters (2003, pp. 418-420; Wauters, Weekers & Pilet, 2004, pp. 400-403; Wauters & Weekers, 2008, pp. 71-79). Bij zijn onderzoek naar de voorkeurstemmen in 2003, 2004 en 2007 stelde hij vast dat er meer kandidaten dan voorheen de nuttige volgorde wisten te doorbreken. Een groot deel van hen verzaakten echter aan hun mandaat, ze stonden enkel als lijstduwer of net erboven omdat ze de lijst enkel wensden te steunen (infra). Bij de federale stembusslag in 2007 namen acht van de vijftien Nederlandstalige verkozenen buiten de nuttige volgorde (in strikte zin) hun mandaat niet op, in 2003 was dat vijf op veertien. In 2004 verzaakten twaalf van de negentien (Nederlandstalige) lijstbrekers aan hun Vlaamse of Europese zetel. “Vanuit het oogpunt van een grotere inspraak van de burger is dit een ontgoocheling”, concludeert hij. Bij de opvolgers weegt het belang van de lijstvolgorde immers zwaarder door aangezien de kiezer er minder voorkeurstemmen uitdeelt.

Fiers, Gerard en Van Uytven (2006a, pp. 104-109) gaven ook cijfermatige beschouwingen mee³: in 2003 waren 41 Vlaamse parlementsleden kandidaat bij de federale verkiezingen, vijf werden er effectief verkozen. In 2004 steeg dat aantal: bij de zes grootste Vlaamse partijen namen 67 federale parlementsleden deel aan de Vlaamse verkiezingen. Van de negentien verkozenen, maakten er slechts vier de overstap naar het Vlaams parlement. Daarnaast waren, volgens hun cijfers, zeven van de elf (Vlaamse) federale regeringsleden verkozen voor het Vlaams parlement. Fiers et al. zien schijnkandidaten als een aanfluiting van de federale logica. “Met de beslissing om de regionale parlementen vanaf 1995 rechtstreeks te laten verkiezen, nam het federaliseringsproces een heel belangrijke wending, omdat het de kans bood om een eigen Vlaams-Vlaamse politieke elite op te richten. Onder invloed van de politieke partijen blijft van dat oorspronkelijk idee momenteel niet veel

---

³ In bijlage 1 ‘Errata’ worden die cijfers licht aangepast.

meer over. Althans niet wat het verkiezingsproces zelf betreft.” Bij de moeder van alle verkiezingen in 1999 was een derde van de aangestelde ministers kandidaat geweest op een ander niveau dan waar ze hun ambt uitoefenden.

Naast de afwezigheid van een federale logica zien ze ook “kwelijke gevolgen” voor de politicus zelf. “Door politici op allerlei lijsten te plaatsen, dreigen ze op die manier nog meer dan voorheen pionnen te worden in handen van de partijleiders. Zo wordt de continuering of de stopzetting van de individuele carrière aan het partijhoofdkwartier overgelaten. Politici kunnen zelf niet meer beslissen op welk niveau ze willen fungeren.” Verleden en Heyneman (2008, pp. 400-401) spreken over het ‘actief personeelsbeleid’ van de partij. Een laatste gevolg waar Fiers et al. zich zorgen over maken is de dalende macht van het parlement door de onervaren opvolgers: “Hoe groter de onervarenheid van de parlementsleden, hoe gemakkelijker de regering haar wil kan opleggen”.

Partijen maken gebruik van schijnkandidaten omwille van hun bekendheid. Dat zorgt er volgens Depauw en Vanhecke (2006, p. 155) voor dat uittredende Europarlementsleden er bijvoorbeeld in 2004 niet gemakkelijk in slaagden om de plaatsen bovenaan de lijsten te veroveren. Zij moesten die overlaten aan nationale politici die helemaal geen interesse hadden in een Europees zitje. “Precies omdat zo weinig kandidaten in het moderne medialandschap de aandacht van het gehele electoraat kunnen trekken, geven de partijen de voorkeur aan hun boegbeelden.”

Niet alleen bij de Europese of federale verkiezingen zijn er schijnverkozenen, hetzelfde verhaal geldt evengoed op provinciaal niveau. Dewachter en (opnieuw) Wauters (2006, p. 17) vinden dat er een verbod op ‘importkandidaten’ moet komen. “Het is reinste kiezersbedrog, totaal onethisch en voor de provinciale democratie dodelijk als het op grote schaal wordt toegepast.” Volgens hen is de praktijk “een schromelijke minachting” van de kiezers. Valcke en Reynaert (2007, pp. 29-47) becijferden de gevolgen bij de provincieraadsverkiezingen van 2006. Daarbij verzaakten “niet minder dan” 94 van de 411 provincieraadsleden aan hun mandaat: 25 in Antwerpen, 17 in Limburg, 13 in Oost-Vlaanderen, 19 in Vlaams-Brabant en 20 in West-Vlaanderen. Daarnaast werd gekeken naar de gevolgen inzake leeftijd en genderverhoudingen. Zo werd er een globale verjonging genoteerd: de opvolgers zijn gemiddeld 46,2 jaar terwijl de rechtstreeks verkozenen gemiddeld twee jaar ouder waren. Inzake genderverhouding werd een vervrouwelijking opgemerkt: bij de opvolgers zaten er 38 vrouwen, daardoor steeg het aantal vrouwelijke vertegenwoordigers van 151 naar 158. Toch is dat effect niet evenredig verspreid over de verschillende provincies. Zo waren er acht extra vrouwelijke opvolgers (ten opzichte van het aantal mannen) in West-Vlaanderen terwijl er in Antwerpen vier vrouwen minder waren. Oost-Vlaanderen en Limburg kenden een stijging met één vrouw, Vlaams-Brabant telde er twee.

Naast ‘import van schijnkandidaten’ vanwege bekendheid ziet Depauw, samen met Fiers (2008, p. 93) nog twee andere mogelijke redenen: ten eerste konden de opvolgerplaatsen als “pasmunt bij de onderhandelingen met de kleinere kartelpartner” dienen: zo wist Geert Bourgeois (N-VA) in 2004 een Europese zetel weg te kapen onderaan de CD&V/N-VA-lijst ten voordele van partijgenote Frieda Brepoels. Ten tweede kan het opnemen van een nieuw mandaat in een andere assemblee zetelverlies voor een partij betekenen. In 2007 bleef Jurgen Verstrepen (Lijst Dedecker) in het Vlaams parlement omdat anders zijn plaats zou overgaan naar een lid van het Vlaams Belang.⁴

De aangehaalde argumentaties en beschouwingen maken duidelijk dat we schijnkandidaten en verkozenen niet als een losstaand fenomeen mogen behandelen. Het heeft enerzijds raakvlakken met kandidatenselectie, de nuttige volgorde en dusdanig de kieshervormingen die op verschillende niveaus werden doorgevoerd. Ook de kandidaatgerichte media spelen hun rol, net als de kiezer,... Al die thema’s worden eerst kort aangehaald, vaak worden er slechts enkele auteurs en onderzoeken geciteerd, het is onmogelijk om binnen de omvang van deze verhandeling meer aan bod te laten komen. Daarna worden de onderzoeksvragen geformuleerd. We starten bij een fundamenteel onderwerp: de functies van het parlement.

2.2. Functies van het parlement

Staelraeve en Bouteica (2006, pp. 339-342) baseerden zich op vooraanstaand werk van Loewenberg, Patterson, Dewachter, Copeland, Cotta, Packenham en Mezey en selecteerden zo zeven functies van een parlement: 1) volksvertegenwoordiging, 2) wetgeving, 3) controle, 4) conflict management, 5) rekrutering, selectie en training, 6) legitimatie, 7) agendasetting. Enkel de eerste drie punten worden verder besproken.

2.2.1. Volksvertegenwoordiging

In de inleiding van dit artikel werd dit aspect al gedeeltelijk belicht, toch mogen we volgens Staelraeve en Bouteica (2006, p. 341) die representatierol niet te eenzijdig behandelen. Er hoort immers ook ‘linkage’ bij: de vertegenwoordiger speelt een “informatieve en verbindende rol tussen de kiezers en de regering.” Daarbij fungeert hij als een soort ombudsman die informatie vanop regeringsniveau tot bij de kiezer brengt en omgekeerd.

Modellen

Binnen de politiekwetenschappelijke literatuur worden er verschillende modellen van vertegenwoordiging onderscheiden. Zo is er een opdeling tussen ‘delegates’, ‘trustees’ en ‘politicos’. De ‘delegate’ gaat in het parlement net doen wat de kiezer hem had opgelegd, de ‘trustee’ daarentegen

---

⁴ Jean-Marie Dedecker (Lijst Dedecker) ging in 2007 wel over van het Vlaams Parlement naar de Kamer zodat zijn zetel terug aan Open VLD toekwam.

moet zich niet inlaten met de verzuchtingen van de kiezer, hij bezit voldoende kennis om te weten wat goed is voor het volk. De 'politico' is een mixvorm van de twee voorgaande: hij laat zijn gedrag afhangen van het specifieke dossier (Müller & Saalfeld, 1997, p. 9).

Naast het trustee- en delegatamodel onderscheidt Heywood (2007, pp. 251-252) het 'mandate' en 'resemblance model'. Het mandaatmodel past beter bij de moderne politieke partijen en verdient dus meer aandacht dan de twee vorige: via verkiezingen wordt de partij gemandateerd om de punten uit te voeren die ze in haar verkiezingsprogramma had voorop gesteld. De individuele volksvertegenwoordiger speelt daarbij de partijsoldaat die de volkswil uitvoert door trouw de partijlijn te volgen. Dit model veronderstelt echter dat de kiezer stemt op basis van partijprogramma's. In realiteit zijn niet alle kiezers goed geïnformeerd en is die voorkeur niet altijd even rationeel. Zo spelen het imago van een partij, de persoonlijkheid van de kandidaten, gewoontestemmen,... ook een rol. In een proportioneel systeem valt dit model moeilijk toe te passen aangezien de regeerverklaring een compromis is van de regeringspartijen, het is dus een mix van partijprogramma's. Het groot aantal partijen zorgt er ook voor dat de kiezer het moeilijk krijgt om al die programma's te kennen.

Het 'resemblance model' beschrijft Heywood als een microkosmos. In het parlement zijn dan alle kenmerken vertegenwoordigd die in de samenleving terug te vinden zijn. Die zijn zeer divers: sekse, beroepsgroep en sociale klasse, etniciteit, geloofsovertuiging,... Wanneer vrouwen, bejaarden, homo's,... in het parlement ondervertegenwoordigd zijn, zouden hun belangen niet (voldoende) worden behartigd. De genderquota op kieslijsten (infra) kunnen als een uiting van dit model worden bekeken.

2.2.2. Wetgeving

Als je iemand vertegenwoordigt, moeten er natuurlijk ook activiteiten zijn waarin dat tot uiting kan komen. Inzake wetgeving is het parlement echter niet de belangrijkste speler: in de periode 2003-2006 werden er procentueel zeventien procent wetsvoorstellen goedgekeurd, de overgrote meerderheid van het wetgevend werk werd dus geïnitieerd door de regering via wetsontwerpen. Dat is echter geen nieuw gegeven (Devos et al., 2007, pp. 116-117). Via volmachten en programmawetten kan de regering op wetgevend vlak ook nog haar wil opleggen.

2.2.3. Controle

Aangezien het parlement op wetgevend vlak geen leidende rol heeft, kan volgens Staelraeve en Bouteica (2006, p. 340) de controlefunctie beschouwd worden als potentieel de meest belangrijke en invloedrijke taak van een modern parlement. Onder controlemiddelen verstaan we de mondelinge en schriftelijke vragen, interpellaties en de mogelijkheid om een onderzoekscommissie op te richten. Daarnaast moet een parlement de begroting goedkeuren en de regering het vertrouwen schenken of

terug afnemen via een constructieve motie van wantrouwen. Op papier lijkt het parlement daarmee over heel wat macht te beschikken, de realiteit is echter anders. Zo heeft het, alvast na Wereldoorlog II, de regering geen enkele keer ten val kunnen brengen door middel van een stemming.

Toch werd het interpellatie- en vragenrecht steeds meer gehanteerd, ook al waren er soms wat conjuncturele terugvallen. Door het veelvuldig gebruik van het interpellatierecht zou het politieke gewicht van dat instrument wel eens kunnen afnemen. Bij het stijgend aantal schriftelijke vragen, blijven er ook steeds meer onbeantwoord door de regeringsleden (Devos et al., 2007, pp. 119-121).

2.2.4. Fractiecohesie

Op het moment dat er een regering is, ontplooit er zich een strijd tussen de meerderheid en de oppositie in plaats van tussen het parlement en de regering. Uit onderzoek van Verleden (2009, pp. 62-65) blijkt dat in de Kamer tijdens de legislatuur 2003-2007 de meerderheidsfracties in minder dan één procent van de gevallen verschillend van elkaar stemden. Inzake de cohesie binnen de fracties schetst hij een gelijkaardig beeld. De Rice-index⁵ geeft daarbij waarden aan van 97,33% voor cdH tot 99,95% voor SP.A-Spirit, dat wijst op bijna perfecte cohesie. Die cijfers waren haast dezelfde van Depauw (2002, p.158) die hetzelfde onderzoek uitvoerde voor de periode 1991-1995. In een vergelijking met tien Europese landen, lag de fractiecohesie enkel in Denemarken nog hoger.

2.3. Parlementaire ervaring

2.3.1. Machtsmiddel

Dat de macht van een parlement allerm minst af te leiden is uit de taakstelling die het op papier heeft meegekregen, maakt het bovenstaande wel duidelijk. Volgens Depauw (1997, pp. 207-208) is de macht van een politiek orgaan, naast aanzienlijke bevoegdheden, afhankelijk van de mensen die er deel van uitmaken. Wanneer een 'institutie' enkel door zwakke of gezagsloze figuren wordt bevolkt, is daadkrachtig optreden eigenlijk onmogelijk. Naar aanleiding van de eerste rechtstreekse verkiezing van het Europees parlement in 1979 voerden Dewachter en De Winter (1979, pp. 116-125) onderzoek naar de Belgische delegatie in dat assemblee. In dat artikel concludeerden ze dat de 'wet van de zwakke parlementen' van toepassing was: zwakke parlementen stoten goede kandidaten af. Daardoor gaat de macht van dat orgaan nog dalen en verschaalt de rekrutering nog meer.

Depauw (1997, p. 209; 2008, p. 90) ziet de "morele en politieke invloed" van een parlement als een afgeleide van de "competentie van zijn leden". Daarbij is ervaring het ultieme middel van een parlementslid om op het beleid te wegen. Door jarenlang met dezelfde thema's bezig te zijn kan een parlementair heel wat deskundigheid verzamelen. Een minister bezit die echter niet noodzakelijk: bij

---

⁵ De Rice-index meet het aantal niet-dissidente stemmen ten aanzien van het totaal aantal stemmen.

de verdeling van de ministerportefeuilles is expertise niet het meest doorslaggevende argument. De toewijzing verloopt immers via de partijvoorzitter. Een vakkundig mandataris ziet zijn ministerkans dus verdampen als de relatie met die persoon niet goed loopt. Daarnaast was er in 1958 de laatste keer een homogene regering, over de ministerverdeling moet er sindsdien dus tussen de partijen onderhandeld worden. Daarbij zouden partijvoorzitters om de beurt hun voorkeur voor een bepaalde portefeuille kenbaar moeten maken (Fiers, Dumont & Dandoy, 2006b, p. 127).

Naast die twee elementen is het ook zo dat ministeriële carrières niet lang duren: recent onderzoek van Dumont, Fiers en Dandoy (geciteerd in Depauw & Fiers, 2008, p. 90) wees uit dat in België na de Tweede Wereldoorlog een minister een gemiddelde carrière van 4,1 jaar had.⁶ Om dat gebrek aan ervaring en expertise in te dijken worden ministers wel bijgestaan door een batterij kabinetsmedewerkers.

2.3.2. Parlementaire carrièreduur

Depauw (1997, p. 209) legt een directe link tussen jaren ervaring en competentie, de voorwaarde daarbij is natuurlijk dat een bepaald parlementslid de waan van de dag loslaat om zich te specialiseren in één of hoogstens enkele dossiers en domeinen. Een gemiddelde parlementaire carrière duurt een stuk langer dan de periode dat een minister doorgaans op post blijft. In de eerste halve eeuw na Wereldoorlog II duurde een parlementair mandaat in de Kamer gemiddeld 9,4 jaar. In 22 jaar tijd, van 1981 tot 2003, daalde die gemiddelde anciënniteit echter (bij de aanvang van de legislatuur) van 6,3 naar 4,7 jaar. Zowel in 1981 als in 2003 was de ministeriële ervaring bijna even laag: bij het aantreden van Martens V lag die op 1,8 jaar, Verhofstadt II startte met twee jaar ervaring. Het parlement speelt zijn “structureel voordeel” kwijt (Depauw & Fiers, 2008, p. 91-95; Fiers et al., 2006b, pp. 129-130).

De sterke ervaringsdaling in de Kamer moet enigszins genuanceerd worden: doordat ministers zich sinds 1995 verplicht moeten laten vervangen voor de duur van hun mandaat, eindigt hun parlementaire ervaring. In het merendeel van de gevallen is het ministerambt een bekroning van een lange parlementaire carrière. Een ander gevolg van de grondwetswijziging van 1993 was het einde van het dubbelmandaat, daardoor was er bij de verkiezingen van 1995 de mogelijkheid om zich naar het regionale parlement te laten transfereren (Fiers et al., 2006a, p. 94). Zo liep dan ook ervaring weg en kwamen er veel nieuwelingen. Daarnaast was er ook een personeelsstroom van de Kamer naar de Senaat, daar werden de verkiezingsvoorwaarden immers versoepeld en konden de grote kopstukken sindsdien kandideren in grote kieskringen (Verleden & Heyneman, 2008, p. 493-494).

---

⁶ Bij de berekening werd zijn volledige carrière beschouwd: dus ook als hij verschillende departementen onder zijn hoede had.

Daarnaast bemerken Depauw en Fiers (2008, pp.94-95) dat de gemiddelde leeftijd in de Kamer aan het dalen is: van 47,7 jaar in 1981 naar 46,3 jaar in 2003. Dat is onder meer het gevolg van de quotaregels: partijen rekruteren eerder jonge dan oude vrouwen. Ook de opvolgers zijn vaak jongeren die via die weg een kans krijgen om naambekendheid te verwerven en de parlementaire taken onder de knie te krijgen.

2.3.3. Turnover en opvolging

Nog een parameter van de parlementaire ervaring is de turnover: bij elke verkiezing verdwijnt een bepaald percentage van de leden uit het parlement. Verleden & Heyneman (2008, pp. 390-391) spitsen zich toe op de federale Kamer: ze slaagden er niet in een longitudinale trend te ontwaren, toch zien we de laatste drie verkiezingsjaren globaal beschouwd een stijgende tendens, 1995 was daarvoor wel even een uitschieter met 44,7% turnover. In 2007 was het percentage absolute nieuwkomers opgeklommen tot 37,3%, in 1999 lag dat nog op 32%.

Naast de turnover bij de verkiezingen zijn er nog de wissels tijdens de legislatuur zelf: zo waren er maar liefst 54 opvolgers in de Kamer tijdens de legislatuur 2003-2007, ten opzichte van 34 in 1999-2003 en 28 in 1995-1999 (Depauw & Fiers, 2008, p. 94). Volgens Verleden & Heyneman (2008, p. 400) was de tussentijdse circulatie na de verkiezingen van 1995 en 1999 te wijten aan de ministeriële vervangingen, voor de periode na 2003 zien ze de eerste niet-samenvallende regionale stembuslag als verklaring.

Het opvolgerssysteem is in het Belgische parlementaire stelsel ingevoerd in 1899. Kostelijke en voor de kiezers belastende tussentijdse verkiezingen konden zo vermeden worden aangezien de volgorde van de eventueel vrijgekomen mandaten op voorhand vast stond (Fiers, 2000, p.64, p. 202). Daarnaast hebben parlamentsleden hun lot niet helemaal zelf in handen, ze krijgen ten hoogste werkzekerheid voor één legislatuur. De vlottende kiezer zorgt er daarbij voor dat slechts enkelingen, zij op de prominente plaatsen op de lijst, zeker zijn van een verlengd verblijf in het halfroond. Daarom is het niet onlogisch dat parlamentsleden hun job gaan ruilen voor beschikbare posities buiten maar ook binnen de politiek. Dat laatste wordt aangeduid met levelhoppen (infra) (Depauw & Fiers, pp. 92-94). Veel vervangingen leiden logischerwijze tot een dalende ervaring.

Op provinciaal vlak bemerkten Coninckx & Valcke (2006, p.70) dat bij elke verkiezing de turnover op meer dan een derde van de leden ligt. Dat was vooral te wijten aan het feit dat een provinciaal mandaat weinig garantie geeft op een nationaal mandaat. Voor het Europees parlement vonden Depauw & Van Hecke (2006, pp. 156-157) een gelijkaardige trend: in 2004 waren 52% van de Belgische Europarlementariërs nieuwelingen. Belgische Europarlementsleden blijven er gemiddeld vijf jaar en zeven maanden, het Europese gemiddelde ligt amper hoger.

2.4. Eliterotatie als alternatief

Daarnt werd er zwaar op gehamerd dat ervaring een zeer belangrijk instrument is. Toch bestaat er in de politiekwetenschappelijke wereld ook nog een alternatieve redenering. Volgens Pedersen (1977, geciteerd in Fiers & Reynaert, 2006, pp. 180-188) kan een hoge continuïteit van de mandaten en zetelzekerheid wijzen op een mate van geslotenheid bij de politieke elite. Wanneer veel vertegenwoordigers zeker zijn van een volgende termijn, ontstaat er volgens Somit et al. (1994, geciteerd in Verleden & Heyneman, 2008) beleidsinertie en een democratisch deficit. Anciënniteit vergaren is pas mogelijk voor wie meerdere malen verkozen raakt, daar komt in het Belgisch verkiezingssysteem een hoge mate van zetelzekerheid aan te pas. Zo kwamen er tot 1995 nooit minder dan tachtig procent van de uittredende kamerleden terug die zich opnieuw kandidaat hadden gesteld (Fiers & Reynaert, 2006, pp. 187-188).

2.4.1. Nuttige volgorde

Toch bemerken we de laatste verkiezingen een wijziging: steeds meer kandidaten worden verkozen buiten de nuttige volgorde. In 2001 oordeelde Dewachter (p. 18) nog als volgt: “De kiezers verdelen enkel het aantal zetels over de politieke partijen.” Bij de verkiezingen van 1999, de laatste keer dat de Europese, federale en regionale verkiezingen samen doorgingen, wisten slechts vijf op 408 verkozenen de nuttige volgorde te doorbreken: twee voor het Vlaams Parlement, één voor het Waals parlement en twee voor de Senaat (Wauters & Smits, 2000, p. 289). Daarvoor was het nog een meer marginaal fenomeen: tussen 1919 en 1999 telde men maar 30 op 5019 Kamerleden buiten de volgorde (0,6%). In 2003, toen de kiezers een recordaantal voorkeurstemmen uitdeelden (infra), waren er al zeventien Kamerleden en vijf senatoren in dat geval.⁷ Elf van die zeventien en twee van die vijf slaagden daarin door de halvering van de lijststem (Wauters, 2003, pp. 418-420). Andere verklaringen die Wauters geeft zijn: de vele bekende figuren die als lijstduwer fungeerden in plaats van bovenaan de lijst te staan zoals bij de vorige verkiezingen. Ook had de toen ingevoerde kiesdrempel ervoor gezorgd dat de overgebleven partijen, binnen die nieuwe provinciale kieskringen, meer zetels konden binnenrijven.

In 2004 waren er zeventien verkozenen buiten de nuttige volgorde voor het Vlaams parlement, de halvering van de lijststem was voor elf van hen cruciaal. Voor de Europese verkiezingen was dat voor alle drie lijstbrekers het geval. Veelal dezelfde redenen als in 2003 lagen aan de basis, daarnaast zag Wauters ook een karteffect door de case-Bourgeois-Brepoels (supra) (Wauters et al., 2004, pp. 399-401). In 2007 waren er zestien lijstvolgordebrekers voor de Kamer, bij de Senaat steeg het aantal tot negen (Wauters & Weekers, 2008, pp.70-71). Bij de provincieraadsverkiezingen ligt het aantal

---

⁷ In tegenstelling tot Wauters in zijn artikels in Res Publica hebben wij het enkel over brekers van de nuttige volgorde in strikte zin: een verkozene als Marc Wilmots die op de vierde plaats van de lijst stond maar derde verkozene werd terwijl de derde op de lijst de vierde verkozene werd, worden er niet bijgeteld.

lijstspringers dan weer wat hoger: in 2000 was dertig procent in dat geval (Celis & Meier, 2006, p. 45).

Zodoende geraakt de overgrote meerderheid van de verkozenen nog altijd dankzij de lijstvolgorde in het parlement. Volgens Dewachter (2001, pp. 18-19) kunnen we de partij daarom als ‘werkgever’ gaan beschouwen: de partijleiding beslist immers over de benoeming en het ontslag tot parlementslid of minister. De enige mogelijkheid voor een individuele politicus om aan die willekeur te ontsnappen, is het bereiken van een eigen ‘independent kingdom’. Die eigen machtsbasis maakt hem zodoende ‘incontournable’ binnen de partij en daardoor kan hij de beslissingen van de partijleiding proberen te sturen of zelf gaan meebesturen. Een politicus die een grote aanhang kent en dus veel voorkeurstemmen binnenhaalt, kan niet zomaar door zijn partij opzij worden gezet. Daar schuilt net het gevaar van de opvolgers: zij beschikken niet over een eigen machtsbasis en zijn dus volledig schatplichtig aan de partijleiding. Dat de macht van de meeste parlementsliden sowieso beperkt is, wordt bewezen door de grote fractiecohesie (supra).

2.5. Kandidatenselectie

Verkozen worden, al dan niet buiten de volgorde, kan niet zonder op de lijst van een bepaalde partij te gaan staan. In de jaren zestig ging de selectie van kandidaten nog via algemene ledenpolls (aan de hand van modellijsten). Zodoende hadden de partijleden effectieve inspraak. Tegen de jaren tachtig was die praktijk helemaal van de tafel geveegd: de partijleiding besliste en daarmee was de kous af, openlijke ruzies werden zo vermeden en een verruimingsoperatie ging vlotter. Zwarte zondag en de hoge volatiliteit van de kiezer (infra) zorgden er in de jaren negentig voor dat de partijen opnieuw intern democratisch gingen worden: ze grepen terug naar de congressen, ledenpolls via modellijsten en voorverkiezingen. Eigenlijk is er ten gronde weinig veranderd: om de modellijst van de partijtop weg te stemmen, is er nood aan grote meerderheden (Devos et al., 2007, pp. 106-107; Dewinter & Brans, 2003, p.55).

De vraag rest natuurlijk nog wie de partijtop zal selecteren: In het standaardwerk ‘Candidate selection in comparative perspective: The secret garden of politics’ gaat Michael Gallagher (1988) dieper in op de criteria die worden gehanteerd bij de samenstelling van de kieslijst. Hij maakt een onderscheid tussen objectieve en subjectieve persoonlijke kenmerken. Bij de subjectieve kenmerken worden de staat van dienst binnen een partij of een lokaal mandaat als belangrijke pluspunten vermeld. Toch kan daarvan worden afgeweken. Het beste selectie criterium is echter om ‘incumbent’ te zijn. Zetelenden hebben immers hun electorale aantrekkelijkheid al bewezen bij een vorige stembusslag. Ze beschikken zo over ervaring en bekendheid en de partij kan hen vertrouwen. Andere subjectieve criteria die kandidaten moeten bezitten zijn: sociale vaardigheden, fatsoen, welbespraaktheid en de juiste politieke overtuiging hebben.

Bij de objectieve criteria is vooral de lokale gebondenheid van belang: kandidaten moeten het liefst uit de streek zijn, anders is hun kans op succes zeer gering. Sociaal-economische status met daarbij opleiding en rijkdom zijn minder van tel. Raciale kenmerken, talenkennis en geloofsovertuiging zijn dan wel weer belangrijk in zeer verdeelde landen. Electoraal succes boeken met een Franstalige kandidaat in de provincie Antwerpen zit er zo niet meteen in. Volgens Gallagher gaan de lijststellers een mix proberen maken van de verschillende objectieve criteria. Zo respecteren de partijen doorgaans een regionale spreiding van de kandidaten in de kiesomschrijving en zorgen ze voor een gegeven vertegenwoordiging van jong politiek geweld, ouderen en de verschillende standen (Fiers, 2001). Gallagher ziet dus veel verschillende criteria: uit eigen maar ook uit internationale bevindingen concluderen Devos et al. (2007, p. 110) dat de lijstmakers meer belang hechten aan charisma en communicatievaardigheden dan aan deskundigheid of ervaring. In zijn onderzoek naar de eliterotatie onder Belgische parlementsleden (1946-1995) zegt Fiers (2000, p. 97) dat partijen die een verkiezingsverlies zien aankomen wellicht minder geneigd zijn om jonge of onervaren kandidaten op een strijdplaats of een verkiesbare plek te zetten, partijen gaan immers de schade proberen beperken door ancients met veel naambekendheid of parlementaire ervaring op hun lijsten te zetten.

Een andere blik op de selectie van kandidaten vinden we terug bij Pippa Norris (1997, pp.13-14; pp. 229-230). In 'Passages to power: legislative recruitment in advanced democracies' geeft ze net als Gallagher voorwaarden waaraan kandidaten moeten voldoen volgens de selectoren, de vraagzijde dus. Daarnaast schetst ze echter dat het selectieproces ook bepaald wordt door het aanbod van kandidaten. Dat wordt bepaald door enerzijds het 'politek kapitaal' en anderzijds de 'politieke motivatie' van de mensen. Kapitaal kan begrepen worden als financiële middelen maar dat is slechts een onderdeel van dat containerbegrip: het gaat ook over het persoonlijke politieke netwerk, partij- en werkervaring, flexibiliteit op carrièrevlak, opleiding en zelfs wetgevende kwaliteiten. Politieke motivatie verwijst dan weer naar de zin of ambitie die de persoon heeft om vertegenwoordiger te worden. Dat minder vrouwen een politieke carrière ambiëren is dan een gevolg van tijdsgebrek: naast de dubbele carrière (thuis en op het werk) is er geen marge meer voor politieke activiteiten.

2.6. Kandidatenonderzoek

Kandidatenonderzoek inzake federale, Europese en Vlaamse verkiezingen wordt sinds 2003 gevoerd door het Centrum voor Politicologie van de KULeuven. Het verzamelt systematisch de gegevens van de verkiezingskandidaten en de verkozenen. Bij de federale verkiezingen van 2003 was 44,8% van de Vlaamse parlementsleden en 75% van de Europarlementariërs kandidaat. Zij werden vooral op ondersteunende plaatsen geposteerd aangezien er maar vijf Vlaamse en twee Europese volksvertegenwoordigers verkozen raakten.

Voor 2004 was meer dan de helft van de federale parlementsleden kandidaat op de Vlaamse, Brusselse en Europese lijsten, slechts negen stonden op een prominente plaats. Toch werden er vijftien Kamerleden en vier senatoren⁸ verkozen. Alle elf Vlaamse ministers uit de federale regering namen ook deel, drie van hen raakten niet verkozen (infra) (Depauw et al., 2004, pp. 12-13; Fiers et al., 2004, pp. 13-14). In 2007 waren 75 Vlaamse en elf Europese parlementsleden kandidaat, respectievelijk vijftien en twee kregen er een ander mandaat van de kiezer (Weekers et al., 2007b, p. 9).

	Totaal aantal parlementsleden van de onderzochte partijen (1)	Aantal parlementsleden dat kandidaat was				Aantal parlementsleden dat verkozen is			
		Fi	% t.o.v (1)	%	%	Fi	% t.o.v. (1)	%	%
			2007	2004	2003		2007	2004	2003
Kamer	88	75	85,2	56,8	80,2	39	44,3	17,0	52,7
Senaat	31	27	87,1	54,8	71,0	9	29,0	12,9	35,5
Vlaams Parlement	120	75	62,5	7,4	44,8	15	12,5	38,8	4,3
Brussels Parlement	17	6	35,3	100	36,4	0	0,0	72,7	0,0
Europees Parlement	14	11	78,6	91,7	75,0	2	14,3	58,3	16,7
TOTAAL	270	194	71,8	69,3	61,3	65	24,1	30,6	29,1

TABEL I: Kandiderende en verkozen nationale parlementsleden bij de verkiezingen van 2003, 2004 en 2007 (bron: Weekers et al., 2007b, p. 9)

2.7. Carrièrepatronen

Wanneer al die personeelsstromen bij verkiezingen worden gevolgd, is het mogelijk om daarin een carrièrepatroon te ontwaren. Volgens de ‘traditionele carriëretheorie’ van Daniel Gaxie (1993, geciteerd in Fiers, 2001, pp. 173-174) verlopen politieke mandaten sterk hiërarchisch: politici leren het vak op gemeentelijk niveau om dan stap voor stap door te stoten naar de hogere of belangrijkere politieke echelons. Fiers (2001, pp. 173-191) vertaalde dat idee naar het Belgische politieke toneel anno 1999, dat was de laatste keer dat de federale, regionale en Europese verkiezingen samen doorgingen. Hij mat de belangrijkheid van de niveaus aan de hand van de toegankelijkheid: hoe meer zetels er te verdienen zijn op een bepaald politiek niveau, hoe minder interessant het wordt. De hiërarchie verloopt dus als volgt: onderaan de gemeenteraden, daarboven de provincieraad, dan de regionale assemblees. Iets hoger staat het federale parlement en aan de top vindt men zo het Europees parlement terug. Zijn conclusie was dat het provinciaal niveau niet zo belangrijk was, het Europees niveau bleek ook niet bovenaan de carrièrepiramide te staan, slechts weinig nieuwe leden kwamen daar vanuit de Kamer of Senaat terecht. Ook concludeerde hij dat de overgang van het regionaal naar het federaal parlement slechts klein was. De traditionele theorie is dus maar beperkt geldig.

⁸ Bij de senatoren werden de gemeenschapssenatoren er niet bijgeteld.

Verder onderzoek naar carrièrepatronen door Fiers, Pilet en Steyvers (2005, pp. 119-123) concentreerde zich op de verkiezingen van 2003 en 2004. Uit hun analyse maakten ze op dat er meer Nederlandstalige federale parlementsleden in 2004 naar het Vlaams parlement trokken dan omgekeerd het geval was in 2003: 1,3% van de verkozen Kamerleden was in de periode 1999-2003 lid van het Vlaams parlement geweest (Voor het Waals en Brussels parlement lag dat ook telkens op 1,3%, samen dus 3,9% van de leden). Omgekeerd waren 23,4% van de verkozenen voor het Vlaams parlement in 2004 lid van de Kamer of Senaat geweest in de periode 1999-2004 (dus over twee verschillende legislaturen). Dat bewees volgens Fiers et al. dat de hiërarchische theorie van Gaxie niet meer kon gelden inzake de verhouding tussen het regionaal en federaal parlement. Om die afwijking te verklaren pasten de onderzoekers een theorie van Borchert (2003, pp. 8-9) toe. Volgens Borchert is er de laatste jaren een professionele politieke klasse ontstaan, de afzonderlijke politicus stelt alles in het werk om zolang mogelijk aan de macht te blijven. Op welk belangrijk niveau de politicus uiteindelijk belandt, is van ondergeschikt belang. De grote stroom Vlaamse federale parlementsleden die voor het Vlaamse parlement werd verkozen, kadert zo in die theorie: op die manier kregen ze werkzekerheid tot 2009 in plaats van tot 2007. Fiers et al. nuanceren die conclusie wel door te wijzen op de vele verzakers.

2.8. De kiezer

De partijselectoren bepalen dus de carrières van de kandidaten, bij hun kandidatenkeuze proberen ze de lijsten zo aantrekkelijk mogelijk te maken voor de kiezer. We zoomen even in op de rol van die laatste: zijn volatiliteit, zijn stemmotieven, zijn kennis en de manier waarop hij zijn stembrief gaat vervolledigen, komen aan bod.

2.8.1. Volatiliteit

De burger is niet langer hondstrouw aan zijn partij: bij de federale verkiezingen van 2007 stemde 28,5 procent van de kiezers niet meer op de partij waaraan zij in 2003 hun voorkeur hadden verleend, enkel CD&V/N-VA en Vlaams Belang wisten meer dan tachtig procent van hun stemmers uit 2003 te behouden (Swyngedouw, 2008, pp. 49-50). Op vier jaar tijd kan er natuurlijk veel veranderen, bij de Vlaamse verkiezingen van 2004 stemde echter een kwart van het electoraat op een andere partij dan een jaar eerder bij de federale stembusslag (Goeminne & Swyngedouw, 2007, p. 54). Meer dan vroeger moeten partijen voor elke stem strijden, daarnaast bestaat de kans dat alle partijen meer naar het centrum toeschuiven omdat daar de meeste kiezers zitten. Devos et al. (2007, p. 107) beschrijven de kiezer als een 'shopper' op de electorale markt die via zijn onvoorspelbaar stemgedrag meer macht wint ten opzichte van de partijen. Die tendens werd ingegeven door ontzuiling, een verdere secularisering en de doorbraak van postmateriële waarden.

2.8.2. Lijst- en voorkeurstemmen

Kiezers gaan niet enkel meer van partij veranderen, ze gaan ook minder lijststemmen uitdelen. Althans, dat was toch de trend tot en met de federale stembusgang van 2003. In 2004 en 2007 opteerden er meer stemmers om het partijbolletje te kleuren. Volgens Wauters & Weekers (pp. 49-63) deelt de kiezer naamstemmen uit aan personen die hij kent: dat kan zowel door de lokale verankering van een kandidaat zijn als door zijn mediabekendheid. Bij de Kamerverkiezingen van 2007 gaf 38,7% van de kiezers een lijststem, voor de Senaat was dat 41,4%. Ten opzichte van 2003 was dat een daling met 7,4 en 6,4 procent. De cijfers voor de Kamer lagen op het niveau van 1999, voor de Senaat waren ze zelfs iets lager dan acht jaar eerder. Het gemiddeld aantal naamstemmen per voorkeurstembiljet steeg in 2007 wel licht: er werden gemiddeld 2,45 stemmen aangeduid voor de Kamer en 2,57 voor de Senaat. Voor de Kamer deelde 20,2% van de kiezers ook een voorkeurstem aan de opvolgers uit, daarmee is de lijstvolgorde in die categorie nog van groter belang. Al maakt Wauters wel de nuance dat de opvolgers ook veel meer uit de pot moeten halen om het verkiesbaarheidcijfer te bereiken. Bij de Vlaamse en Europese verkiezingen in 2004 was respectievelijk 38% en 35% van de stembiljetten voorzien van een lijststem (Wauters et al., 2004, p. 381). Grote verschillen zijn er dus niet, in dit onderzoek is het vooral belangrijk om op het aantal gekozenen buiten de nuttige volgorde te focussen (supra).

Maddens et al. (2004, pp. 133-134) zien volgende verklaringen voor het voorkeurstemmenaantal voor bepaalde kandidaten: hoger geplaatste kandidaten krijgen meer stemmen, de kiezer is ook geneigd om voor 'incumbents' te kiezen, meer media-aandacht drijft het voorkeurstemmenaantal ook de hoogte in. Dure campagnes voeren kan ook helpen. Geslacht maakt nauwelijks een verschil uit.

2.8.3. Stemmotieven

Dat de kiezer meer voorkeurstemmen uitdeelt dan in de jaren negentig kan erop wijzen dat hij steeds meer aandacht schenkt aan de kandidaten dan aan de partijen. In dit onderzoek is het echter belangrijk om te weten of de shoppende kiezer bij een andere partij zou gaan winkelen indien zijn favoriete merk (politicus) daar te verkrijgen was. Bij een open vraag naar stemmotieven in het postelectoraal ISPO-onderzoek uit 1999 gaf alvast 10,3 procent van de Vlaamse kiezers aan dat ze aan een bepaalde partij hun voorkeur hadden verleend omdat politicus X of Y op die lijst te vinden was. Vooral VU-ID- (19%) en CVP-kiezers (16%) waren toen in dat geval (Swyngedouw, Meersseman & Billiet, 2001, p.11). Bij de ISPO-enquêtes in 2003 en 2007 is geen onderzoek gebeurd naar de subjectieve motieven zoals in 1999.

2.8.4. Kennis van de kiezer

Veel kiezers belanden echter in het stemhokje door de opkomstplicht: indien die afgeschaft wordt, zou, volgens de cijfers van de SCV-survey uit 2007, iets minder dan zestig procent van de stemgerechtigde Vlamingen opdagen bij de regionale en federale verkiezingen. Voor de provinciale en Europese kiesslag liggen die cijfers op 56,7 en 54,2 procent (VRIND, 2008, p. 29). Die cijfers hoeven niet te verbazen: uit het SCV-onderzoek uit 2006 bleek 54,2% van de Vlamingen helemaal niet of niet echt geïnteresseerd in politiek te zijn. Ook de politieke kennis werd getest: zo wist 91,7% dat Verhofstadt premier was en 55% kon de naam van Leterme geven toen gevraagd werd naar de Vlaamse minister-president. De rest van de ministers was al veel minder gekend: respectievelijk 3,1 en 3,5 procent van de respondenten kon de samenstelling geven van de federale regering en de Vlaamse regering (VRIND, 2007, pp. 24-25).

De kennisgraad over het provinciale bestuur ligt nog wat lager. Dewachter en Wauters (2006, p. 5) rapporteerden over VTMV-onderzoeken uit 2001 en 2002. Die toonden aan dat in 2001 gemiddeld 38,9% de naam van de eigen provinciegouverneur kende. De samenstelling van de bestendige deputatie was in 2002 haast volledig onbekend: vier percent van de bevroegden kon vertellen welke partijen er deel van uitmaakten. Op het moment van het onderzoek waren de toenmalige bestendige deputaties al anderhalf jaar aan de slag.

Bij onderzoek over de houding tegenover de Europese integratie peilden Goeminne, Abts en Swyngedouw (2007, p. 229) naar het vertrouwen in de Europese en Belgische politieke instellingen in de periode december 2004 – januari 2005. Ze vonden het opvallend dat daarbij respectievelijk vijftien en twintig procent van de ondervraagden aangaf te weinig kennis te hebben over het Europese parlement en de Europese Commissie om te kunnen zeggen of ze die instellingen weinig of veel vertrouwden. Inzake het Belgisch parlement was tien procent van de respondenten tevens in dat geval, voor de Belgische regering acht procent.

2.9. Media

Aangezien het contact tussen de kiezer en de partij vervaagt, haalt de burger zijn kennis over de politiek bij de media. Die hebben ook echter wijzigingen doorgaan in de periode dat ze loskwamen van hun politieke overvleugeling.

Longitudinaal onderzoek (1958-1999) van Van Aelst en Van Mierlo (2003, pp. 595-600) toonde aan dat politiek nog niet verengd is tot een one-man-show in de krantenberichtgeving: politieke partijen worden er ook nog veel vernoemd. Toch was er naar aanleiding van de verkiezingen van 1999 een personaliseringstrend te bemerken in de krantentitels en bij de foto's. Volgens bevindingen van De Swert en Walgrave (2002, pp. 380- 391) in hun onderzoek naar drie Vlaamse kranten (1991-2000) was

de tendens naar meer vermeldingen van de namen van politici vooral bij de traditionele partijen te vinden, bij Vlaams Blok en Agalev was dat minder het geval. Ten tijde van Verhofstadt I zag de verdeling van de persaandacht er zo uit.

	FEDERAAL			VLAAMS			Andere		
	Regeringsleden	Parlementairen	Fractieleden	Regeringsleden	Parlementairen	Fractieleden	Partijvoorzitters	Europarlementsleden	Andere (lokaal, andere regio, partijfunct.,...)
Krantenaandacht	42,4	14,8	2,1	14,4	3,2	1	10	1,2	14,1
Spreektijd op tv	29,6	8,9	3,6	8,1	3,8	2,1	18,7	1,1	26,3

TABEL II: Krantenaandacht voor de politici naar institutionele functie: regeringslid of parlementslid tijdens Verhofstadt I, aandacht in het journaal in 2003 (in %) (De Swert & Walgrave, 2002, p. 383; 2005, p.8).

Daarbij constateerden ze dat het federale niveau veel meer aandacht kreeg dan het Vlaamse in de kranten. Wat ons hier vooral interesseert is, het grote verschil aan exposure tussen het parlement en de regering. De federale regering gaat met 42,4% van de krantenaandacht lopen terwijl het federale parlement maar 14,8 procent had. Daarbij mag echter niet vergeten worden dat die parlementsleden die aandacht onder veel meer personen moeten delen. Op het Vlaamse niveau zien we ook dat verschil. De Europarlementsleden bleven ook sterk onderbelicht. Partijvoorzitters scoren dan wel, met 10 procent, vrij hoog. Een later onderzoek van Walgrave en De Swert (2005, pp.8-9) bewees dat die discrepanties ook voor het televisiejournaal op VTM en VRT grotendeels gelden. Depauw en Van den Bulck (2007, pp. 173-184) tonen aan dat de interesse voor de verschillende parlementen beperkt is: slechts 77 dagen in een jaar wordt er een item aan gewijd in het VTM- of VRT-journaal of in beide samen. In bijna één op de drie items speelt het parlement dan nog geen hoofdrol. Het federale parlement, vooral de Kamer dan, krijgt het meeste aandacht (uitgedrukt in tijd), het Vlaams parlement scoort zelfs lager dan de Senaat, daarna volgt de Europese assemblee.

3. Institutionele context

Voor we overgaan tot ons eigenlijk onderzoek naar schijngekozenen, verduidelijken we wat de onverenigbaarheden zijn. Ook is het nodig om de kiesherformingen van het laatste decennium eerst te duiden. Eerst willen we nog een klein verschil duidelijk maken tussen de regionale, federale en Europese verkiezingen enerzijds en de provincie- en gemeenteraadsverkiezingen anderzijds. Bij die eerste groep staan er op de kieslijsten telkens een aparte categorie opvolgers. Wanneer een effectief verkozenen vervangen moet worden, gebeurt dat sowieso door iemand van die opvolgerlijst. Bij de

stembusslag voor gemeente en provincie is de categorie er niet: alle kandidaten zijn daarbij gelijk. Pas als de stemmen geteld zijn, wordt duidelijk wie de opvolgers zijn. De kandidaten worden gewoon gerangschikt volgens aantal stemmen⁹: wie er het meeste wist te vergaren na de laatste persoon die een zetel kreeg toegewezen, is de eerste opvolger, enz...

3.1. Onverenigbaarheden

We brengen enkel een overzicht van de politieke mandaten die niet tegelijkertijd opgenomen mogen worden: onverenigbaarheden door bloed- en aanverwantschap of door uitvoering van bepaalde beroepen blijven dus achterwege.

3.1.1. Federaal en regionaal parlement

Eerst en vooral is het uitgesloten om tegelijk lid van de Kamer als van de Senaat te zijn, dat is ook uitgesloten door de bepalingen inzake verkiesbaarheid (infra). Een federaal parlementslid kan sinds het afscheid van de dubbelparlementen in 1995 niet langer lid zijn van een regionaal parlement. Een uitzondering op die regel zijn de 21 gemeenschapssenatoren. Daarnaast worden provinciegouverneurs, gedeputeerden en provincieraadsleden niet toegelaten. Combinatie van een federale of regionale zetel met een plaatsje in de gemeenteraad vormt momenteel geen probleem, ten tijde van de nieuwe politieke cultuur gingen er wel eens stemmen op om een decumul door te voeren. Voor de gemeenschapssenatoren is die regel niet van toepassing: zij zijn niet welkom in de gemeenteraad. De verplichte vervanging van ministers werd reeds besproken (supra) (Fiers, Gerard & Van Uytven, 2006a, pp. 92-93).

3.1.2. Europees parlement

Europarlementariërs mogen volgens de Europese Akte geen lid zijn van een regering van een lidstaat of van een andere instelling van de Gemeenschappen, het Comité van de regio's en het Economisch en Sociaal comité. De Akte sluit echter niet uit dat een lid ook in het nationale of deelstaatparlement zetelt. De nationale wetgever kan echter zelf beperkingen opleggen (Lenaerts & Van Nuffel, 2003, p. 379). Tot 1988 waren die er niet in België en kon een Europarlementslid ook in de Kamer of de Senaat zetelen, de wet van 23 maart 1989 beëindigde die mogelijkheid. De onverenigbaarheden en cumulatierregels van de andere parlementen zijn ook van toepassing voor de Europarlementsleden (Depauw & Van Hecke, 2006, p. 146).

---

⁹ Met aantal stemmen bedoelen we ook de stemmen via overdracht van de lijststem. In de meeste gevallen wordt de volgorde van de opvolgers enkel bepaald via voorkeurstemmen, toch kunnen zij in bepaalde gevallen nog profiteren van de pot bv. wanneer de lijstduwer met zijn voorkeurstemmenaantal het verkiesbaarheidcijfer haalt.

3.1.3. Provincieraad

In het Vlaamse provinciedecreet uit 2005 staat onder meer vermeld dat volgende personen geen deel kunnen uitmaken van de provincieraad: de provinciegouverneur, de federale, Vlaamse of Europese parlementsleden en leden van de Vlaamse Regering, de federale regering of van de Europese Commissie. In de federale provinciewet werden die niet opgenomen, ze waren wel van toepassing door de provinciekieswet (art . 25) en de andere federale wetten. De gedeputeerden, die ook deel uitmaken van de provincieraad, mogen sinds de invoering van het gemeentedecreet ook een gemeentelijk mandaat bekleden (Conickx & Valcke, 2006, p. 75).

3.2. Verkiesbaarheidvoorwaarden

Voor alle duidelijkheid: het is niet omdat er een onverenigbaarheid kan optreden eens de kandidaat verkozen raakt, dat er een verbod geldt om zich kandidaat te stellen. Eens verkozen, moet de politicus zijn onverenigbaar mandaat opzeggen of zijn nieuwe functie niet opnemen.

Eén van de pogingen om het aantal schijnkandidaten toch wat in te perken kwam er via Kamerlid Daniel Bacquelaire (PRL). Op 14 juni 2000 deed hij een wetsvoorstel dat verkozenen zitting moeten nemen in de assemblee waar ze het laatst verkozen zijn (De Kamer, 2000). Eind 2004 kwam er vanuit CD&V-hoek, toen in oppositie, een voorstel van bijzondere wet. Daarin wou men verbieden dat iemand op dezelfde dag kandidaat was voor twee verschillende lijsten, bv. de Vlaamse en Europese verkiezingen of wanneer die twee en de federale verkiezingen gelijk vallen (De Kamer, 2004b). Beide voorstellen, net als enkele andere, stierven een stille dood.

Dubbele kandidaatstelling op de Kamer- en Senaatslijst was op dat moment al niet meer toepasbaar door een arrest van het Arbitragehof (2003, p. 37) op 26 mei 2003. Die mogelijkheid was pas ingevoerd sinds december 2002: 2003 was dus de enige keer dat er bij federale verkiezingen dubbele kandidaten op de kieslijsten te bespeuren vielen. Het Hof oordeelde als volgt: “De bestreden maatregel is van die aard dat de kiezer kan worden misleid vermits hij het nuttige effect van zijn stem niet kan inschatten en de maatregel bevoordeelt, zonder redelijke verantwoording, de kandidaten die de dubbele kandidatuur kunnen genieten.”

Binnen de Kamer ontstond er even discussie of dat arrest ook van toepassing was voor de andere verkiezingen. Toenmalig minister van Binnenlandse Zaken, Patrick Dewael (VLD), maakte er op 21 januari 2004 een einde aan: “Het Arbitragehof heeft zich beperkt tot de dubbele kandidatuur van de Kamer en de Senaat, goed beseffend dat het hier gaat om één en dezelfde parlementaire assemblee, terwijl wij in verband met Europa en regionale parlementen wel degelijk over twee verschillende niveaus spreken (De Kamer, 2004a, p. 11).”

Ook al komen in ons onderzoek uitsluitend de Vlaamse provincies aan bod, toch willen we er op wijzen dat het Waalse Gewest wel verkiesbaarheidvoorwaarden heeft ingebouwd voor zijn provincieraden: de Europese Commissaris, de regionale en federale parlements- en regeringsleden mogen niet deelnemen aan de provinciale stembusgang (Blaise, de Coorebyter & Faniel, 2006, p. 77).

3.3. Kieshervorming

Die dubbele kandidatuurstelling was één van de maatregelen van de kieshervorming van de regering-Verhofstadt I. Daarnaast vervingen de provinciale kieskringen de arrondissementele omschrijvingen, met uitzondering van BHV en de kieskring Leuven in Vlaams-Brabant. Er kwam een kiesdrempel van vijf procent en het effect van de lijststem werd gehalveerd. Ten slotte werd er ook genderpariteit op de lijsten doorgevoerd (Devos et al., 2007, p. 108). De laatste twee puntjes krijgen hieronder wat meer uitleg. Voor de Vlaamse verkiezingen van 2004 werd een soortgelijke hervorming doorgevoerd: provinciale kieskringen en dezelfde kiesdrempel kenden hun ingang. De regels inzake genderpariteit en lijststemhalvering zijn ook hier van toepassing, net als bij de Europese verkiezingen (Wauters et al., 2004, pp. 377-378).

3.3.1. Devolutieve lijststem

De wet van 27 december 2000 voorzag niet alleen in een halvering van de devolutieve kracht van de lijststem, daarnaast werd het onderscheid tussen kandidaat-titularissen en kandidaat-opvolgers bij de verkiezing van de federale kamers afgeschaft, die wijziging werd voor dat tweede punt evenwel teniet gedaan. Door de voorraad lijststemmen tot de helft te beperken, raken er meer kandidaten buiten de nuttige volgorde verkozen, kandidaten die anders een zogenaamde strijdplaats net onder de prominente stekjes toegewezen kregen, worden nu vaak als lijstduwer geplaatst (Wauters et al., 2003; 2004).

Op provinciaal (en gemeentelijk) vlak gingen de Vlaamse beleidsmakers nog een stap verder: in 2006 verminderden ze het overdrachtelijk effect tot één derde. Eigenlijk was het eerst de bedoeling om de lijststem volledig te neutraliseren voor de effectief verkozenen, voor de opvolgers zou ze nog voor de helft meetellen. Het Arbitragehof zag daar een schending van het gelijkheidsprincipe in waardoor de politici dat idee moesten bijwerken (Valcke & Reynaert, 2007, pp.17-18). In 2000, toen de provincies nog onder de federale vleugels staken, telde de lijststem maar voor de helft mee, in 1994 werd de volledige pot nog overgedragen.

3.3.2. Gendermaatregelen

Op 6 maart 2009 worden in de Kamer 57 van de 150 Kamerstoeltjes door vrouwen ingenomen. Dat komt dus neer op 38 procent, in 1991 was dat 9,4%, en in 1999 24%. Op vlak van geslacht evolueert de Kamer dus steeds meer naar het 'resemblance model' (supra). Die stijging is onder meer een gevolg

van de invoering van een quotum sinds 1994. Toen werd de wet Smet-Tobback gestemd: politieke partijen mochten niet meer dan twee derde kandidaten van hetzelfde geslacht op hun lijsten posteren. Tot en met de verkiezingen van 1995 gold er echter een overgangsmaatregel: de lijst mocht maximaal uit drie vierde vrouwelijke of mannelijke kandidaten bestaan. De wet vertelde niet welke plaatsen de kandidaten op de lijsten moesten innemen. In 2002 ging de wetgever nog een stap verder door middel van de pariteitswetten. Op elke lijst moeten daardoor evenveel vrouwen als mannen staan. Er kwam nog een extra voorwaarde bij: de eerste twee kandidaten moeten van verschillend geslacht zijn. Net als in 1994, gold er eveneens een overgangsmaatregel: deze regel werd voor de eerste keer geïmplementeerd vanaf de federale verkiezingen van 10 juni 2007. Daarvoor was de gemengdheid verplicht voor de eerste drie plaatsen. Dezelfde regels zijn van toepassing bij de opvolgers (Celis & Meier, 2004, p. 133; De Kamer, 2008, p.4; De Kamer, 2009, p.2; Fiers et al., 2006a, p.97).

B. Methode

1. Onderzoeksopzet

De literatuurstudie maakte duidelijk waarom schijngekozenen een probleem voor het bestel zijn: ten eerste wordt de ketting van machtsoverdracht doorbroken en gaan de vertegenwoordigende functies verloren. Zo komt het openlijststelsel in gedrang. Er dreigt zelfs gevaar voor de hele democratische constructie: de politiek zou (een deel van) haar geloofwaardigheid kunnen verliezen. Ten tweede kunnen veel opvolgers tot verzwakte parlementen leiden: de invallers hebben minder ervaring en zijn nog afhankelijker van de partijleiding. Langs de ene kant zijn er steeds meer politieke partijen, langs de andere kant wordt de macht binnen die partijen meer gecentraliseerd. Ten derde wordt de hele federale logica met de voeten getreden. We willen hier geen algeheel drama voorspellen maar toch wensen we de directe gevolgen van schijngekozenen in te schatten. Probleem hierbij is dat we uit de literatuurstudie konden opmaken dat er weinig materiaal voorhanden is. We kunnen er alvast geen trend in zien.

Het gaat hier dus om exploratief onderzoek. Aangezien partijen, op enkele uitzonderingen na, alle beleidsniveaus bestrijken, werd er geopteerd om zowel de Kamer, de Senaat, het Europese parlement en de provincieraden te onderzoeken. We onderzoeken een periode van 14 jaar: zo hebben we mogelijkheid om een evolutie te schetsen: zo kunnen we de ‘samenvallende’ federale verkiezingen van 1995 en 1999 vergelijken met die uit 2003 en 2007. Ook kunnen we zo de provinciale verkiezingen van 1994, waarbij er nog geen aparte Vlaamse gekozenen waren, tegen de twee latere stembusgangen afwegen. Voor Europa is het al iets moeilijker aangezien de drie behandelde verkiezingen steeds anders waren: in 1994 waren ze apart, in 1999 samen met de federale en de regionale en in 2004 waren ze enkel nog tegelijk met de regionale.

Er volgt enkel een uitgebreide analyse van de Vlaamse partijen: voor de assemblees waar alle Belgische vertegenwoordigers samen zitten (Kamer, Senaat en Europees parlement) zal er hier en daar de vergelijking gemaakt worden met het andere landsgedeelte. We beseffen maar al te goed dat de lijn doortrekken voor de Franstalige partijen zeer relevante informatie zou kunnen opleveren, zeker omdat bepaalde hervormingen daar niet zijn doorgevoerd: zo zijn er bijvoorbeeld geen provinciale kiesomschrijvingen bij de regionale verkiezingen. Toch hebben we geopteerd om het andere landsdeel grotendeels buiten beschouwing te laten: door de geringe omvang van dit werk en de beperkte onderzoekstijd waren we verplicht om ons te focussen. Om diezelfde reden maken we dus geen gewag van het Brusselse hoofdstedelijke parlement.

Door het beperkte materiaal over dit onderwerp, moeten we vrijwel van ‘scratch’ beginnen. Dat heeft tot gevolg dat de eerste onderzoeksvragen zich toespitsen op zeer elementaire zaken: Hoeveel schijnverkozenen waren er bij de (behandelde) verkiezingen van 1994 tot en met 2007? Hoe groot is de trend? Heeft de ene partij meer of minder showgekozenen dan een andere? Het grote aantal verzakers bij de gekozenen buiten de nuttige volgorde in het onderzoek van Wauters doet vermoeden dat de kandidaten die geen mandaat ambiëren vooral onderaan de lijst te vinden zijn, daarom stellen we volgende onderzoeksvraag: welke plaatsen namen de schijnverkozenen in op de lijst? Tot slot willen we ook weten welke niveaus meer en minder met elkaar vervlecht zijn en wie die schijngekozenen zijn: welk mandaat bleven de schijnverkozenen bekleden?

Onze analyse probeert echter ook heel wat dieper te graven. In de inleiding werd al duidelijk waarom de partijen het doen: stemmen winnen. Partijen hebben niettemin altijd die inslag gehad. Wat verklaart de stijgende trend dan? Het effect van de kieshervormingen (kieskringvergroting, afname van de kracht van de lijststem en genderquota) die we hier hebben uiteengezet, worden daarbij als mogelijke verklarende variabelen beschouwd.

Daarnaast worden de gevolgen van schijnverkozenen onder de loep genomen: uit de literatuurstudie bleek dat ervaring het punt is waardoor een parlementair op het beleid kan wegen. Daarom onderzoeken we hoeveel jaren ervaring de opvolgers van schijngekozenen bezitten. Dezelfde redenering geldt voor de gemiddelde leeftijd. Voor het provinciale niveau werd die analyse niet gemaakt.

Dat de inspanningen van de wetgever inzake genderquota gevolgen hebben gehad, werd hier al beklemtoond. Dit onderzoek wil ook het debat aanscherpen over de gelijkheid van kansen voor vrouwen in de politiek. Daarom gaan we voor elke verkiezing na of de assemblees door opvolging van schijnkandidaten meer of minder vrouwen tellen. We bekijken dit ook specifiek voor elke partij. Op

aangeven van Depauw en Fiers (supra) onderzoeken we ook wat de rol van de kartelformules SP.A-Spirit en CD&V/N-VA waren.

Uiteindelijk blijven we ook kort stilstaan bij het zogenaamde levelhoppen, schijnkandidaturen zijn eigenlijk net het omgekeerde. We willen weten hoeveel gekozenen er hun mandaat niet uitdoen om naar een ander niveau te springen. Het provinciale niveau wordt daarbij niet behandeld.

Bij heel dat scala aan vragen, stellen we ook nog enkele hypotheses voorop:

- 1) *Partijen die in de Vlaamse/federale regering zitten zullen meer schijnverkozenen hebben dan andere.* Die hypothese wordt gevoed door de kandidaten- en gekozenenonderzoeken. Daaruit bleek dat de voltallige regeringen in de electorale strijd werden gegooid en veel ministers verkozen raakten.
- 2) *Bij de federale verkiezingen van 2007 zullen er minder schijngekozenen zijn door het verbod van de dubbelkandidatuur voor Kamer en Senaat.*
- 3) *Hoe meer gekozenen buiten de nuttige volgorde, hoe meer schijngekozenen er zullen zijn.* Wauters kwam bij zijn voorkeurstemmenonderzoeken al tot de conclusie dat een belangrijk percentage van de lijstvolgordebekers niet ging zetelen.

2. Materiaal en procedure

De onderzoekspopulaties zijn de gekozenen (van 1994 t.e.m. 2007) voor de Kamer, de Senaat, het Vlaams parlement, (de Belgen voor) het Europees parlement en de Vlaamse provincieraden. Onze definitie van een schijnkandidaat werd in de inleiding reeds gegeven. Om de onderzoeksvragen te beantwoorden moesten er eerst heel wat gegevens verzameld worden, de literatuurstudie toonde al aan dat er weinig cijfermatige of uitgebreide beschouwingen rond schijngekozenen waren gepubliceerd. Daarom werd besloten om ook de zaken die reeds besproken waren te checken.

Het eerste doel was bij elke federale, provinciale, Vlaamse en Europese verkiezing van 1994 tot en met 2007 te zien wie de schijnverkozenen waren. Daarvoor moesten er twee stappen ondernomen worden: eerst moeten we weten wie de verkozenen waren, daarna moesten die vergeleken worden met de effectieve samenstelling van de assemblees. Voor de verkiezingen tot en met 1995 werd gebruik gemaakt van de papieren versies met de officiële uitslagen, die werden uitgegeven door het ministerie van Binnenlandse Zaken. Voor de federale en Europese verkiezingen van 1999 en de provinciale stembusslag van 2000 verkregen we van dat ministerie cd-roms met de uitslagen. De voorkeurstemmen van het Vlaams parlement zijn dan weer te vinden op de site van het Vlaams

parlement¹⁰. De resultaten van de latere Europese, Vlaamse en federale verkiezingen werden op de federale portaalsite¹¹ geconsulteerd. Voor de provinciale verkiezingen van 2006 vonden we de resultaten op de site van het Vlaams agentschap voor Binnenlands Bestuur.¹²

Bij de papieren versie met de resultaten van de provinciale verkiezingen waren er enkele technische problemen: in drie gevallen had men niet aangeduid wie de verkozenen waren en hoeveel lijststemmen er waren. Die hiaten werden opgevuld met de verkiezingsgegevens in een uitgave van het kabinet van de Limburgse provinciegriffier, www.ppant.be voor Antwerpen en het biografisch repertorium uit 'De fonteinen van oranjeberg' (deel 2) van Lehoucq en Valcke voor Oost-Vlaanderen (1997).

De tweede stap was die te vergelijken met de effectieve zetelverdeling: dat werd gedaan aan de hand van de notulen. Voor de Kamer, Senaat en het Vlaamse parlement zijn de nodige jaren online beschikbaar. Voor de provincieraden was dat voor 2006 ook het geval, soms werd er gewerkt aan de hand van digitale brochures, voor 1994 moesten in sommige gevallen de stenografische notulen worden opgevraagd via de provinciegriffies. Ook de overzichtlijsten met alle mandatarissen in het boek 'De provincieraden in Vlaanderen' van Coninckx, Reynaert en Valcke (2000) werden voor 1994 gehanteerd. Voor het Europees parlement maakten we enkel gebruik van de website¹³: daarop is een archief met een overzicht van alle huidige en voormalige leden beschikbaar.

Eens we de schijngekozenen kenden, werd ook telkens hun plaats op de kieslijst in de reeds vermelde bronnen geconsulteerd. Daarbij werd voor elk van hen opgezocht wat hun onverenigbaar mandaat was, daarvoor werd onder meer gebruik gemaakt van de overzichten met de regeringsleden in Res Publica en de parlementenwebsites. Die sites gebruikten we tevens om de parlementaire anciënniteit van de opvolgers te berekenen.

In dit onderzoek komt ook het effect van de lijststemhalvering aan bod, voor de kiesjaren 2003 en 2004 konden we daarbij steunen op de artikels van Wauters in Res Publica met betrekking tot de voorkeurstemmen. Bij de federale verkiezingen van 2007 nam hij in zijn tabellen geen informatie meer op inzake de kieshervorming, daarom hebben we zelf, aan de hand van de officiële resultaten, becijferd wie er niet verkozen geraakte zonder de pothalvering. Bij de provincieraadsverkiezingen was er geen beschikbaar onderzoek en hebben we dus voor 2000 en 2006 gesimuleerd wat de gevolgen waren van de halvering in 2000 en de vermindering tot één derde in 2006. Op de cd-rom van 2000 was het lijststemmenaantal, naast de voorkeurstemmen opgenomen. Voor 2006 is dat op de site van het

---

¹⁰ http://www.vlaamsparlement.be/vp/informatie/verkiezingen/uitslagen_verkiezingen.html

¹¹ <http://verkiezingen2003.belgium.be/>, <http://verkiezingen2004.belgium.be/>,
<http://verkiezingen2007.belgium.be/>

¹² <http://www.binnenland.vlaanderen.be/verkiezingen/verkiezingen2006/index.html>

¹³ <http://www.europarl.europa.eu/members/archive.do?language=NL>

Vlaams agentschap voor Binnenlands Bestuur niet het geval. Langs de ene kant kunnen we enkel toejuichen dat de verkiezingsuitslagen tegenwoordig gemakkelijk en snel raadpleegbaar zijn voor de burger. Langs de andere kant is het zonder aanduiging van de lijststemmen voor de geïnteresseerde kiezer onmogelijk om bijvoorbeeld te weten waarom de ene kandidaat met meer voorkeurstemmen dan de rest niet verkozen is en de andere wel. Volgens Dewachter en Wauters (2006, pp. 10-11) is het provinciale kiessysteem op zich al veel te moeilijk voor de modale kiezer, ietwat ironisch stellen ze dat het gelukkig is dat de burger de resultaten niet aandachtig bestudeert. Voor ons onderzoek was dat echter wel nodig en dus werden de lijststemcijfers bij het Vlaams agentschap voor Binnenlands Bestuur opgevraagd.

C. **Resultaten**

In ons onderzoek worden vier verkiezingsniveaus bestudeerd: federaal, Vlaams, Europees en provinciaal. Voor de federale en de Europese verkiezingen worden ook de resultaten voor de Waalse partijen als vergelijkingsbasis gehanteerd. Daarnaast komen enkel het Vlaams parlement en de provinciale verkiezingen aan bod. Zodoende worden volgende verkiezingen (1994-2007) hier behandeld:

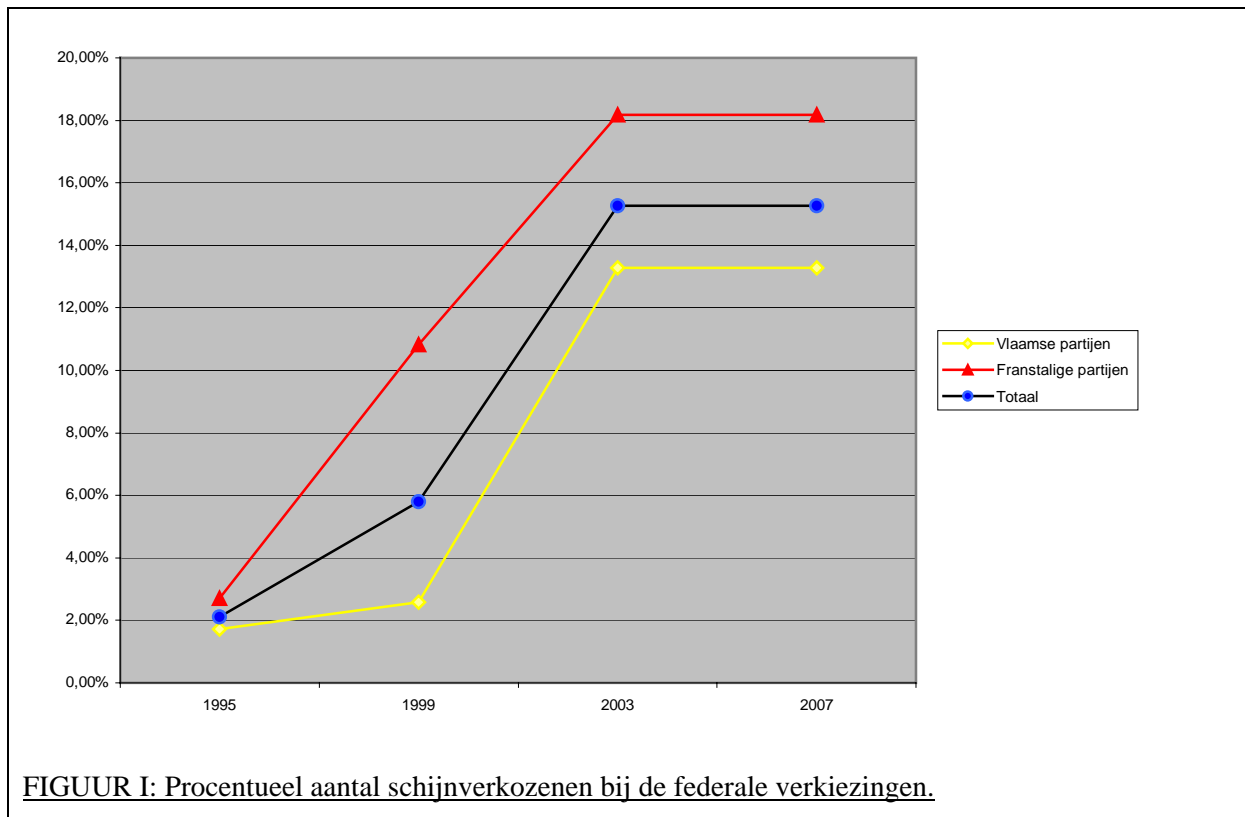
- 1) de federale verkiezingen (Kamer en Senaat) van 21 mei 1995, 13 juni 1999, 18 mei 2003 en 10 juni 2007.
- 2) de Vlaamse verkiezingen van 21 mei 1995, 13 juni 1999 en 13 juni 2004.
- 3) de Europese verkiezingen van 12 juni 1994, 13 juni 1999 en 13 juni 2004.
- 4) de provinciale verkiezingen van 9 oktober 1994, 8 oktober 2000 en 8 oktober 2006.

We behandelen die vier verkiezingen na elkaar, in het vijfde hoofdstuk volgt er een vergelijking.

Hoofdstuk 1: Federale verkiezingen

1. Algemeen

Bij de federale verkiezingen worden zowel Kamer en Senaat tegelijkertijd beschreven. Een overzicht van de procentuele cijfers toont aan dat er voor de Senaat sinds 1995 meer schijnverkozenen waren dan voor de Kamer.

	1995	1999	2003	2007
Kamer				
Nederlandstalige taalgroep	1,10%	2,20%	12,50%	11,36%
Franstalige taalgroep	0,00%	10,17%	16,13%	17,74%
Totaal	0,67%	5,33%	14,00%	14,00%
Senaat				
Nederlandstalig kiescollege	4,00%	4,00%	16,00%	20,00%
Franstalig kiescollege	13,33%	13,33%	26,67%	20,00%
Totaal	7,50%	7,50%	20,00%	20,00%

TABEL III: Procentueel aantal schijnverkozenen op totaal aantal leden.

1.1. 1995 en 1999

Bij de federale verkiezingen van 1995 was er voor de Kamer slechts één schijnverkozene: Leo Peeters (SP), hij werd Vlaams minister. Voor de Senaat was er voor het Nederlandstalig kiescollege één: Annemie Neyts (VLD) raakte als lijstduwster verkozen en was zo de enige lijstbreker bij de federale

verkiezingen. Neyts bleef, net als Jean Gol (PRL-FDF) en Gérard Deprez (PSC) Europees parlementslid. Voor de Vlaamse partijen waren er dus twee verzakers op het federale plan.

In 1999 was het de moeder van alle verkiezingen: net als in 1995 vielen de federale en regionale verkiezingen samen, daarbij kwamen ook nog de Europese verkiezingen. Langs Vlaamse zijde valt er amper een stijging waar te nemen: van twee ging het naar drie. Patrick Dewael (VLD), Renaat Landuyt (SP) waren verkozen voor de Kamer, Mieke Vogels (Agalev) voor de Senaat.¹⁴ Dat trio trok naar de Vlaamse regering. Ter vergelijking: bij de Franstaligen waren er zes voor de Kamer en twee voor de Senaat in dat geval, zij werden allen gewest- of gemeenschapsminister. Uit het onderzoek van Wauters bleek ook dat er in 1999 niemand voor de Kamer en twee kandidaten voor de Senaat buiten de volgorde verkozen raakten. In tegenstelling tot Neyts in 1995 ging dat tweetal wel zetelen.

1.2. 2003

Tot 2003 waren Vlaamse schijnverkozenen inzake federale verkiezingen een zeer beperkt fenomeen, hier valt er echter een serieuze procentuele stijging op te merken. Bij de Vlaamse partijen lieten 11 op 88 Kamerleden en 4 op 25 senatoren zich vervangen. Langs Franstalige kant was er één verzaker minder voor de Kamer. 18 mei 2003 was op vele vlakken een bijzondere verkiezingsdag: het was de eerste keer dat de regionale en federale verkiezingen niet samen georganiseerd werden. Daarnaast waren er tal van veranderingen ten opzichte van 1999 met de kiesdrempel, de dubbele kandidaatstelling, de kieskringvergroting, de genderpariteit en de lijststemvermindering (supra).

Die laatste factor kan zeker niet op zijn eentje deze duidelijke stijging verklaren: in totaal zorgde de pothalvering voor acht Vlaamse verkozenen buiten de nuttige volgorde¹⁵: van hen verzaakten Marleen Vanderpoorten en Kathleen Van Brempt aan hun Kamerzetel.¹⁶ Het waren echter de verkiezingen met een recordaantal voorkeurstemmen: los van het effect van de halvering waren er drie verkozenen buiten de nuttige volgorde voor de Kamer en drie voor de Senaat die het louter op voorkeurstemmen haalden.¹⁷ Bij die drie voor de Kamer verzaakte Filip Dewinter (Vlaams Blok) aan zijn mandaat, bij de drie senatoren waren het dubbelgekozenen Karel De Gucht (VLD) en opnieuw Dewinter. In totaal waren drie van de tien Kamerleden die buiten de lijstvolgorde verkozen raakten pseudokandidaten, voor de Senaat was dat twee op vier.

---

¹⁴ Op de Vlaamse lijsten stond dat drietal als zesde opvolger genoteerd.

¹⁵ Zie bijlage 3.

¹⁶ Zonder halvering van de lijststem zouden in hun plaats Arnold Van Aperen (VLD) en Rony Cuyt (SP.A-Spirit) verkozen zijn. Op dat moment was Cuyt Antwerps provincieraadslid, we gaan er in het licht van ander wetenschappelijk onderzoek, van uit dat hij de overstap wel zou gemaakt hebben.

¹⁷ Voor alle duidelijkheid, het betreft hier enkel de Vlaamse verkozenen. Voor de namen: zie bijlage 3.

De twee andere schijngekozenen voor de Senaat, Bert Anciaux (SP.A-Spirit) en stemmenkanon Steve Stevaert (SP.A-Spirit), waren ook voor de Kamer gekozen. Vijf van de elf verzakende Kamerleden waren dan weer voor de Senaat geselecteerd. Naast Dewinter was Stevaert een dubbele showkandidaat: beiden bleven onder de koepel van het Vlaams parlement ondanks hun twee verhuisopties. Als we rekening houden met die dubbeltellingen waren er zonder die nieuwe mogelijkheid in 2003 (wellicht) zeven Vlaamse schijnverkozenen minder.

De gehele Vlaamse regering-Dewael nam deel aan de verkiezingen: vijf van de tien kregen prominente plaatsen toebedeeld: drie onder hen raakten verkozen.¹⁸ Daarnaast wist Marleen Vanderpoorten (VLD) als lijstduwster ook een Kamerzetel te veroveren. In totaal waren dus vier verkozenen: minister-president Patrick Dewael (VLD) verhuisde als enige, hij ging naar de Kamer om dan minister van Binnenlandse Zaken te worden.

Ook algemeen wordt de plaats op de lijst geanalyseerd. Slechts vijf van de vijftien schijnverkozenen stonden onderaan de lijst, Stevaert was zelfs tweemaal lijsttrekker. Stefaan De Clerck (CD&V), Frank Vanhecke (Vlaams Blok) en Guy Verhofstadt (VLD) waren ook in dat geval maar opteerden voor het rode pluuche. Bert Anciaux (SP.A-Spirit) stond voor beide lijsten op de tweede stek en ging naar de Kamer. Vooral SP.A-Spirit opteerde er dus voor om hun importkopstukken hoog op de lijst te zetten: vijf prominente plaatsen en één duwer daarna volgde VLD met drie pseudogekozenen bovenaan de lijst en twee duwers. Ook Vlaams blok en CD&V hadden elk één schijngekozene op een hoge plek.

1.3. 2007

In 2007 zagen we in de federale cijfers een status quo en dat in beide taalgemeenschappen. Daarbij mogen we niet uit het oog verliezen dat de mogelijkheid tot dubbele kandidaatstelling verdwenen was. In principe hadden we dus ceteris paribus een daling mogen verwachten. Enkel inzake genderpariteit was er een kleine aanpassing (supra).

Het raamwerk mag dan wel grotendeels hetzelfde gebleven zijn, toch vallen er verschillen te bemerken: in totaal verkregen op 10 juni 2007 negen verkozenen buiten de volgorde¹⁹ hun zetel via de halvering van de lijststem. Die maatregel zorgde voor vijf schijnverkozenen: voor de Kamer ging het om Hilde Claes (CD&V/N-VA) en Marijke Dillen (Vlaams Belang) en voor de Senaat waren het Frieda Brepoels (CD&V/N-VA), Bert Anciaux (SP.A-Spirit) en Filip Dewinter (Vlaams Belang).

---

¹⁸ Vlaamse Agalev-ministers Vera Dua (lijsttrekker Kamer voor Oost-Vlaanderen) en Mieke Vogels (lijsttrekker Senaat en lijstduwer voor Kamer in Antwerpen) raakten niet verkozen, hun partij haalde de kiesdrempel niet.

¹⁹ Zie bijlage 3.

Daarnaast kregen zes andere lijstbrekers²⁰, vier voor de Kamer en twee voor de Senaat, de kans om op basis van hun voorkeurstemmen federaal vertegenwoordiger te worden. Slechts de helft van hen greep die: Kris Peeters (CD&V/N-VA) bleef in de Vlaamse regering, Patrick Janssens (SP.A-Spirit) en Johan Sauwens (CD&V/N-VA) kozen voor twee jaar Vlaams parlement in plaats van vier jaar Kamer.

Net als voor 2003, wordt ook de rol van de Vlaamse regering bekeken. Op 10 juni 2007 leidde Yves Leterme (CD&V/N-VA) een regeringsploeg die was samengesteld uit CD&V/N-VA, SP.A-Spirit en Open VLD. Opnieuw deden alle tien Vlaamse ministers mee. Wat meteen opvalt, is dat er slechts twee van hen een prominente plaats innamen, toch raakten er vier verkozen, evenveel als in 2003. Kris Peeters slaagde erin (CD&V/N-VA) van op de lijstduwerplaats voor Antwerpen, Bert Anciaux (SP.A-Spirit) deed hetzelfde maar dan op de senaatslijst. Die twee bleven in de Vlaamse regering, het lijsttrekkersduo, Yves Leterme (CD&V/N-VA) en Inge Vervotte (CD&V/N-VA) trokken wel naar het federale plan, in december 2007 werden ze federaal minister.

Bij de positie van de Vlaamse regeringsleden op de lijst merkten we al een verschil met 2003. Bij de algemene cijfers weegt dat ook zwaar door en is er duidelijk een kentering: zes van de vijftien van de schijnverkozenen stonden op plaats één of twee, Jan Peumans (CD&V/N-VA) had plaats vier, de andere acht stonden allemaal op de (voor)laatste stek. Deze keer pleit vooral het Vlaams Belang schuldig met vier schijnverkozenen bovenaan de lijst, Groen! en Lijst Dedecker hadden er elk één.

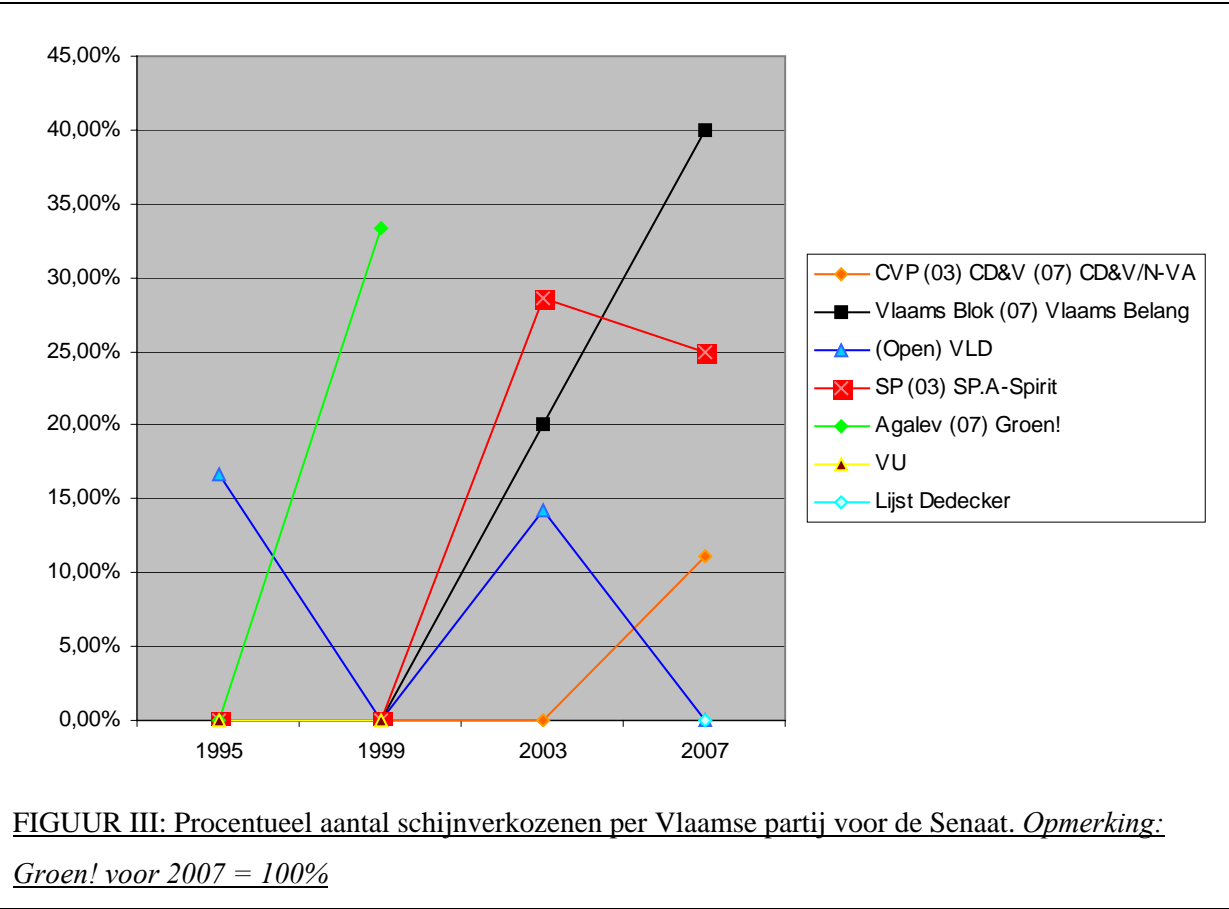
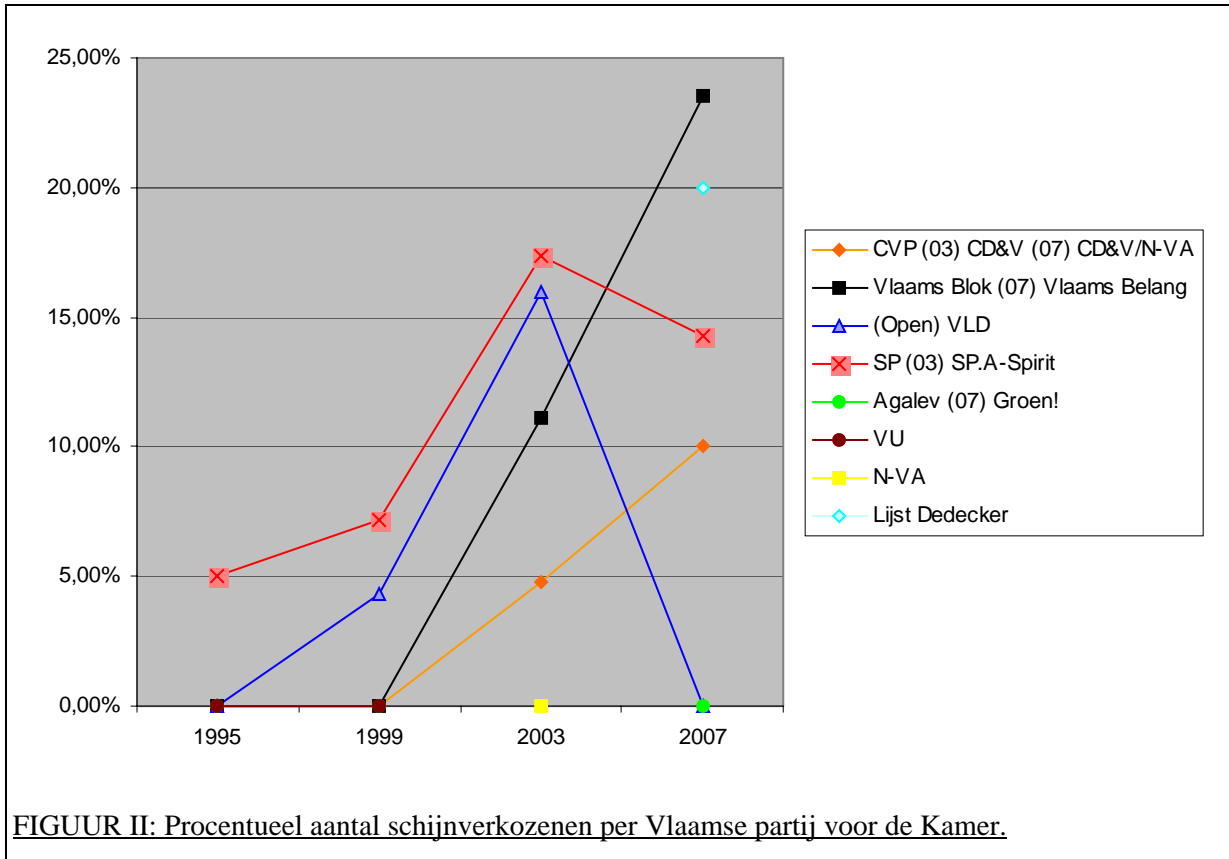
2. Evolutie per partij

Zoals eerder al gesteld had de afvoering van de mogelijkheid tot dubbelkandidatuur tot een daling van zeven stuks moeten leiden als voor het overige alles gelijk was gebleven. Uit het voorgaande bleek dat er in 2007, ten opzichte van 2003, drie schijnverkozenen meer waren bij diegene die de nuttige volgorde konden doorbreken ten gevolge van de halvering van de lijststem. Inzake plaatsen op de lijst hadden we het over een 'kentering', nu is het de bedoeling om een beeld te schetsen van de partijen afzonderlijk van 1995 tot en met 2007.

Als we het procentueel aantal verzakers voor de vier laatste federale verkiezingen naast elkaar bekijken, valt meteen op dat de stijging in 2003 toe te schrijven was aan SP.A-Spirit, VLD en Vlaams Blok. Daarnaast is het ook opmerkelijk dat de status quo tussen 2003 en 2007 voor de partijen afzonderlijk niet waarneembaar is.

---

²⁰ Zie bijlage 3.

Daarbij zien we vooral Open VLD een zeer aparte rol opeisen. Van vijf schijnverkozenen (15,6%) in 2003 ging de partij plots naar nul. Dat wil niet zeggen dat de liberale partij ineens haar kopstukken van de andere niveaus in de bezemkast heeft laten zitten: deze keer werden de ‘Vlaamse’ liberale sterspelers bij de opvolgers geplaatst waardoor er geen kans bestond dat er iemand van hen rechtstreeks verkozen kon geraken: Bart Somers maakte wel de transfer. Ook SP.A-Spirit kende een daling, doch veel minder uitgesproken dan bij Open VLD, van twintig naar 16,7% van hun verkozenen.

Een daling bij de hoofdleveranciers van importkandidaten uit 2003 impliceert bij een status quo dat er ook stijgers zijn. Die toename is vooral waarneembaar bij Vlaams Belang, ten opzichte van 2003 was er meer dan een verdubbeling: van drie op 23 naar zes op 22. Dat verschil is alvast niet verklaarbaar via de verkozenen buiten de nuttige volgorde aangezien de partij daar een daling van vier naar twee doormaakte, in beide gevallen waren er twee verzakingen. We haalden reeds aan dat Vlaams Belang veel pseudokandidaten op prominente plaatsen had, indien we verder kijken, merken we dat op de lijsten voor de Kamer in de kieskringen West-Vlaanderen, Oost-Vlaanderen en Brussel-Halle-Vilvoorde telkens de tweede werd vervangen.²¹ Die plaats werd ingenomen door een vrouw uit het Vlaams parlement. Dat was ook het geval in Limburg, Linda Vissers verhuisde wel. Die ‘strategie’ lijkt ons een gevolg van de verscherpte pariteitsregel bovenaan de lijsten (supra).

Het percentage bij CD&V/N-VA ging tevens naar boven, in 2003 hadden beide partijen samen maar één schijnverkozene: toenmalig CD&V-partijvoorzitter Stefaan De Clerck door de dubbele kandidaatstelling. In 2007 telde het Vlaams Kartel er vier. In tegenstelling tot 2003 beschikte CD&V nu wel over Vlaamse ministers, dat zorgde enkel voor één schijnverkozene doordat twee van de drie wel de overstap maakten (supra). N-VA-minister Geert Bourgeois haalde het niet als lijstduwer in West-Vlaanderen. Twee van het kwartet verzakers waren N-VA-mandatarissen. In de inleiding werd door Depauw en Fiers geopperd dat de onderhandelingen tussen kartelpartijen ook wel een mogelijke verklaring voor schijnverkozenen zijn. Met de verkiezing van Frieda Brepoels (N-VA) lijkt dat niet meteen het geval, de eerste N-VA-opvolger stond maar op de vierde plek.²² Bij Jan Peumans (N-VA)²³ in de provincie was dat wel zo: als zowel hij als Johan Sauwens (CD&V) zich lieten vervangen en

---

²¹ In Oost-Vlaanderen was opvolger één, Bruno Stevenheydens, reeds verkozen als derde effectieve, daardoor kwam tweede opvolger, annex vierde effectieve, Barbara Pas in de plek van Gerda Van Steenberge. In Brussel-Halle-Vilvoorde werd een andere dubbele zekerheid ingebouwd: Bart Laeremans verving Greet Van Linter, hij was ook derde effectieve maar niet verkozen.

²² Op 14 april 2009 waren de eerste twee opvolgers van de CD&V/N-VA-lijst in de Senaat ter vervanging van Frieda Brepoels (N-VA) en Etienne Schoupe (CD&V) die staatssecretaris is. Tijdens de regering-Leterme I was ook Els Van Hoof senator.

²³ De verkiezing van Jan Peumans stond vooraf niet vast, hij stond op plaats vier maar was slechts de vijfde verkozene doordat Sauwens over hem sprong. In 2003 haalde CD&V er maar drie zetels.

later Jo Vandeurzen minister werd, kon N-VA'er Peter Luykx naar de Kamer²⁴. De dagen na 10 juni bestond er enige onduidelijkheid wat Peumans en Sauwens gingen doen, de afspraak werd gemaakt dat ze ofwel beiden in het Vlaams parlement bleven zitten ofwel beiden naar de Kamer zouden gaan. In het eerste scenario zou Luykx, derde opvolger in 2004, Vlaams parlamentslid zijn geworden.

De kleinere partijen, Groen! en Lijst Dedecker, hadden elk één schijnkandidaat. Groen! bracht een apart verhaal: Vera Dua verzaakte aan haar senaatszitje die ze als lijsttrekker had gekregen, ze kwam echter terug als gemeenschapssenator. De strategische verzaking van Jurgen Verstrepen om geen LDD-zetel kwijt te spelen kwam al aan bod in de inleiding.

3. Evolutie mandaten

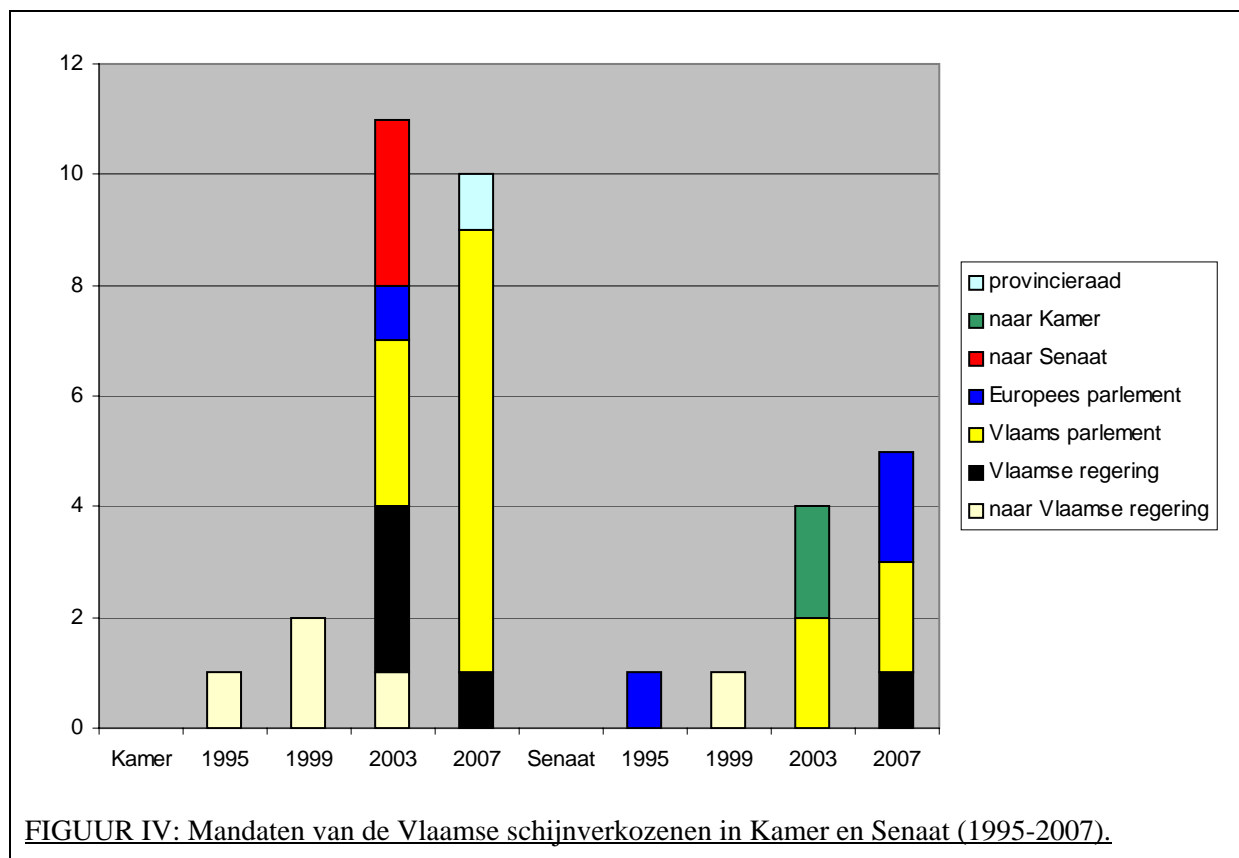
Bij de vijf Vlaamse schijnverkozenen in 1995 en 1999 was Annemie Neyts (VLD) de enige uitzondering: zij bleef in 1995 in het Europees parlement terwijl de vier andere federale gekozenen waren die een Vlaams ministerambt kregen toebedeeld. In 2003 was enkel Bart Somers (VLD) nog in dat geval. Daarnaast zien we dat in 2003 de schijnverkozenen vooral van het Vlaamse niveau kwamen. Bij die afkomstig uit het Vlaams parlement werden Steve Stevaert (SP.A-Spirit) en Filip Dewinter (Vlaams Blok) zowel voor Kamer als Senaat weergegeven. De categorieën 'naar Kamer' en 'naar Senaat' zijn er enkel voor dit verkiezingsjaar (supra).

Voor 2007 valt vooral het grote blok Vlaamse parlamentsleden (10) op, Vlaams Belang is verantwoordelijk voor de helft van die groep. In 2007 was er voor de eerste keer een provincieraadslid als schijnverkozene: Hilde Claes (SP.A-Spirit) is provinciaal gedeputeerde sinds december 2006, gewone provincieraadsleden maken wel de overstap.

Voor de mandaten van Vlaamse en Waalse schijnverkozenen is er voor de Senaat geen noemenswaardig verschil op te merken, bij de Kamerverkiezingen ligt dat anders: in 2003 waren zes van de tien Franstalige showverkozenen lid van de Waalse gewest- en de Franse gemeenschapsregering, bij de Vlamingen waren drie van de elf Vlaams minister. In 2007 werd die discrepantie groter: bij de elf Franstaligen waren er negen lid van de gemeenschapsregering, de Brusselse en Waalse gewestregering, voor de Vlamingen was slechts één op tien lid van de Vlaamse regering. Dat verschil is te wijten aan de keuze van de Waalse partijen om hun regionale ministers bovenaan de lijst te plaatsen terwijl er geen ambitie is om die naar de federale regering laten over te gaan (supra).

---

²⁴ Peter Luykx (N-VA) was van 21 december 2007 tot 30 december 2008 vervangend Kamerlid voor minister Jo Vandeurzen.

4. Opvolgers

4.1. Genderverhoudingen

In het overzicht voor de federale verkiezingen kwam genderpariteit op de lijsten al aan bod om de percentagestijging van het Vlaams Belang te verklaren. Dit artikel omvat enkel de opvolgingen met betrekking tot schijnverkozenen: bij het aantreden van de regering zijn er immers extra opvolgers. Als op eenzelfde lijst iemand minister of staatssecretaris wordt en daarvoor werden er al één of meerdere showkandidaten vervangen, zorgt dat er natuurlijk voor dat het regeringslid een opvolger heeft die lager op de lijst stond. Met dat gevolg wordt er hier evenwel geen rekening gehouden, dat is ook het geval bij de berekeningen inzake parlementaire anciënniteit (infra).

Op 10 juni 2007 waren 41 van de 113 Vlaamse verkozenen vrouwen (Vanlangenkacker et al., 2007, p. 5), na de opvolging van de schijnverkozenen bleven er veertig vrouwen over. In de Nederlandstalige taalgroep binnen de Kamer werden vijf mannen en vijf vrouwen door acht mannen en twee vrouwen opgevolgd. Dat was vooral een gevolg van Vlaams Belang met een vervanging van vier vrouwelijke verkozenen door één vrouw. Die daling is een logisch gevolg van de plaatsing van vrouwen als eerste opvolger: het Vlaams Belang zette maar in één van de zes kieskringen een vrouw op die plek (Weekers et al., 2007a, p. 4). Daarnaast bracht CD&V/N-VA één vrouw extra terwijl SP.A-Spirit een vrouw minder liet opvolgen. De hele Kamer kende uiteindelijk een daling met twee vrouwen.

	2007								2003							
	Kamer		Opvolgers		Senaat		Opvolgers		Kamer		Opvolgers		Senaat		Opvolgers	
	M	V	M	V	M	V	M	V	M	V	M	V	M	V	M	V
CD&V/(N-VA)	3		2	1		1		1		1		1				
Vlaams Belang (Blok)		4	3	1	2		1	1	2		1	1	1		1	
Groen! (Agalev)						1		1								
SP.A-Spirit	1	1	2		1			1	3	1	1	3	2		2	
Lijst Dedecker	1		1													
Open VLD (VLD)									2	2	2	2	1		1	
NL	5	5	8	2	3	2	1	4	8	3	5	6	4		4	
MR	1		1		2		1	1	3	1	3	1				
PS	4	2	3	3	1			1	2	1	2	1	1		1	
cdH	2	2	2	2						1		1	1	1	1	1
FN														1	1	1
Ecolo									2		1	1				
FR	7	4	6	5	3		1	2	7	3	6	4	2	2	3	1
Totaal	12	9	14	7	6	2	2	6	15	6	11	10	6	2	7	1

TABEL IV: Verdeling mannen (M) en vrouwen (V) bij schijnverkozenen en opvolgers voor Kamer en Senaat in 2003 en 2007.

In de Senaat was er net een lichte ontmanlijking: bij Vlaams Belang, SP.A-Spirit kwam er telkens één vrouw bij. Daarmee ziet CD&V/N-VA zijn totaalpercentage vrouwelijke gekozenen op 10 juni 2007 stijgen van 33,33% naar 35,9%, de christendemocraten blijven achterliggen op SP.A-Spirit (38,9%), Lijst Dedecker (50%) en Groen! (60%) (Vanlangenakker et al., 2007, p. 5), Vlaams Belang daalt naar 27,3%.

Voor 2003 zagen we geen gelijkenissen met 2007, in de Nederlandse taalgroep van de Kamer kwamen er zelfs drie vrouwen extra: twee bij SP.A-Spirit en één bij het Vlaams Blok, in de Senaat was er bij de Vlaamse partijen geen effect. 37 van de effectief gekozenen waren vrouwen (Noppe & Fiers, 2003, p.5). Dat betekent dus dat er zowel in 2003 als in 2007 35,4% van de federale parlementszetels door vrouwen werden ingenomen. De “verdere stijging” die Vanlangenakker et al. (2007, p. 6) opmerkten moet dus worden genuanceerd.

In 1999 kwam er in de Kamer één vrouw bij via SP²⁵, voor 1995 was er geen wijziging in de man-vrouwverhouding²⁶. Wat ook nog aandacht verdient, is het verschillend aantal vrouwen bij de Vlaamse

²⁵ In 1999 verdween er bij PRL-FDF eentje uit de Kamer, in de senaat zorgde PRL-FDF dan weer voor een vrouw extra via de opvolging.

²⁶ Ook in 1995 kreeg de Senaat een vrouwelijke impuls: drie vrouwen volgden twee mannen en één vrouw op. Enkel Joëlle Milquet (PSC) stond als eerste opvolger op de lijst. Christine Cornet D’Elzies (PRL-FDF) kreeg de

schijnverkozenen bij de twee laatste verkiezingen: zeven op vijftien in 2007, ten opzichte van drie op vijftien in 2003.

4.2. Parlementaire anciënniteit

Fiers en Depauw (2008, p. 92-93) verklaarden de dalende Kamerervaring onder meer door de vele vervangingen (supra). In dit onderdeel willen we precies berekenen wat de gemiddelde leeftijd is van de opvolgers van schijnverkozenen, alsook hun parlementaire ervaring. Die cijfers worden dan vergeleken met de algemene cijfers voor Kamer en Senaat.

4.2.1. Kamer

Opvolgers	Ned. taalgroep		Fr. taalgroep		Totaal opvolgers		Tot. Kamer
	2007	2003	2007	2003	2007	2003	2003
Gem. Kamerervaring	2,8	2,1	4,9	1,7	3,9	1,9	4,7
Gemiddelde leeftijd	39,6	40,8	49,3	39,9	44,7	40,4	46,3
Zonder Kamerervaring	6/10	8/11	3/11	6/10	9/21	14/21	

TABEL V: Gemiddelde Kamerervaring en leeftijd van de opvolgers van schijnverkozenen, verhouding opvolgers zonder Kamerervaring ten opzichte van totaal. (Tot. Kamer: Depauw & Fiers, 2008, p. 95)

Bij de tien Nederlandstalige opvolgers waren er zeven die geen deel uitmaakten van het parlement tijdens de legislatuur 2003-2007. Eén van hen, Ludwig Vandenhove (SP.A-Spirit) kwam wel over uit de Senaat en had van eind 1999 tot 2003 Kamerervaring kunnen opdoen. De gemiddelde Kameranciënniteit van de opvolgers was 2,8 jaar. Toch is het eigenlijk nog vrij hoog aangezien zes van hen dus over geen parlementaire ervaring beschikten. Verantwoordelijk daarvoor zijn Bart Laeremans en Luc Sevenhans²⁷ van het Vlaams Belang met respectievelijk 11,5 en 9,6 jaar Kamerervaring op 10 juni 2007, David Geerts (SP.A-Spirit) zetelde er al bijna drie jaar. De opvolgers zorgden ook voor een verjonging met een gemiddelde leeftijd van 39,6 jaar. De gemiddelde Vlaamse Kamergekozene was 44,6 jaar (Weekers et al., 2007b, p.5), de gemiddelde leeftijd van alle 150 leden was 44 jaar (De Kamer, 2009, p. 2).

De elf Franstalige opvolgers brengen een ander beeld voor 2007: slechts drie van hen waren nieuwkomers in de Kamer. Ze hebben een gemiddelde Kamerervaring van 4,9 jaar, die ligt zodoende zelfs hoger dan de gemiddelde kamerervaring. Hun gemiddelde leeftijd is zelfs vijf jaar hoger dan die van de hele Kamer. In algemene termen kunnen we stellen dat de Vlaamse partijen vooral jonge nieuwelingen de Kamer insturen terwijl de Waalse partijen ervaren Kamerleden de beste

---

opvolgersplaats van Daniël Ducarme die naar het Waals parlement ging. Lisette Nelis-Van Liedekerke (VLD) nam de opvolgersplaats in van Jaak Gabriëls die voor het Vlaams parlement koos.

²⁷ Sevenhans zetelt momenteel als onafhankelijke.

opvolgerplaatsen geven. Vier van de zes opvolgers van de PS, Karine Lalieux, Jean-Marc Delizée, Camille Dieu en Valérie Déom werden in 2003 nog verkozen bij de effectieven. Bij de Vlaamse opvolgers was dat enkel het geval voor Bart Laeremans (Vlaams Belang).

In 2003 waren acht van de elf Nederlandstalige opvolgers neofieten in de Kamer. Martine Taelman (VLD), kwam wel over van de Senaat. Hun gemiddelde leeftijd lag nog iets hoger dan in 2007, de Kameranciënniteit dan weer wat lager. Bij de tien Franstalige opvolgers waren er zes nieuwelingen. In tegenstelling tot 2007 lag hun gemiddelde leeftijd en ervaring deze keer lager dan bij de Nederlandstalige opvolgers.

4.2.2. Senaat

Bij de verkiezingen van 2007 waren er vijf Vlaamse opvolgers, twee van hen kwamen voor de eerste keer in het rode pluche terecht: Freya Piryns (Groen!) en Nele Jansegers (Vlaams Belang). De gemiddelde senaatservaring van het opvolgerkorps bedroeg 5,3 jaar: Sabine de Bethune (CD&V/N-VA) zit er al sinds de hervorming van 1995, Myriam Vanlerberghe (SP.A-Spirit) en Yves Buysse (Vlaams Belang) zijn er respectievelijk sinds de verkiezingen van 1999 en maart 2001. De Bethune en Vanlerberghe waren in 2003 nog rechtstreeks verkozen. De gemiddelde leeftijd van het kwintet lag op 40,9 jaar. Ook hier is er een verjonging merkbaar: de Vlaamse gekozenen voor de Senaat waren gemiddeld 47,6 jaar (Weekers et al., 2007b, p.5).

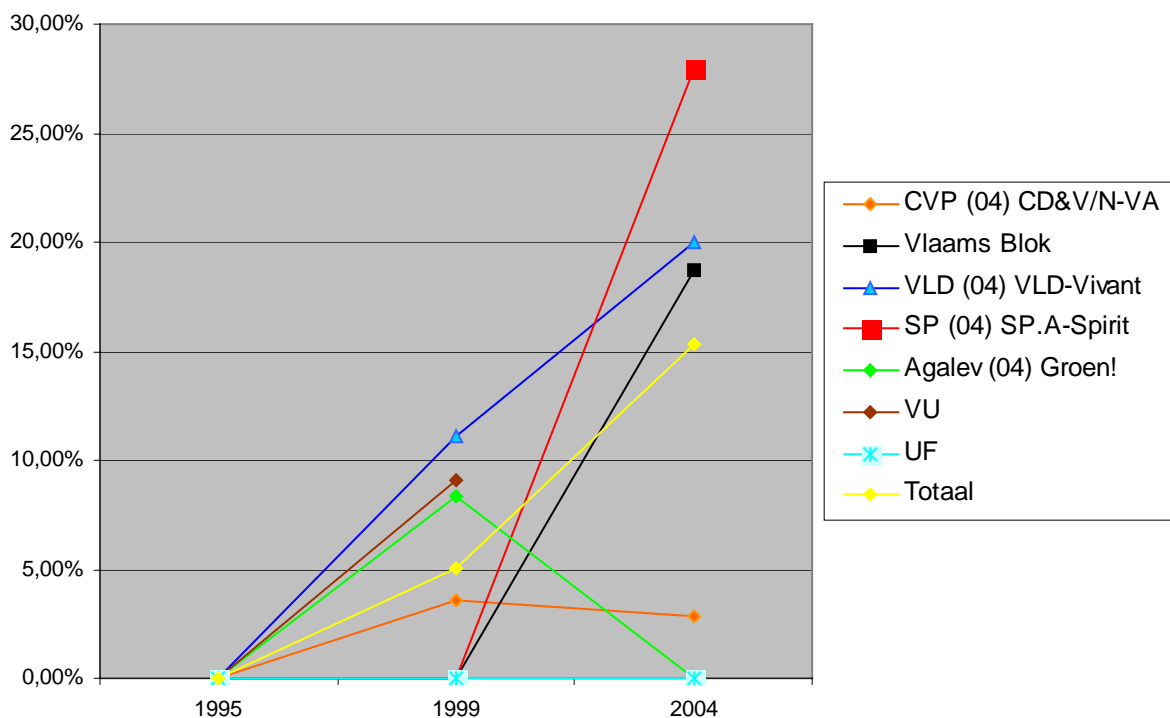
De drie Franstalige opvolgers hadden alle drie al in de Senaat gezeteld: twee zaten er ook in de bestuursperiode 2003-2007, Philippe Monfils (MR) kwam over uit de Kamer, hij had al veertien jaar in de Senaat gezeteld. Daarmee komt de Senaatservaring van de Franstalige opvolgers op zeven jaar te liggen. Ook hun gemiddelde leeftijd, 56,6 jaar, lag een stuk hoger dan bij de Vlamingen.

In 2003 waren er zowel bij de vier opvolgers van de Franstaligen als bij de Nederlandstaligen twee nieuwelingen waarbij er één afkomstig was uit de Kamer. De ervaring bij de Franstalige opvolgers was op de verkiezingsdag zeven jaar, bij de Nederlandstaligen drie jaar. De gemiddelde leeftijd van de vier Vlaamse opvolgers lag op 46 jaar, 3,9 jaar onder het gemiddelde in de Senaat op dat moment (Fiers et al., 2006a, p.99).

Hoofdstuk 2: Vlaamse verkiezingen

1. Algemeen

Voor de Vlaamse verkiezingen houden we dezelfde structuur aan als bij de federale verkiezingen. Starten doen we dus met een algemeen overzicht van 1995 tot en met 2004. In 1995, de eerste keer dat er Vlaamse verkiezingen georganiseerd werden, waren er geen schijnverkozenen. Vier jaar later, bij de moeder van alle verkiezingen, steeg dat naar 6 op 118, procentueel gezien lag dat cijfer hoger dan bij de Kamer- en Senaatsverkiezingen van diezelfde dag. In 2004 zagen we een verdrievoudiging van dat aantal: 19 op 124 verkozenen voor het Vlaams parlement verzaakten aan hun mandaat. De algemene cijfers liggen twee procent hoger dan bij de federale verkiezingen van 2003. De stijging tussen 1999 en 2004 is in totale cijfers quasi identiek aan die tussen de Kamerverkiezingen van 1999 en 2003, grosso modo dezelfde keshervorming werd gekopieerd (supra). In 2004 was het de eerste keer dat alle 124 leden rechtstreeks verkozen werden, daarvoor werden de zes Brusselse parlementsleden indirect aangeduid via de Brusselse hoofdstedelijke raad (Wauters et al., 2004, p.378).

FIGUUR V: Procentueel aantal schijnverkozenen bij de Vlaamse verkiezingen per partij (1995-2004).

1.1. (1995-) 1999

Dubbelkandidaturen tussen Kamer en Senaat waren bij deze verkiezingen dan wel uitgesloten, tegelijk kandideren voor het Vlaams parlement en het Europese en/of één van de twee federale parlementen vormde geen enkel wettelijk probleem. Bij de zes verzakers van 1999 waren er twee verkozenen voor de Senaat en trokken er twee naar het Europees parlement. Guy Verhofstadt (VLD) en Theo

Kelchtermans (CVP) gingen naar de Senaat: Verhofstadt stond niet op de lijsten voor het kiesarrondissement Gent-Eeklo maar als lijstduwer bij de effectieven op de Antwerpse VLD-lijst. Kelchtermans, was als uittreidend Vlaams minister de enige die naast Jean-Marie Dedecker de lijstvolgorde had gebroken bij de Senaatsverkiezingen (Wauters & Smits, 2000, p. 289), hij raakte immers verkozen als lijstduwer en opteerde voor dat mandaat (supra). Naar Europa gingen Nelly Maes (VU-ID) en Ward Beysen (VLD). In tegenstelling tot de twee besproken dubbelgekozenen vulde Maes twee prominente plaatsen op de lijsten in: lijsttrekker in Sint-Niklaas/Dendermonde en tweede op de Europese lijst. Ward Beysen vertrok acht dagen na de installatie van het Vlaams parlement: als eerste opvolger op de Europese lijst kreeg hij het mandaat van Annemie Neyts aangeboden (infra). Hij moet zowat de enige schijnverkozene ooit geweest zijn die een afscheidsrede gaf in de betrokken assemblee: “Partir c'est mourir un peu. Met enige weemoed zal ik straks dit fraaie parlamentsgebouw verlaten, op weg naar een nieuwe uitdaging” (Vlaams parlement, 1999, p. 41). Daarnaast waren er ook twee die de federale regering gingen vervoegen zonder een federaal mandaat: Magda Aelvoet (Agalev) en Jaak Gabriëls. Verhofstadt was de derde maar die had dus een senaatszitje.

1.2. 2004

In 2004 was het de eerste keer dat de Vlaamse verkiezingen los van de federale verkiezingen werden georganiseerd, de Europese waren wel op hetzelfde moment. De kieshervormingen werden reeds behandeld. In vergelijking met 1999 was VU-ID verdwenen en als gevolg daarvan waren er, mede door de invoering van de kiesdrempel, twee kartels ontstaan: SP.A-Spirit en CD&V/N-VA.

Eerst bekijken we de doorbrekers van de nuttige volgorde. Door de pothalvering raakten er elf kandidaten verkozen die dat anders niet zouden geweest zijn: vier van hen namen hun mandaat niet op²⁸. In totaal waren er in 2004 zeventien verkozenen buiten de nuttige volgorde: zes hadden er dus geen nood aan een halvering om over lijstgenoten te springen. In 1999 slaagden enkel Verhofstadt (supra) en Marleen Van den Eynde (Vlaams Blok) in die opdracht (Wauters & Smits, 2000, p. 289), in 1995 ging het om Bruno Tobback (SP) (Smits & Thomas, 1998, p. 154). Van die zes ging enkel Tine Rombouts (CD&V/N-VA) effectief naar het Vlaams parlement²⁹. In totaal waren dus negen van de zeventien lijstvolgordebekers schijnverkozen. Bij de overstappers zaten Anissa Tamsamani (SP.A-Spirit), die in de Kamer zetelde sinds een jaar, en Jean-Marie Dedecker (VLD) die zijn mandaat van verkozen senator in 2003 verlengd zag (Wauters et al., 2004, p. 398).

In 2004 waren er zes dubbelverkozenen: Guy Verhofstadt (VLD-Vivant), Karel De Gucht (VLD-Vivant), Frank Vanhecke (Vlaams Blok), Johan Demol (Vlaams Blok), Geert Bourgeois (CD&V/N-VA) en Filip Dewinter (Vlaams Blok). Met uitzondering van de laatste twee waren het

---

²⁸ Voor de namen: zie bijlage 3.

²⁹ Zie bijlage 3.

showgekozenen. Net als in 1999 trokken er twee Vlaamse gekozenen naar het Europese parlement: toenmalig Vlaams Blok-voorzitter Frank Vanhecke (Vlaams Blok) was zowel op de West-Vlaamse lijst als voor Europa lijsttrekker, interim-VLD-voorzitter Dirk Sterckx stond als lijstduwer op de Antwerpse lijst en was eerste opvolger voor Europa (infra). Johan Demol (Vlaams Blok) ging naar het Brussels Hoofdstedelijk parlement, op beide lijsten stond hij op de eerste stek.

Net als we bij de federale verkiezingen de rol van de regionale regering analyseerden, bekijken we hier de deelname van de Nederlandstalige ministers uit de paarse regering-Verhofstadt II aan de Vlaamse verkiezingen. Elk van hen was kandidaat (Fiers et al., 2006 p. 105), sommigen onder hen kwamen ook nog op voor Europa (infra). Van die elf raakten er drie niet verkozen: Marc Verwilghen (VLD-Vivant), Fientje Moerman (VLD-Vivant) en Peter Vanvelthoven (SP.A) stonden immers bij de opvolgers. De andere SP.A-Spirit-regeringsleden namen allemaal prominente plaatsen in: Johan Vande Lanotte, Freya Van den Bossche, Frank Vandenbroucke en Bert Anciaux waren lijsttrekker, Kathleen Van Brempt had een derde plaats. Premier Verhofstadt en Patrick Dewael waren lijstduwers bij de effectieven maar raakten dus toch verkozen, Vincent Van Quickenborne was lijsttrekker. Die acht verkozen regeringsleden waren niet allemaal schijnverkozenen: Anciaux, Van Brempt en Vandenbroucke stapten over naar de Vlaamse regering-Leterme.³⁰

De positionering van de ministers die niet verhuisden en aldus tot de showkandidaten worden gerekend, kwam hier net aan bod. Van de negentien schijnverkozenen hadden er tien een prominente plaats, zeven stonden er onderaan de lijst. Die ‘setting’ komt ongeveer overeen met de federale verkiezingen van 2003. Daarnaast stonden Gerolf Annemans en Anke Van dermeersch op plaatsen zeventien en achttien van de Vlaams Bloklijst in Antwerpen. Dat zijn zogenaamde schermlijstplaatsen: waar er elektronisch gestemd wordt, belandde Annemans onderaan het eerste blok, Van dermeersch was dan de ‘schermlijsttrekker’ bij het tweede. Daarnaast had het Blok twee verkozenen onderaan en bovenaan de lijst. Vooral SP.A-Spirit plaatste haar schijnkandidaten hoog: zes van de zeven stonden bij de eerste drie. VLD-Vivant deed het iets minder opvallend met twee prominenten en drie duwers.

2. Evolutie per partij

Aangezien de Vlaamse verkiezingen nog maar drie keer georganiseerd werden, is het dus zeer moeilijk om reeds over evolutie te spreken, zeker omdat er in 1995 dus geen schijnverkozenen waren. ‘Union des francophones’ is de enige die nooit schijnverkozenen had, de kieslijst haalde telkens maar één verkozene. Vlaams Blok, SP.A-Spirit en VLD-Vivant waren verantwoordelijk voor de stijging in 2004. CD&V/(N-VA) bleef daarentegen steken op één schijnverkozene, Groen! daalde van één naar nul. Dat is niet verwonderlijk: Groen! had op dat moment geen enkele federale gekozene.

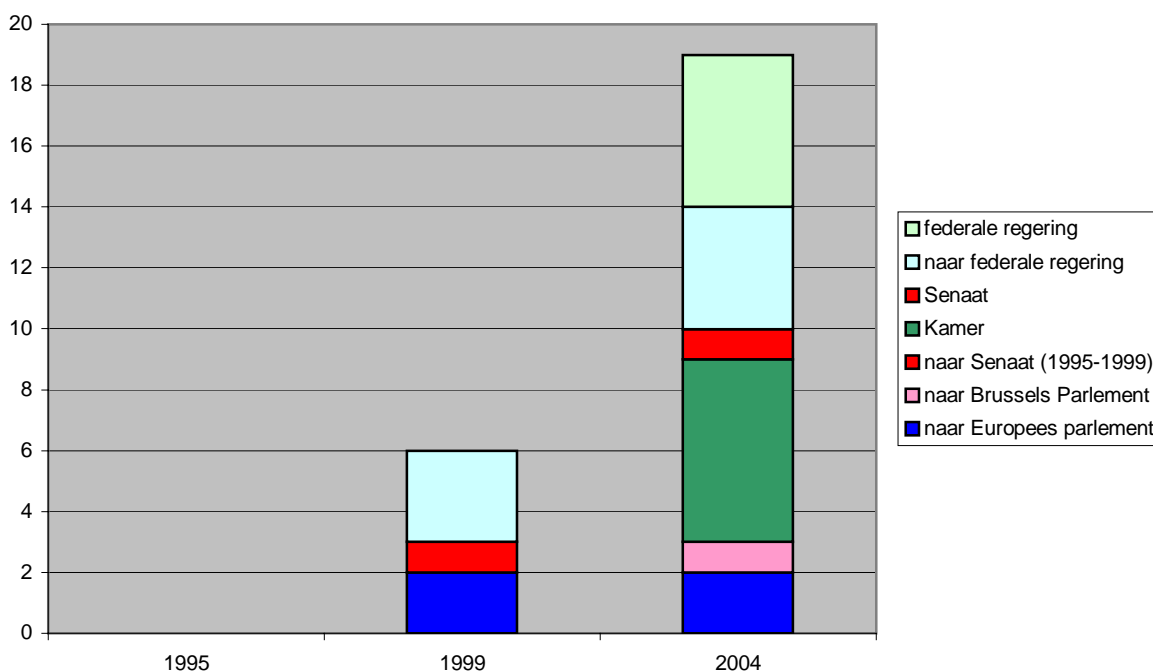
---

³⁰ Ook al was ze niet verkozen bij de Vlaamse stembusslag, toch ging Moerman tevens van de federale naar de Vlaamse regering.

In 1999 had VLD nog de koppositie, in 2004 werd die oneer doorgegeven aan SP.A-Spirit. De socialistische partij steeg in 2004 van nul naar 28 procent inzake schijnverkozenen. Dat is een direct gevolg van het geschuifel met de ministers: naast de twee federale ministers die op post bleven, gingen drie verkozenen naar de regering-Verhofstadt II: Bruno Tobback, Els Van Weert en Renaat Landuyt.³¹ Bij VLD(-Vivant) was de stijging ten opzichte van 1999 dan wel beperkter: van drie naar vijf. Bij hen ging één Vlaamse verkozen de federale regering vervoegen: Kamerlid Karel De Gucht. Hun drie overige schijnverkozenen uit de federale regering kwamen al aan bod. Bij de samenvallende verkiezingen van 1999 zorgde de federale regering voor twee schijnverkozenen, nu steeg dat tot vier. Dirk Sterckx deed in 2004 eigenlijk net dezelfde operatie als Ward Beysen in 1999.

Net als SP.A had Vlaams Blok in 1999 geen enkele schijnverkozene, in 2004 had de extreemrechtse partij er zes: twee dubbelverkozenen en vier federale parlementsleden die daar bleven.

3. Evolutie mandaten

FIGUUR VI: Overzicht van de onverenigbare mandaten van de schijnverkozenen voor het Vlaams parlement.³²

³¹ Bruno Tobback had nooit in het federaal parlement gezeteld maar werd federaal minister. Landuyt werd in 1999 Vlaams minister toen hij verkozen raakte voor de Kamer, in 2004 gebeurde net het omgekeerde.

³² Verhofstadt werd voor 1999 in de categorie 'naar federale regering' geplaatst en dus niet bij 'naar Senaat'. De Gucht staat voor 2004 bij 'naar federale regering' in plaats van bij 'Kamer'.

Bij het partijenoverzicht werden de onverenigbare mandaten al eens aangehaald. Hier is het enkel de bedoeling om die allemaal samen te brengen. Wat opvalt is de rol van de federale regering: in 2004 gingen er vier schijnverkozenen naar de federale regering terwijl dat het er in 1999, toen die regering nog gevormd moest worden, maar drie waren. Het aantal dubbelverkozenen zonder uitzicht op een ministerambt, bleef op hetzelfde niveau in 1999 en 2004.

4. Opvolgers

4.1. Genderverhoudingen

In 2004 waren er bij de effectief verkozenen 32,3% vrouwen (Depauw et al., 2004, p.7). Bij de negentien schijnverkozen waren er veertien mannen en vijf vrouwen: er kwamen evenwel zeventien mannelijke opvolgers in de plek. Dat brengt het aantal vrouwen in het Vlaams parlement op 29,8%. Die ‘ontvrouwelijking’ is volledig op rekening van SP.A-Spirit te schrijven.

Van de vijf vrouwelijke schijnverkozenen waren er maar liefst vier in de rangen van SP.A-Spirit te vinden, ze brachten maar één vrouw in de plek van dat kwartet. In twee van de zes kieskringen, Antwerpen en Brussel, ging SP.A-Spirit verder dan het wettelijke minimum (supra) bij de opvolgers: Caroline Gennez op een eerste opvolgerplek voor Antwerpen en Elke Roex³³ op plaats twee in Brussel.

Op 13 juni was SP.A-Spirit wel de partij met het grootste aandeel vrouwen bij de gekozenen met twaalf vrouwen op 31 (38,7%) bij de Vlaamse, Europese en Brusselse verkiezingen samen (Depauw et al., 2004, p.7). Na de verrekening van de schijnverkozenen is de verhouding vrouwen maar 29 procent meer. Daarmee komt SP.A-Spirit na Groen! (37,5%), CD&V/N-VA (35,7%)³⁴ en VLD-Vivant (34,4%).

4.2. Anciënniteit

Fiers et al. (2006a, p. 104) vinden het op dit ogenblik, met slechts drie Vlaamse verkiezingen achter de rug, nog te vroeg om de gemiddelde parlementaire carrière te berekenen. Devos et al. (2007, p.126) gaven daarentegen wel de ervaring van de parlementsleden weer bij intrede in het halfroond in 2004. Dat stelt ons in staat om de anciënniteit van de opvolgers te kaderen. Ervaring opgedaan ten tijde van het dubbelmandaat wordt in onze cijfers echter buiten beschouwing gelaten.

---

³³ Roex kwam in het Vlaams parlement bij de vervanging van minister Bert Anciaux (toen Spirit) nadat zowel Fouad Ahidar en Els Witte aan hun mandaat hadden verzaakt. Ahidar ging naar het Brusselse parlement, Witte was voorbij Roex gesprongen maar toonde geen interesse om te zetelen.

³⁴ In het onderzoek van Depauw et al. (2004) heeft CD&V/N-VA veertien vrouwelijke gekozenen: voor het Europees parlement verving Frieda Brepoels echter Bourgeois.

	0-5	5-10	10-15	15-20	20-25	25-30	
n	61	38	14	5	2	4	124
%	49%	31%	11%	4%	2%	3%	100%

TABEL VI: Ervaring Vlaamse parlementsleden bij intrede in parlement voor zitting 2004-2009

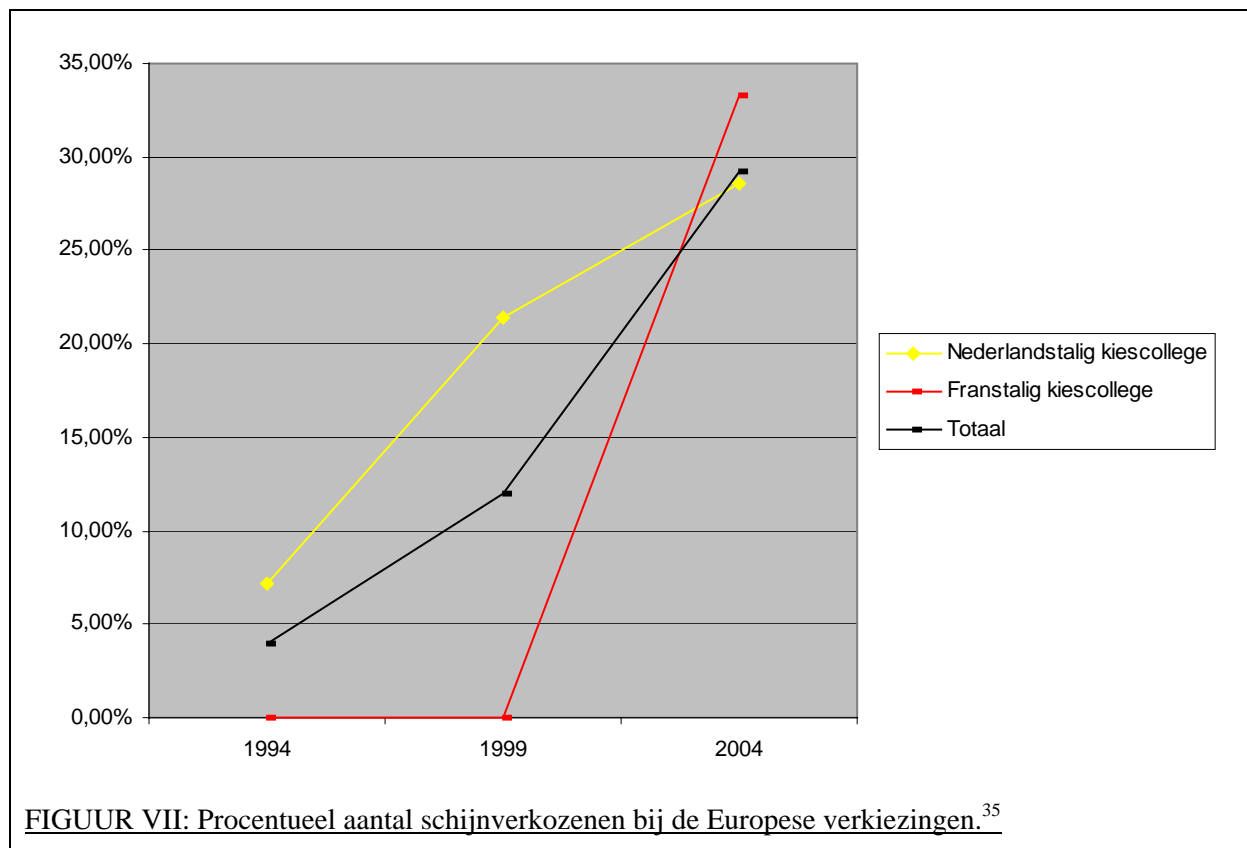
Negen van de negentien opvolgers zetelden er al voor de verkiezingen. Zeven van die negen raakten nog bij de effectieven verkozen in 1999. Bij de tien nieuwelingen maakten er twee de transfer vanuit de Senaat: Stefaan De Clerck (CD&V/N-VA) en Caroline Gennez (SP.A-Spirit). De gemiddelde opvolger had op 13 juni 2004, de negende verjaardag van het autonome parlement, maar liefst 3,2 jaar ervaring in het Vlaamse parlement. Als we die enkel voor de negen anciens berekenen, komen we uit op 6,8 jaar. Vijf van hen waren er immers bij sinds 1995, drie sloten aan in 1999 en de negende in november 2001. Vooral VLD-Vivant koos voor oude getrouwen als opvolger van de showverkozenen: vier op vijf verlengde zijn mandaat, bij SP.A-Spirit was dat drie op zeven, voor het Vlaams Blok twee op zes. De gemiddelde leeftijd bij de opvolgers lag op 48,4 jaar, dat is iets minder dan het algemeen gemiddelde van 48,9 jaar (Fier et al., 2006a, p. 99).

In 1999 was het anders: slechts één van de zes opvolgers van schijnkandidaten zetelde reeds in het Vlaams parlement: Veerle Heeren (CVP). Gemiddeld waren ze 43,5 jaar, dat betekende een verjonging: de algemene gemiddelde leeftijd bedroeg 48,2 jaar (Fiers et al., 2006a, p. 99).

Hoofdstuk 3: Europese verkiezingen

1. Algemeen

In 1994 werden de Europese verkiezingen apart georganiseerd, nadien vielen ze samen met de reeds behandelde verkiezingen in 1999. In 2004 stonden ze tegelijk met de Vlaamse verkiezingen geprogrammeerd. Dezelfde regels die bij de federale en Vlaamse verkiezingen werden geschetst inzake genderverhoudingen op de lijst en stemhalvering gelden hier ook.

Met 28,6% schijnverkozenen voor het Nederlandstalig kiescollege op 13 juni 2004, ligt de Europese lijn nog 13,3 procent hoger dan bij de Vlaamse verkiezingen van die dag. Voor de Vlaamse partijen ging het in 1994, 1999 en 2004 respectievelijk om één, drie en vier importverkozenen op een totaal van veertien. Het Franstalig kiescollege had er drie op negen in 2004, Philippe Busquin in 1999 en Louis Michel in 2004 werden niet als schijnverkozene bestempeld, we beschouwen hierbij de Europese Commissie als de regering bij het Europese parlement.

³⁵ Het Duitstalig taalgebied heeft ook één Europese verkozenen, de CSP-mandataris heeft altijd zijn mandaat opgenomen.

	1994	1999	2004
CVP (04) CD&V/N-VA	0/4	0/3	1/4
Vlaams Blok	0/2	0/2	1/3
VLD (04) VLD-Vivant	0/3	1/3	2/3
SP (04) SP.A-Spirit	1/3	1/2	0/3
Agalev (04) Groen!	0/1	0/2	0/1
VU(-ID)	0/1	1/2	
Totaal	1/14	3/14	4/14

TABEL VII: Aantal Vlaamse schijngekozenen bij de Europese verkiezingen³⁶.

1.1. 1994-1999

In 1994 werd Louis Tobback (SP) van op de lijstduwerplaats verkozen, hij bleef federaal minister. In 2004 waren de pseudogekozenen allemaal dubbelgekozenen die niet naar het Europees parlement verkasten (infra), in 1999 was enkel Neyts twee maal verkozen. Zij trok zowel de Europese als de lijst voor het Brusselse parlement en koos uiteindelijk voor een Brusselse ministerportefeuille. Naast Neyts waren de twee andere ook lijsttrekkers: Bert Anciaux (VU-ID) en Frank Vandenbroucke³⁷ (SP). Zij werden respectievelijk Vlaams en federaal minister. Niemand raakte buiten de lijstvolgorde verkozen.

1.2. 2004

Voor 2004 bekijken we eerst het effect van de lijststemhalvering: zonder die wijziging zou er niemand buiten de lijstvolgorde verkozen zijn, nu waren er in totaal drie. Voor de Vlaamse partijen zijn twee van de vier schijnverkozenen daarvan het gevolg: Filip Dewinter (Vlaams Blok) en toenmalig N-VA-voorzitter Geert Bourgeois (CD&V/N-VA), in het Franstalig kiescollege ging het om Michel Daerden (PS). Dewinter opteerde voor het Vlaams parlement, Bourgeois ook en hij werd Vlaams minister. Zonder halvering zou in de plaats van Dewinter Marie-Rose Morel verkozen zijn, wellicht zou zij haar Europese zetel opgenomen hebben. Dat zou wel voor een extra pseudoverkozene op de Antwerpse lijst bij de Vlaamse verkiezingen gezorgd hebben (supra). Door de verkiezing van Geert Bourgeois onderaan de lijst, kon hij zijn zetel doorschuiven aan een N-VA-collega.

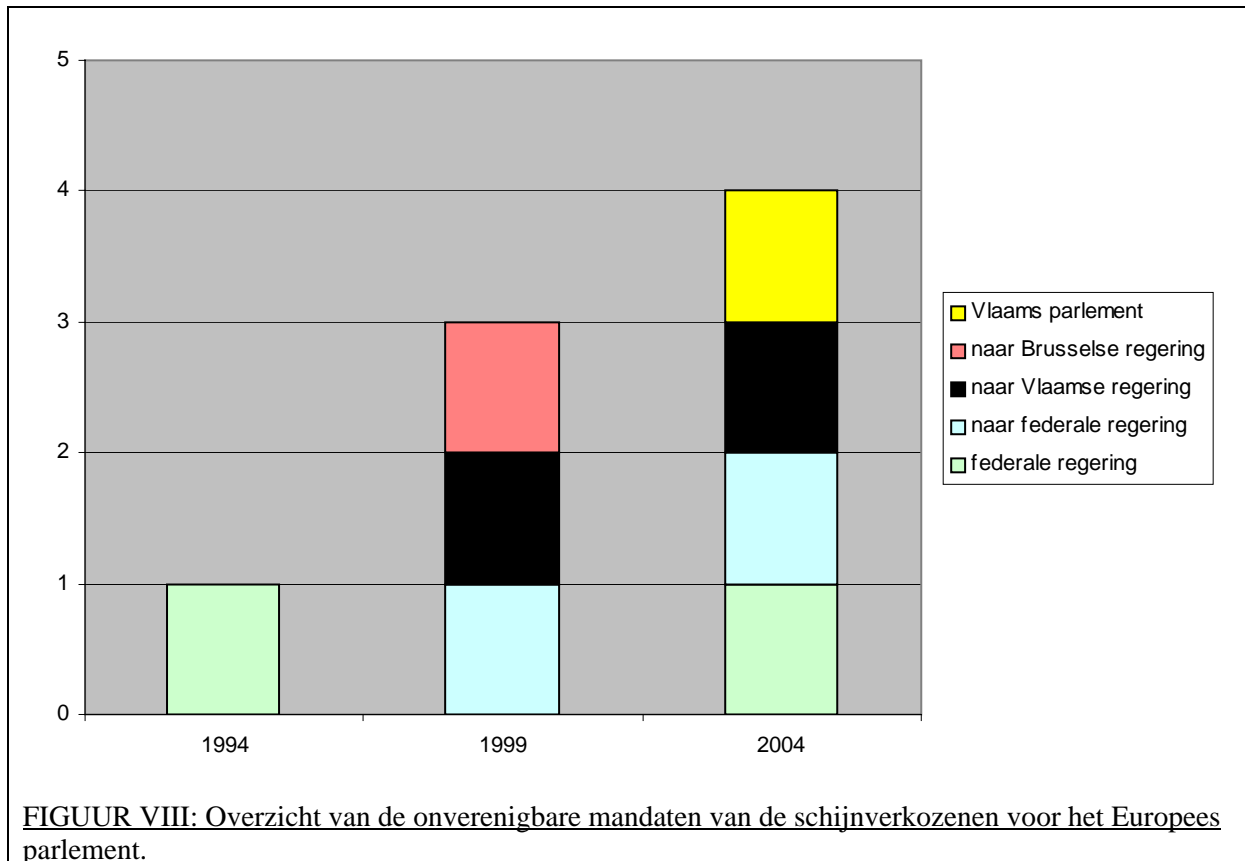
Dat wil dus zeggen dat de andere twee schijnverkozenen prominente plaatsen inpalmden: toenmalig premier Guy Verhofstadt en Karel De Gucht stonden op plaats één en twee van de VLD-Vivant-lijst. Beiden waren die dag ook schijnverkozene bij de Vlaamse stembusslag (supra). Voor het Franstalig kiescollege speelden Joëlle Milquet (cdH) en Elio Di Rupo (PS) haas.

³⁶ Oranje markerings = prominente plaatsen, blauw = lijstduwer.

³⁷ Frank Vandenbroucke was zesde opvolger voor de federale verkiezingen.

2. Evolutie mandaten

Bij de Vlaamse verkiezingen kwam de regering-Verhofstadt II al aan bod, vijf van de elf Nederlandstalige regeringsleden stonden tevens op de Europese lijsten, enkel Verhofstadt raakte verkozen. Patrick Dewael (VLD-Vivant), Fientje Moerman (VLD-Vivant) en Bert Anciaux (SP.A-Spirit) duwden bij de effectieven, Marc Verwilghen (VLD-Vivant) was zevende opvolger.

3. Opvolgers

3.1. Genderverhoudingen

Inzake genderverhoudingen kunnen we kort zijn: in 2004 kwam er één vrouw extra: Frieda Brepoels (CD&V/N-VA) volgde Bourgeois op, in 1999 ging er één weg: Ward Beysen (VLD) kwam in de plaats van Annemie Neyts.³⁸ De procentuele man- vrouwverhouding voor alle verkiezingen van 13 juni 2004 werd in het vorige hoofdstuk al behandeld.

3.2. Anciënniteit

Bij de vier Nederlandstalige opvolgers van 2004 was enkel Frieda Brepoels (N-VA) een nieuwkomer. Dirk Sterckx en Johan Van Hecke zetelden er al sinds 1999, ze waren zeker van een

³⁸ Voor de Franstalige partijen was er in 2004 één vrouw minder: Joëlle Milquet (cdH) werd opgevolgd door Raymond Langendries.

mandaatsverlenging³⁹. Koenraad Dillen (Vlaams Belang) zetelde er sinds 2003. De drie Franstalige opvolgers waren drie nieuwelingen. De Vlaamse opvolgers waren gemiddeld 49 jaar oud, de gemiddelde leeftijd van de Vlaamse gekozenen was 48,3 jaar (Depauw et al., 2004, p. 6). In 1994 en 1999 waren de opvolgers allen neofiet.

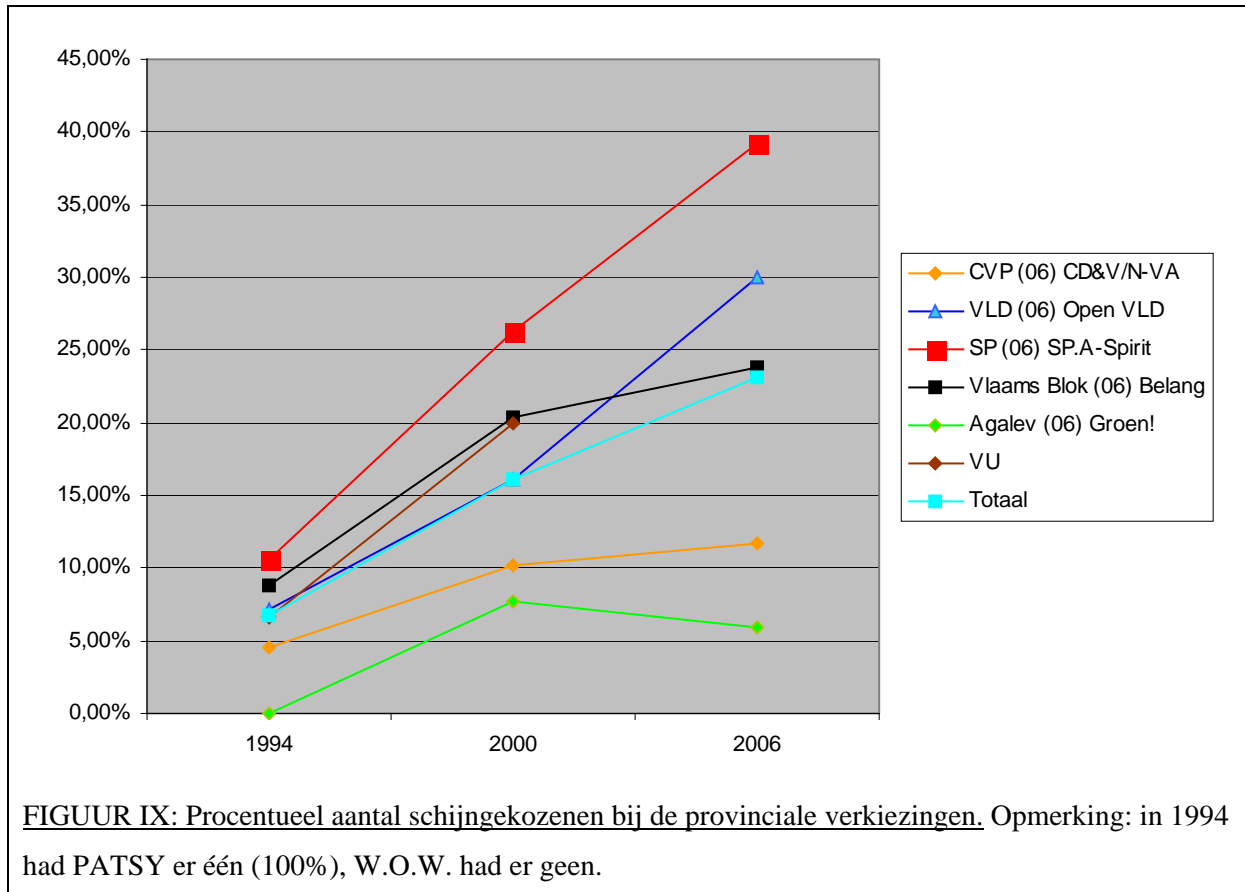
---

³⁹ Johan Van Hecke had bij zijn overstap naar VLD zekerheid voor zichzelf bedongen.

Hoofdstuk 4: Provinciale verkiezingen

1. Algemeen

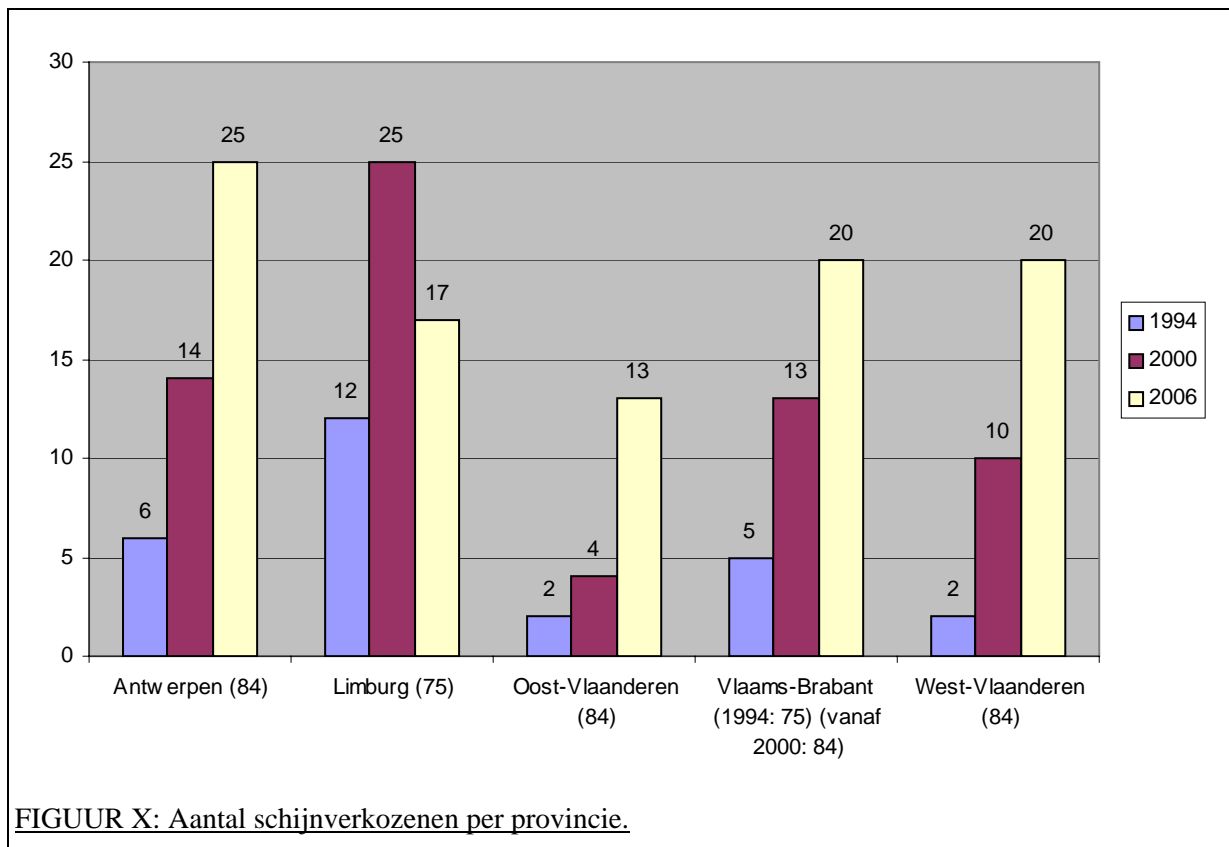
Het laatste niveau dat wordt besproken is de provincie. De bevindingen van Valcke en Reynaert met betrekking tot de verkiezingen van 8 oktober 2006 werden reeds in het literatuuroverzicht weergegeven. Die cijfers worden verder uitgediept en in perspectief geplaatst naast de resultaten van 2000 en 1994.

Bij de verkiezingen van 2006 was 23,1%⁴⁰ van de verkozenen een showkandidaat. Er is een duidelijke stijging waar te nemen ten opzichte van 2000 (16,1%) en 1994 (6,7%). Die opwaartse trend is in alle Vlaamse provincieraden te ontwaren, uitzondering daarop vormt Limburg: in 1994 en 2000 was het nog de provincie met de meeste schijnverkozenen: één op drie gekozenen liet zich vervangen, in 2006 was er plots de terugval. Zowel in absolute als procentuele cijfers werd Limburg ingehaald door Antwerpen, Vlaams-Brabant en West-Vlaanderen. Oost-Vlaanderen was in de drie onderzochte jaren de provincie met het hoogste aantal gekozenen dat effectief ging zetelen.⁴¹

⁴⁰ Voor Vlaams-Brabant telden we één schijnverkozene meer dan Valcke & Reynaert (2007, p. 47).

⁴¹ In 1994 had West-Vlaanderen er even veel als Oost-Vlaanderen, namelijk twee.

Binnen de beperktheid van deze verhandeling is het onmogelijk om elke partij per provincie apart te bespreken, opmerkelijke verschillen worden natuurlijk wel aangehaald. In het algemeen (figuur IX) valt de rol van de socialistische partij op: bij de drie laatste verkiezingen was ze de grootste schijnverkozenenleverancier. Met 39,3% in 2006 steekt ze ver boven het algemene gemiddelde uit. Open VLD scoort iets lager met 30%, in 2000 (16%) hadden de liberalen er procentueel nog minder dan VU en Vlaams Blok. Vlaams Belang maakte een lichtere stijging door van 20,4% in 2000 naar 23,9% voor 2006. De christendemocraten bleven in de drie behandelde jaren onder het gemiddelde, in 2006 had het Vlaams Kartel er 11,8% in zijn rangen. Groen! was telkens de Nederlandstalige partij met het laagste percentage schijnverkozenen, in 1994 hadden de ecologisten er geen enkele. Het was ook de enige die een procentuele daling doormaakte van 2000 naar 2006: van twee (7,7%) naar één importverkozene (5,9%). De kieslijst van UF in Vlaams-Brabant bleef drie jaren ‘clean’. In Antwerpen veroverden in 1994 nog twee partijen één zetel: W.O.W. en PATSY, enkel bij die laatste partij liet boegbeeld Sörensen zich vervangen.

Schijng. provincieraden	1994			2000				% versch.	2006				% versch.
PROVINCIE Antwerpen	SG	Tot.	%	SG	Tot.	%	<> 1994	SG	Tot.	%	<> 2000		
(CVP) CD&V/N-VA	1	27	3,7%	0	21	0,0%	- 3,7%	3	24	12,5%	+ 12,5%		
(VLD) VLD-Vivant	1	13	7,7%	4	20	20,0%	+ 12,3%	6	13	46,2%	+ 26,2%		
(SP) SP.A-Spirit	1	15	6,7%	3	12	25,0%	+ 18,3%	8	18	44,4%	+ 19,4%		
(Vlaams Blok) Vlaams Belang	2	16	12,5%	6	20	30,0%	+ 17,5%	8	25	32,0%	+ 2,0%		
(Agalev) Groen!	0	9	0,0%	1	9	11,1%	+ 11,1%	0	4	0,0%	- 11,1%		
(VU) VU-ID	0	2	0,0%	0	2	0,0%	0,0%						
PATSY	1	1	100,0%										
WOW	0	1	0,0%										
TOTAAL Ant.	6	84	7,1%	14	84	16,7%	+ 9,5%	25	84	29,8%	13,1%		
PROVINCIE Limburg	SG	Tot.	%	SG	Tot.	%	<> 1994	SG	Tot.	%	<> 2000		
(CVP) CD&V/N-VA	4	29	13,8%	9	27	33,3%	+ 19,5%	3	26	11,5%	- 21,8%		
(VLD) VLD-Vivant	2	17	11,8%	6	18	33,3%	+ 21,6%	4	14	28,6%	- 3,1%		
(SP) SP.A-Spirit	5	20	25,0%	8	21	38,1%	+ 13,1%	7	20	35,0%	- 4,8%		
(Vlaams Blok) Vlaams Belang	0	3	0,0%	1	7	14,3%	+ 14,3%	3	15	20,0%	+ 5,7%		
(Agalev) Groen!	0	2	0,0%										
(VU) VU-ID	1	4	25,0%	1	2	50,0%	+ 25,0%						
TOTAAL Lim.	12	75	16,0%	25	75	33,3%	+ 17,3%	17	75	22,7%	- 10,7%		
PROVINCIE Oost-Vlaanderen	SG	Tot.	%	SG	Tot.	%	<> 1994	SG	Tot.	%	<> 2000		
(CVP) CD&V/N-VA	0	33	0,0%	1	25	4,0%	+ 4,0%	2	25	8,0%	+ 4,0%		
(VLD) VLD-Vivant	2	22	9,1%	1	27	3,7%	- 5,4%	4	22	18,2%	+ 14,5%		
(SP) SP.A-Spirit	0	17	0,0%	1	13	7,7%	+ 7,7%	4	14	28,6%	+ 20,9%		
(Vlaams Blok) Vlaams Belang	0	6	0,0%	1	12	8,3%	+ 8,3%	3	19	15,8%	+ 7,5%		
(Agalev) Groen!	0	4	0,0%	0	5	0,0%	0,0%	0	4	0,0%	0,0%		
(VU) VU-ID	0	2	0,0%	0	2	0,0%	0,0%						
TOTAAL O-VL	2	84	2,4%	4	84	4,8%	+ 2,4%	13	84	15,5%	+ 10,7%		
PROVINCIE Vlaams-Brabant	SG	Tot.	%	SG	Tot.	%	<> 1994	SG	Tot.	%	<> 2000		
(CVP) CD&V/N-VA	1	23	4,3%	2	22	9,1%	+ 4,7%	5	25	20,0%	+ 10,9%		
(VLD) VLD-Vivant	1	17	5,9%	4	21	19,0%	+ 13,2%	2	17	11,8%	- 7,3%		
(SP) SP.A-Spirit	2	13	15,4%	3	12	25,0%	+ 9,6%	8	14	57,1%	+ 32,1%		
(Vlaams Blok) Vlaams Belang	1	6	16,7%	2	10	20,0%	+ 3,3%	4	15	26,7%	+ 6,7%		
(Agalev) Groen!	0	6	0,0%	1	8	12,5%	+ 12,5%	1	7	14,3%	+ 1,8%		
(VU) VU-ID	0	5	0,0%	1	5	20,0%	+ 20,0%						
UF	0	5	0,0%	0	6	0,0%	0,0%	0	6	0,0%	0,0%		
TOTAAL V-BR	5	75	6,7%	13	84	15,5%	+ 8,8%	20	84	23,8%	+ 8,3%		
PROVINCIE West-Vlaanderen	SG	Tot.	%	SG	Tot.	%	<> 1994	SG	Tot.	%	<> 2000		
(CVP) CD&V/N-VA	1	40	2,5%	1	33	3,0%	+ 0,5%	3	36	8,3%	+ 5,3%		
(VLD) VLD-Vivant	0	15	0,0%	2	20	10,0%	+ 10,0%	8	14	57,1%	+ 47,1%		
(SP) SP.A-Spirit	1	20	5,0%	5	18	27,8%	+ 22,8%	6	18	33,3%	+ 5,6%		
(Vlaams Blok) Vlaams Belang	0	3	0,0%	1	5	20,0%	+ 20,0%	3	14	21,4%	+ 1,4%		
(Agalev) Groen!	0	4	0,0%	0	4	0,0%	0,0%	0	2	0,0%	0,0%		
(VU) VU-ID	0	2	0,0%	1	4	25,0%	+ 25,0%						
Totaal West-Vlaanderen	2	84	2,4%	10	84	11,9%	+ 9,5%	20	84	23,8%	+ 11,9%		
TOTAAL Vlaamse provincies	27	402	6,7%	66	411	16,1%	+ 9,3%	95	411	23,1%	+ 7,1%		

TABEL VIII: aantal schijngekozenen (SG) ten opzichte van totaal (Tot.) aantal verkozenen per partij, gesorteerd per provincieraad.

Dat elke partij, m.u.v. UF, steeg van 1994 naar 2000 werd reeds aangetoond, tabel VIII maakt daarenboven duidelijk dat vrijwel alle partijen voor elke afzonderlijke provincie een stijging doormaakten. In 2006 ging de opmars grotendeels door, de plotse daling in Limburg van 33,3% naar 22,7% schijngekozenen bleek een gevolg te zijn van een afname bij de drie traditionele partijen. Daarnaast waren er alleen nog dalingen waarneembaar bij VLD-Vivant in Vlaams-Brabant en Groen! in Antwerpen.

De verschillende sterkte van de partijen is slechts gedeeltelijk een verklaring voor de verschillen tussen de provincies: zo kan bijvoorbeeld gezegd worden dat het lagere percentage voor West-Vlaanderen vooral aan CD&V toe te schrijven is. Toch leverde CVP in 2000 negen schijngekozenen in de provincie Limburg.

2. Plaats op de lijst

In de drie onderzochte jaren stond een grote meerderheid schijnverkozenen onderaan de lijst. In vergelijking met de andere twee jaren, waren er vooral in 1994 prominente schijngekozenen, in 2006 (15,8%) waren er opnieuw procentueel iets meer dan in 2000 (10,6 %). Het gaat respectievelijk om tien, zeven en vijftien prominenten.

	1994			2000			2006		
	Orange	Cyan	Pink	Orange	Cyan	Pink	Orange	Cyan	Pink
CVP (00) CD&V/N-VA	2	5			13		1	15	
Vlaams Blok (06) Vlaams Belang	1	2			11		2	16	3
VLD (06) VLD-Vivant	1	5		1	15	1	2	21	1
SP (06) SP.A-Spirit	4	5		4	15	1	10	20	3
Agalev (06) Groen!				1	1			1	
VU	1			1	2				
PATSY	1								
Totaal	10	17		7	57	2	15	73	7
Procentueel per jaar	37,0%	63,0%		10,6%	86,4%	3,0%	15,8%	76,8%	7,4%

TABEL IX: plaats op de lijst van de schijnverkozenen: prominent, tussenpositie, onderaan.

SP.A-Spirit is niet alleen de partij met het meeste showverkozenen op provinciaal vlak, daarnaast zijn de socialisten verantwoordelijk voor de meeste 'prominenten' in deze tabel: vier in 1994, vier in 2000 en tien in 2006. Die relatief hoge cijfers zijn vooral een gevolg van de Limburgse SP(.A-Spirit)-lijsten: met respectievelijk vier, vier en vijf schijnlijsttrekkers in de onderzochte jaren. Bij Groen! stond één van drie schijnverkozenen bovenaan de lijst, bij VU twee op vier en bij PATSY één op één. Tussen CD&V, Vlaams Belang en VLD zijn er op dit punt geen grote verschillen waar te nemen.

3. Nuttige volgorde

Bovenstaande tabel maakt duidelijk dat de schijnverkozenen op provinciaal vlak vooral onderaan de lijsten te vinden zijn, daarom werpen we nu een blik op de gekozenen die buiten de nuttige volgorde een provinciezitje veroverden. Door het beperkte onderzoek naar het provinciale niveau waren we genoodzaakt de hele analyse zelf te doen. Eerst bespreken we de resultaten van ons onderzoek naar lijstvolgordebrekers. Daarna volgen onze resultaten over de effecten van de lijststemvermindering.

Gekozenen buiten nuttige volgorde	1994			2000			2006		
	Schijng.	Totaal	%	Schijng.	Totaal	%	Schijng.	Totaal	%
Antwerpen	5	11	45,45%	14	30	46,67%	21	34	61,76%
Limburg	6	17	35,29%	19	25	76,00%	12	22	54,55%
Oost-Vlaanderen	1	4	25,00%	4	15	26,67%	13	21	61,90%
West-Vlaanderen	2	8	25,00%	10	26	38,46%	17	34	50,00%
Vlaams-Brabant	3	13	23,08%	12	33	36,36%	17	39	43,59%
TOTAAL	17	53	32,08%	59	129	45,74%	80	150	53,33%

TABEL X: aantal schijngekozenen (schijng.) per provincie onder de verkozenen buiten de nuttige volgorde.

Uit de tabel bemerken we dat het aantal gekozenen buiten de nuttige volgorde gestegen is. Er waren er 2,8 keer meer in 2006 dan in 1994. Daarenboven is het ook zo dat bij die lijstbrekers er procentueel steeds meer verzakers zitten: van 32% in 1994 naar 53% in 2006.

Als we figuur X en tabel X naast elkaar bekijken, valt er meteen een gelijkenis op: Oost-Vlaanderen legt hier ook de laagste cijfers voor, zowel in 1994 als in 2000 en 2006 was het de provincie met het minste gekozenen buiten de nuttige volgorde. Toch zijn er wat verschillen: als we louter op het aantal verkozenen buiten de nuttige volgorde afgaan om de schijngekozenen per provincie te bepalen, zouden Vlaams-Brabant en West-Vlaanderen er meer tellen. Ofwel zouden er in dat geval in Antwerpen en Limburg telkens minder geweest zijn. Oost-Vlaanderen zat in 1994 en 2000 onder het totaalgemiddelde, in 2006 gaan ze er wel over. De grootste uitschieter was Limburg in 2000: slechts zes van de 25 verstoorders van de nuttige volgorde trokken toen richting provincieraadzaal. Dus zowel inzake prominenten (zes van de zeven) als lijstduwers scoorde Limburg het hoogst.

Niet enkel tussen de provincies zijn er verschillen te ontwaren, bij de politieke partijen onderling zijn de procentuele afwijkingen nog een stukje groter. Vooreerst kunnen we stellen dat dit percentage vele malen hoger ligt dan de algemene provinciale schijnverkozenenpercentages. CD&V kende, m.u.v. UF, in 1994, 2000 en 2006 telkens het laagste percentage importverkozenen onder zijn gekozenen buiten de nuttige volgorde.

Gekozenen buiten nuttige volgorde	1994			2000			2006		
	Schijng.	Totaal	%	Schijng.	Totaal	%	Schijng.	Totaal	%
(CVP) CD&V/N-VA	4	28	14,3%	14	52	26,9%	15	58	25,9%
(SP) SP.A-Spirit	6	14	42,9%	16	24	66,7%	23	30	76,7%
(VLD) VLD-Vivant	5	8	62,5%	15	35	42,9%	22	31	71,0%
(Vlaams Blok) Vlaams Belang	2	3	66,7%	11	12	91,7%	19	25	76,0%
VU-ID				2	2	100,0%			
(Agalev) Groen!				1	2	50,0%	1	2	50,0%
UF				0	2	0,0%	0	4	0,0%

TABEL XI: aantal schijngekozenen (Schijng.) per partij onder de verkozenen buiten de nuttige volgorde.

Alleen VLD-Vivant ondervond in 2006 een terugval van zijn absoluut aantal verkozenen buiten de lijstorde, op het eerste zicht lijkt dat onlogisch: door de verdere afname van de kracht van de lijststem, zou men voor elke partij een stijging verwachten. Hier is er geen toeval in het spel: Depauw (supra) haalde al aan dat een partij meer lijstvolgordebekers kent naarmate het meer verkozenen op eenzelfde lijst heeft, VLD moest ten opzichte van 2000 in één klap 26 provinciestoeltjes inleveren (Valcke et al., 2007, p. 472). Het grote procentuele verschil m.b.t. verzaking, van 43 naar 71%, is dan weer het gevolg van partijstrategie: VLD-Vivant heeft ditmaal echt alle zeilen bijgezet, spijtig genoeg is er in tegenstelling tot de federale en Vlaamse verkiezingen niemand bezig met de analyse van de provinciale verkiezingskandidaten. Eén tekenend voorbeeld dan maar: in 2000 was Guy Verhofstadt zelfs geen kandidaat bij de provinciale verkiezingen. Met een gemiddelde van 7,6 verzakers op tien leggen Vlaams Belang en SP.A-Spirit nog een hoger percentage schijnverkozenen voor in deze specifieke categorie. Het aantal lijstvolgordebekers van VU-ID, Groen! en UF is te beperkt om er meer aandacht aan te besteden.

4. Lijststemvermindering (simulatie)

In tegenstelling tot de verkiezingen waarbij er een blokje op de stembiljetten staat met opvolgers, is dat voor de provincie dus niet het geval. Daardoor kunnen we vrijwel perfect aangeven welk effect de dalende kracht van de lijststem heeft gehad: de opvolger is immers vaak diegene die anders meteen verkozen zou geweest zijn indien de lijststem twee of drie keer meer belang had (supra). De zeteltoewijzing aan kandidaten werd voor 2000 berekend volgens het kiessysteem dat in 1994 gehanteerd werd: met een volledige pot. De resultaten van 2006 werden ook op die manier herrekend, daarnaast volgde er ook een calculatie volgens de potverdeling uit 2000.

4.1. 2000: Halvering

In 2000 dankten er 52 kandidaten hun verkiezing aan de lijststemhalvering, onder hen waren er twintig schijngekozenen. Diegene die zonder die maatregel verkozen zouden geweest zijn, namen allen hun zetel wel op als opvolger en zouden dat dus ook als direct verkozen gedaan hebben. In totaal zou het aantal schijngekozenen 4,9% lager gelegen hebben. De pothalvering kan dus voor meer dan de helft van de stijging van 1994 (27) naar 2000 (66) een verklaring bieden⁴². Met zeven showgekozenen minder in deze simulatie zou het Vlaams Blok zelfs het laagste percentage gekend hebben onder de Vlaamse partijen. Ook tussen de provincies waren de verschillen groot⁴³.

SV 2000	Simulatie Pot = 1	Real. Pot = 1/2	Totaal verkozen	% sim.	% Real.
CVP	11	13	128	8,6%	10,2%
VLD	12	17	106	11,3%	16,0%
SP	15	20	76	19,7%	26,3%
Vlaams Blok	4	11	54	7,4%	20,4%
Agalev	2	2	26	7,7%	7,7%
VU-ID	2	3	15	13,3%	20,0%
UF			6	0,0%	0,00%
Totaal	46	66	411	11,2%	16,1%

Tabel XII: Schijnverkozenen 2000, simulatie via kiessysteem 1994 ten opzichte van reële cijfers.

4.2. 2006

4.2.1. Eén derde i.p.v. één tweede

In 2006 was de verdere lijststemvermindering cruciaal voor 23 van de 411 gekozenen. Meer dan de helft van hen, namelijk twaalf, was een schijngekozene. Het aantal schijngekozenen zou zo op 83 (20,2%) i.p.v. 95 (23,1%) gelegen hebben. De stijging van 66 in 2000 naar 95 in 2006 wordt slechts voor minder dan de helft verklaard. VLD-Vivant zou vijf schijngekozenen minder gehad hebben, Vlaams Belang vier en SP.A-Spirit drie.

4.2.2. Eén derde i.p.v. één

Wanneer in 2006 de pot met de lijststemmen nog volledig zou meegeteld hebben, zoals in 1994, zouden er 33 pseudokandidaten niet verkozen geraakt zijn. Dat zou een vermindering van 32 showverkozenen betekend hebben⁴⁴.

⁴² Opmerking: in 2000 lag het aantal gekozenen negen stuks hoger door de provincieraaduitbreiding in Vlaams-Brabant.

⁴³ Aantal schijngekozenen minder in 2000 bij volledige lijststem: Antwerpen: 5 v.d. 14, Limburg: 4 v.d. 25, Oost-Vlaanderen: 1 v.d. 4, Vlaams-Brabant: 6 v.d. 13; West-Vlaanderen: 4 v.d. 10.

⁴⁴ Indien de lijststem nog volledig zou meegeteld hebben zou Koen Anciaux (SP.A-Spirit) in plaats van Fatima Lamarti gekozen zijn (district Vilvoorde). Anciaux verzaakte echter als opvolger.

SV 2006	Simulatie POT = 1	Real. POT=1/3	Totaal verk.	% sim.	% Real.
CD&V/N-VA	15	16	136	11,0%	11,8%
VLD	13	24	80	16,3%	30,0%
SP.A-Spirit	26	33	84	31,0%	39,3%
Vlaams Belang	9	21	88	10,2%	23,9%
Groen!	0	1	17	0,0%	5,9%
UF	0	0	6	0,0%	0,0%
Totaal	63	95	411	15,3%	23,1%

TABEL XIII: Schijnverkozenen 2006, simulatie via kiessysteem 1994 ten opzichte van reële cijfers.

Opnieuw is de rol van Vlaams Belang opvallend: de partij zou slechts negen in plaats van 21 schijngekozenen tellen en wordt na Groen! de Vlaamse partij met het laagste percentage. De ecologisten zouden er zelfs geen meer hebben. Ook VLD-Vivant kent een sterke daling maar blijft op de tweede plaats staan. Op vlak van provinciale verschillen zou de Vlaams-Brabantse provincieraad i.p.v. de Antwerpse het meeste verzakkers kennen⁴⁵.

3. Mandaten

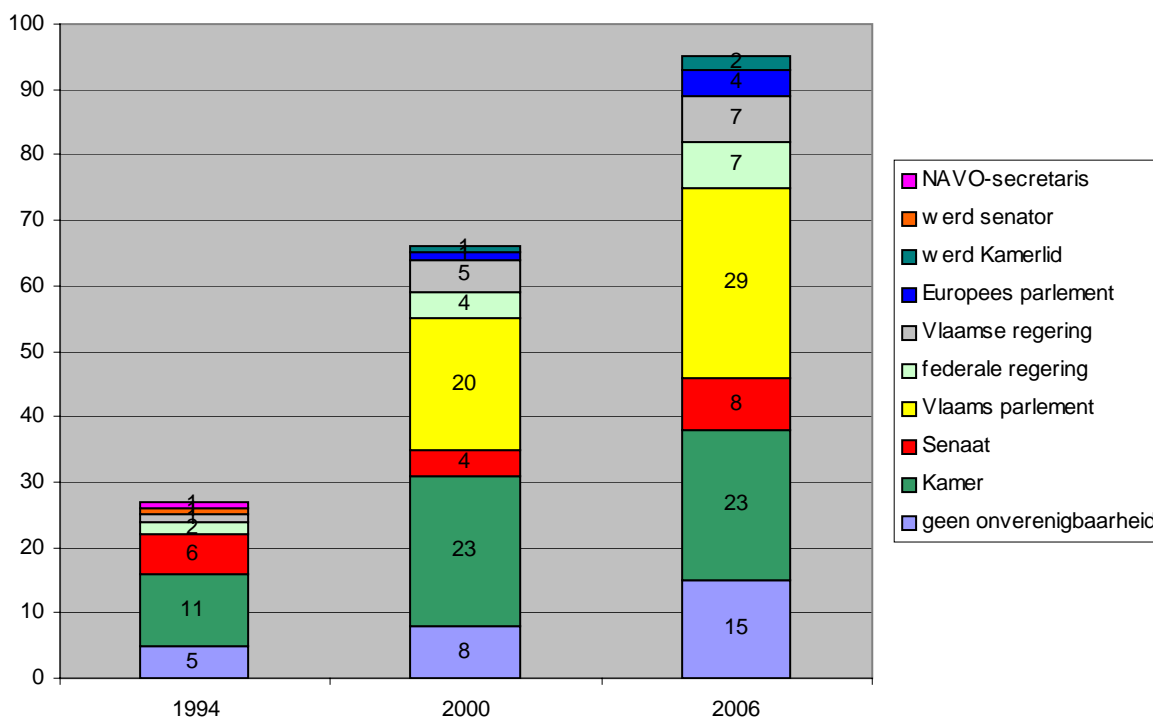
Het provinciaal niveau staat laag in de hiërarchie die Fiers schetste (supra): wie als provinciaal lid voor een parlement verkozen geraakt, vertrekt gewoonlijk. Bij de bespreking van de Vlaamse, Europese en federale verkiezingen werd duidelijk dat er sinds 1994 maar één Vlaamse schijnverkozenen aan het provinciaal niveau te wijten was: gedeputeerde Hilde Claes (SP.A-Spirit) in 2007.

Van de 95 schijngekozenen in 2006 was 32,6% federaal parlements lid, 30,5% zat in het Vlaams parlement. Hierbij kunnen we het profiel van de provinciale gekozenen naar beroepscategorie nog wat aanscherpen: meer dan één op vier Nederlandstalige Kamerleden (26,1%) raakte dus verkozen maar verzaakte aan zijn nieuw mandaat. Voor de Vlaamse parlementariërs lag het percentage maar iets lager, namelijk 23,4%. Tien van de elf federale (Nederlandstalige) regeringsleden was kandidaat⁴⁶ (Blaise et al., 2006, pp. 71-74): zeven onder hen hadden recht op een provincieraadszetel. Acht van de tien Vlaamse ministers waren terug te vinden op de lijsten: zeven⁴⁷ kregen er de mogelijkheid om een provinciaal mandaat op te nemen, niemand voelde zich geroepen. Daarnaast zijn er ook nog vijftien gekozenen die 'geen onverenigbaarheid' hadden: onder hen waren er vier burgemeesters. De anderen waren vooral gemeenteraadsleden.

⁴⁵ Aantal schijngekozenen per provincie minder in 2006 bij kiessysteem uit 1994: Antwerpen: 9 v.d. 25, Limburg: 4 v.d. 17, Oost-Vlaanderen: 8 v.d. 13, Vlaams-Brabant: 3 v.d. 20, West-Vlaanderen 8 v.d. 20.

⁴⁶ In 2006 was Freya Van den Bossche (SP.A) het enige federale regeringslid dat niet deelnam aan de provinciale stembusslag. Bruno Tuybens (SP.A), Patrick Dewael (VLD) en Els Van Weert (Spirit) raakten niet verkozen.

⁴⁷ Vlaamse regeringsleden Inge Vervotte (CD&V) en Bert Anciaux (Spirit) waren geen kandidaat, Geert Bourgeois (N-VA) haalde te weinig stemmen.

FIGUUR XI: Mandaten van de provinciale schijngekozenen in 1994, 2000 en 2006.

De Vlaamse Hoge raad voor Binnenlands Bestuur (2003, p. 5) stelde voor om de onverenigbaarheid tussen een provinciaal en parlementair mandaat op te heffen. Voor 2006 zouden er bij zo'n regeling 66 pseudogekozenen minder geweest zijn, in de veronderstelling dat ze allen hun mandaat dus opnamen. Toch is het democratisch probleem nog niet volledig van de baan: er blijven nog altijd 29 (7%) verzakers over.

De algemene toename in 2006 ten opzichte van 2000 was eigenlijk in alle categorieën merkbaar: Daarop bestaat er één uitzondering: het absoluut aantal verzakende Kamerleden bleef stabiel. Op 8 oktober 2000 waren van de acht ministers en twee staatssecretarissen uit de toenmalige federale regering er vijf kandidaat, vier van hen raakten verkozen⁴⁸. Pierre Chevalier (VLD) kreeg in onze analyse het label 'naar Kamer' mee omdat hij twee dagen na de provincieraadsverkiezingen ontslag nam als staatssecretaris. Freddy Willockx (SP) was op het moment van de eerste vergadering van de Oost-Vlaamse provincieraad 'regeringscommissaris' en werd wel tot de federale regering gerekend. Van de tien Vlaamse regeringsleden waren er vijf kandidaat, allen veroverden ze een provincieraadszitje.

⁴⁸Johan Vande Lanotte (SP), Jaak Gabriëls (VLD), Hendrik Daems (VLD) en Pierre Chevalier (VLD) wel. Staatssecretaris Eddy Boutmans (Agalev) was de enige regeringskandidaat die niet verkozen was.

Doordat we 1994 behandelen, moeten we rekening houden met het institutioneel verschil met de huidige situatie: de Kamer bestond nog uit 212 leden, het dubbelmandaat was nog niet afgeschaft en de ministers moesten zich nog niet laten vervangen, in ons overzicht worden ministers enkel met dat mandaat weergegeven. In de Senaat zetelden er op dat moment nog 106 rechtstreeks gekozenen, 26 gecoöpteerden en 51 provinciale senatoren. (De Winter & Brans, 2003, p. 49; Fiers et al., 2006, pp. 88-90). De Senaat speelt dan ook, relatief gezien, een meer belangrijke rol dan in de latere verkiezingen: zes van de 27 verzakkers zetelden er al, één vertrok richting de rode zaal. De Kamer zorgde voor 40,7% van de mandaatweigerers.

4. Opvolgers

Voor het provinciale niveau werd de anciënniteit en de gemiddelde leeftijd van de opvolgers niet berekend. We zoomen wel in op de man-vrouwverhoudingen. Het aantal vrouwen in de provincieraad bleef ook lange tijd zeer beperkt: van 1946 tot 1994 werden amper 8,9% provinciezetels door een vrouw ingevuld. De jaren voor 1971 was dat zelfs maar 3,6% (Vandersteene, 2000, pp. 210-213). De laatste drie verkiezingen kende het percentage een flinke opmars, daarbij hebben de genderquota duidelijk impact: het aantal vrouwelijke gekozenen ging van 22,1% in 1994, naar 28,5% in 2000 en uiteindelijk tot 36,7% in 2006. Per provincie lagen de genderverhoudingen zeer verschillend: in 2006 waren zo voor de Antwerpse provincieraad 40 van de 84 verkozenen vrouw, West-Vlaanderen kende er het minst met 19 op 84 gekozenen. In 2000 was Antwerpen tevens de koploper, toen was Limburg de rode lantaarn (Valcke & Reynaert, 2007, p. 28).

Bij de 'cijfermatige beschouwingen' in de literatuurstudie werden de bevindingen van Valcke en Reynaert voor 2006 al weergegeven. In totaal kwamen er acht vrouwen bij en dat bracht hun totaal aantal op 38,7%. In Antwerpen was er een daling met vier vrouwen, in West-Vlaanderen was de stijging het grootst. Wij bekijken ook de verhoudingverschuiving bij de partijen: de acht extra vrouwen in de provincieraad werden geleverd door de traditionele partijen: CD&V/N-VA, SP.A-Spirit en VLD-Vivant. Vlaams Belang was de enige die minder vrouwen in de plek bracht, bij Groen! was er geen verschil.

Voor 2000 kwamen er ook acht vrouwen extra in de plaats van een schijngekozen man. Opnieuw was de Antwerpse assemblee de enige die ontvrouwelijkte, Vlaams-Brabant mocht dan weer zes extra vrouwen verwelkomen. Ook bij deze verkiezingen waren het SP, CVP en VLD die voor de extra vrouwen zorgden, net als VU-ID. Agalev daarentegen liet haar twee schijngekozen vrouwen opvolgen door twee mannen. Bij Vlaams Blok was er een status quo. In 1994 was er een soortgelijk beeld: in totaal kwamen er zes vrouwen bij, verdeeld over Limburg, Vlaams-Brabant en Antwerpen.

2006	Ant.	Lim.	O-VI.	V.-Br.	W-VI.	Tot. Part.
CD&V/N-VA	0	2	0	+2	+1	+5
Vlaams Belang	-1	0	-1	-1	+1	-2
VLD - Vivant	-1	-2	0	+2	+3	+2
SP.A-Spirit	-2	+1	+2	-1	+3	+3
Groen!				0		0
Totaal prov.	-4	+1	+1	+2	+8	+8
2000	Ant.	Lim.	O-VI.	V.-Br.	W-VI.	Tot. Part.
CVP	0	+2	+1	+1	-1	+3
Vlaams Blok	-1	0	0	+1	0	0
VLD	0	-2	1	+2	0	+1
SP	-1	+2	0	+2	+2	+5
Agalev	-1			-1		-2
VU-ID		0		+1	0	+1
Totaal prov.	-3	+2	+2	+6	+1	+8
1994	Ant.	Lim.	O-VI.	V.-Br.	W-VI.	Tot. Part.
CVP	+1	+1	0	-1	0	+1
Vlaams Blok	-1			+1		0
VLD	0	0		+1		+1
SP	+1	+2	0	+1	0	+4
VU						0
PATSY	0					0
Totaal prov.	+1	+3	0	+2	0	+6

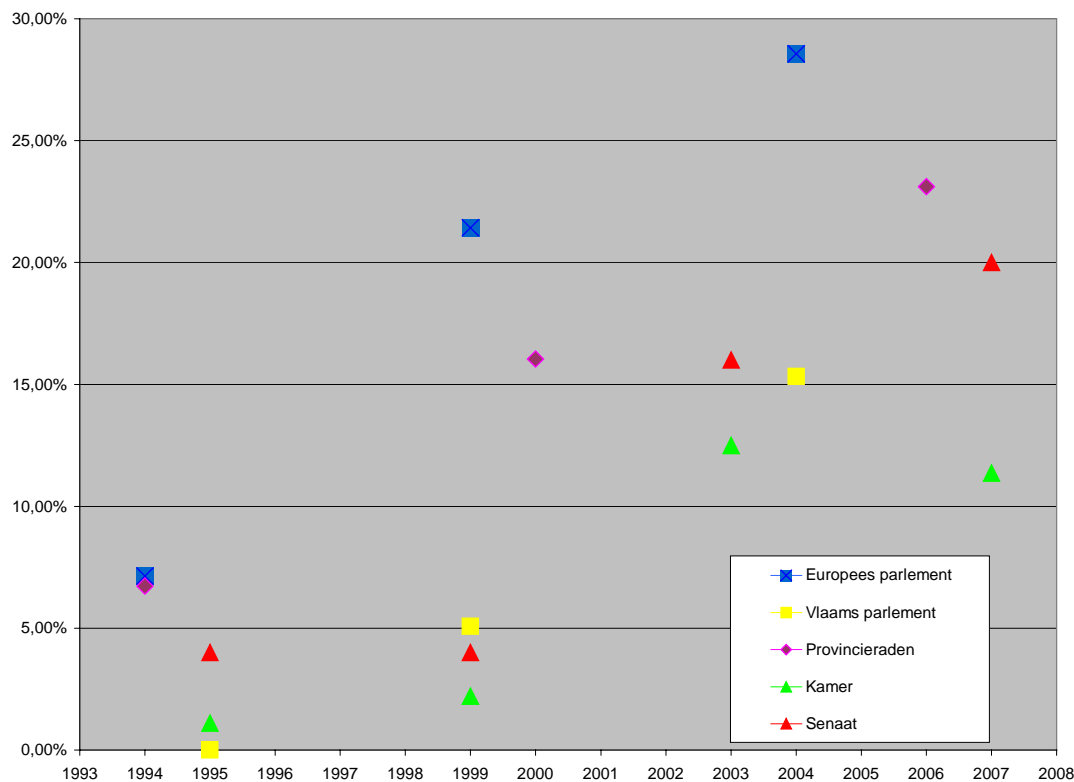
TABEL XIV: Verschil in aantal vrouwelijke provincieraadsleden na vervanging van de schijngekozenen.

Ook al waren er in de onderzochte jaren respectievelijk 27, 66 en 95 vervangingen, toch speelt dat aantal hierbij blijkbaar geen grote rol. Hier willen we er even de aandacht op vestigen dat schijnverkozene spelen in 1994 nog een echte mannenjob was: slechts 14,8% was vrouw. In 2000 was dat al 22,7% om uiteindelijk in 2006 op 32,6% af te kloppen. Die cijfers tonen een sterk verband met het totaal aantal vrouwelijke gekozenen (supra): toch liggen de verzakingspercentages respectievelijk 7,3%, 5,8% en 6,1% lager.

Hoofdstuk 5: De federale, Vlaamse, Europese en provinciale verkiezingen vergeleken

Nu we alle niveaus hebben bekeken, proberen we onze vooropgestelde onderzoeksvragen te beantwoorden. Op het einde van dit hoofdstuk komen ook onze hypothesen aan bod.

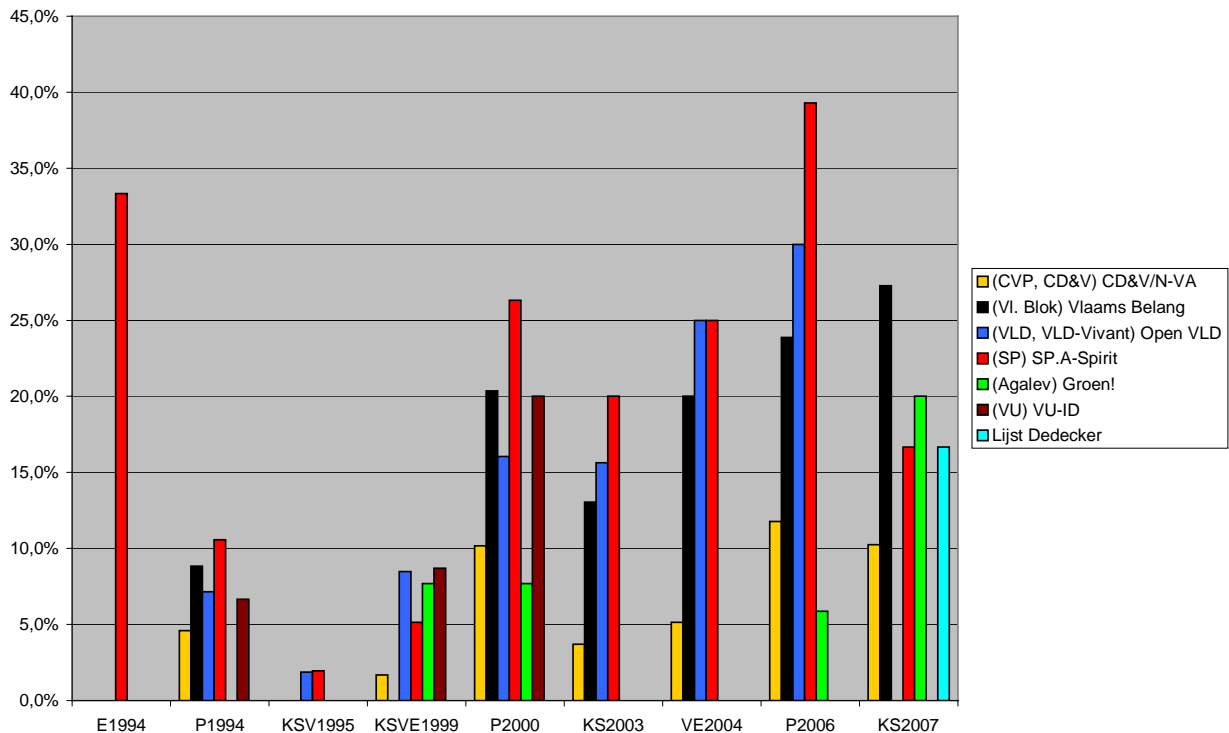

FIGUUR XII: Percentage Vlaamse schijngekozenen per verkiezing (1994-2007)⁴⁹.

1. Aantal schijngekozenen

Vrijwel bij elke verkiezing is er een stijging merkbaar, hierop zijn er slechts twee uitzonderingen: in 1999 bleef het percentage bij de Senaat wel status quo, de enige lichte terugval was er bij de Kamerverkiezingen in 2007. Het hoogste percentage schijngekozenen was terug te vinden bij de Europese verkiezingen van 2004: 28,6%. De Europese verkiezingen legden in de onderzochte periode telkens het hoogste cijfer voor, natuurlijk draait het hier om lage absolute aantallen aangezien er maar veertien verkozenen zijn. De tweede podiumplek wordt ingenomen door het provinciale niveau. Niet geheel toevallig zijn het Europese en het provinciale niveau de minst aantrekkelijke volgens de media en de kiezers. Wie derde in deze rangschikking wordt, is betwistbaar: de verhouding schijngekozenen voor de Senaat was iedere keer hoger dan voor de Kamer, het ligt in de buurt van de cijfers van de Vlaamse verkiezingen.

⁴⁹ Ook UF werd opgenomen.

FIGUUR XIII: Schijngekozenen van Vlaamse partijen per verkiezingsdag (E = Europese, V = Vlaamse verkiezingen, P = provincieraadsverkiezingen, KS = Kamer en Senaat).

Geen evolutie in de algemene cijfers zonder verschillen bij de afzonderlijke partijen: het is hier niet de bedoeling om alles nog eens te herhalen wat in de niveauspecifieke hoofdstukken al eens aan bod kwam. Als we het percentage schijngekozenen op elk verkiezingsmoment bekijken, bemerken we dat de socialistische partij in zeven van de negen gevallen er als hoogste uitkomt, met 39,3% schijngekozenen zetten ze een triest globaal record neer bij de laatste provincieraadvernieuwing. Op twee momenten staken de socialisten er niet bovenuit: op 13 juni 1999 en 10 juni 2007. Daarnaast was er op 13 juni 2004 een gelijke stand met VLD-Vivant. Twee van de drie Europese VLD-verkozenen lieten zich toen meteen opvolgen, net als vijf van hun 25 Vlaamse gekozenen. Daarnaast schoot het balkje van de liberalen naar de tweede plek in 1999, 2003 en 2006. De blauwe partij was dan ook een zeer opvallende afwezige bij de federale stembuslag in 2007.

In dat laatste jaar zorgde het Vlaams Belang met 27,3% voor het hoogste schijnpercentage bij de federale verkiezingen. Twee federale verkiezingen ervoor had de extreemrechtse partij er nog geen. Met betrekking tot de provincieraadsverkiezingen was het Vlaams Blok in 1994 en 2000 de partij met het tweede meeste verzakers. Vlaams Belang was niet de enige partij die SP.A-Spirit in 2007 voorbij stak, Groen! was ook serieus in opmars. Procentueel dan toch aangezien het maar één schijngekozene betrof, bij nieuwkomer Lijst Dedecker was dat één op zes. Bij de provinciale verkiezingen zetten de groenen altijd de laagste score neer onder de Vlaamse partijen. CD&V is op provinciaal vlak dan wel

net boven Groen! terug te vinden, zowel bij de federale verkiezingen van 1999, 2003 en 2007 was het de partij met het minste schijngekozenen. N-VA had er strikt genomen in 2003 wel nog minder, namelijk geen op één verkozenen. In 2004 kwam CD&V/N-VA boven Groen! uit, die partij had toen geen schijngekozenen. Toch is de stijgende trend ook bij de christendemocraten merkbaar: bij de federale stembusgang liet 10,3% van hun gekozenen zich meteen opvolgen.

2. Plaats op de lijst

	Prominent	Onderaan	Tussenpos		Prominent	Onderaan	Tussenpos
Europees parlement				Vlaams parlement			
1994		1		1995			
1999	3			1999	5	1	
2004	2	2		2004	10	7	2
Kamer				Senaat			
1995	1			1995		1	
1999	2			1999	1		
2003	8	3		2003	2	2	
2007	4	5	1	2007	2	3	
Provincieraden							
1994	10	17					
2000	7	57	2				
2006	15	73	7				

TABEL XV: Aantal schijngekozenen op prominente plaatsen, onderaan de lijst en op een positie tussenin.

Elke schijngekozene is vanuit democratisch standpunt er één te veel, toch kan er nog een normatief verschil gemaakt worden tussen een verzaker die bovenaan de lijst stond en een steuner die van onderaan verkozen raakt. Voor de Kamer waren er tot en met 2003 vooral gekozenen op prominente plaatsen, in 2007 kwam daar verandering in. Voor de Senaat is die switch er eigenlijk niet: in 2003 waren er twee lijsttrekkers en twee lijstduwers, in 2007 was er één lijstduwer meer gekozen. Bij de Vlaamse verkiezingen in 2004 verdubbelde het aantal schijngekozenen bovenaan de lijsten wel ten opzichte van 1999, de stijging in de twee andere categorieën was evenwel nog veel groter. Voor het Europees parlement waren er in 2004 twee lijstduwers en twee lijsttrekkers, met betrekking tot prominenten was dat een daling met één. Inzake provinciale verkiezingen waren er in 1994, 2000 en 2006 minder schijngekozenen op hoge plaatsen dan op posities onderaan de lijst. Toch valt het op dat er in 2006 wat meer prominenten in dat geval waren. Op basis van deze tabel kunnen we concluderen dat de hoge percentages bij de provinciale verkiezingen en de Europese anders geïnterpreteerd moeten worden. Bij de provincieraadsverkiezingen zorgt vooral de kiezer voor meer schijngekozenen door de

bolletjes van lijstduwers te kleuren, in het geval van de Europese verkiezingen kreeg de kiezer in 1999 en 2004 twee pseudokandidaten op prominente plaatsen gereserveerd.

Een constante bij al deze verkiezingen is de stijging van het aantal showgekozenen onderaan de lijsten (en op tussenposities). Inzake prominenten zien we enkel een duidelijke afname voor de Kamerverkiezingen en een zeer kleine terugval bij de Europese verkiezingen.

	K95	K99	K03	K07	K	S99	S03	S07	S	E99	E04	EP	V99	V04	VP	P94	P00	P06	P	Totaal
(CVP, CD&V) CD&V/N-VA			1		1								1		1	2		1	3	5
(SP) SP.A-Spirit	1	1	3		5		2		2	1		1		6	6	4	4	10	18	32
(VI. Blok) Vlaams Belang			1	3	4			1	1					2	2	1		2	3	10
(VLD) Open VLD		1	3		4					1	2	3	2	2	4	1	1	2	4	15
(Agalev) Groen!						1		1	2				1		1		1		1	4
Lijst Dedecker				1	1															1
(VU) VU-ID										1		1	1		1	1	1		2	4
PATSY																1			1	1

TABEL XVI: Schijngekozenen op prominente plaatsen bij de verschillende verkiezingen per partij.

Als we die cijfers opsplitsen per partij merken we dat de socialisten op elk niveau, met uitzondering van het Europese, voor het meeste schijngekozenen op prominente plaatsen hebben gezorgd in de onderzochte periode, bij het Senaatstotaal was er wel een ex aequo met Groen!. Voor Europa blijkt Open VLD de schijnmarktleider. Als het totaal van alle niveaus gemaakt wordt, had SP.A-Spirit er het meest, daarna Open VLD. Vlaams Belang komt op drie en verder heeft CD&V/N-VA er ongeveer even veel als Groen!.

Toch zien we op het federale plan een verschuiving optreden: zo waren het voor de Kamer SP(.A-Spirit) en VLD die tot en met 2003 voor de meeste schijngekozenen op hoge plaatsen zorgden. In 2007 neemt Vlaams Belang die rol over. Voor patroonswijzigingen bij de Europese en Vlaamse verkiezingen zullen we tot na de verkiezingen van 7 juni 2009 moeten wachten.

3. Gekozenen buiten de nuttige volgorde / Effect van de lijststemhalvering

Ook al gaat het aantal gekozenen buiten de nuttige volgorde in stijgende lijn, toch is de wil van de partijselectoren nog grotendeels wet. Zeker wanneer we in bovenstaande tabel kunnen zien dat veel van de lijstvolgordebekkers hun mandaat niet opnemen. Voor het Europese parlement ging er sinds 1994 nog geen enkele gekozenen van buiten die lijstvolgorde zetelen, het betreft dan ook maar drie gevallen. De totalen bij de andere verkiezingen geven cijfers tussen de 42 en vijftig procent aan. Wanneer we de laatste verkiezing voor het federale, Vlaamse en provinciale niveau bekijken, komen we op eenzelfde verhouding uit: 53%. Steeds minder gekozenen buiten de nuttige volgorde gaan dus

zetelen, dat is een logisch gevolg van het groter aandeel kandidaten op de lijst die geen mandaat nastreven.

	1995	1999	2003	2007	Tot.	%
Kamer	0/0	0/0	3/10	5/9	8/19	42,11%
Senaat	1/1	0/2	2/4	3/6	6/13	46,15%
Kamer + Senaat	1/1	0/2	5/14	8/15	14/32	43,75%
	1995	1999	2004			
Vlaams Parlement	0/1	1/2	9/17		10/20	50,00%
	1994	1999	2004			
Europees Parlement	1/1	0/0	2/2		3/3	100,00%
	1994	2000	2006			
Provincieraden	17/53	59/130	80/150		156/333	46,80%

TABEL XVII: Aantal schijngekozenen buiten de nuttige volgorde in verhouding tot aantal gekozenen buiten nuttige volgorde.

De toename aan lijstvolgordebrekers is in grote mate een voortvloeisel van de vermindering van de kracht van de lijststem. Zo raakten in 2007 voor de Kamer vijf kandidaten gekozen door de halvering: twee van hen verzaakten aan hun mandaat. Van de 32 Vlaamse gekozenen bij de Vlaamse, federale, Europese stembusslagen die door deze maatregel een mandaat verdienden, gingen er zeventien (56,7%) effectief zetelen. De democratie lijkt dus niet echt versterkt, één nuance: bij diegene die ook zonder halvering de lijstvolgorde breken, ligt het schijnpercentage hoger.

Verzakers/ lijstbrekers	K03	S03	K07	S07	VP04	EP04	Tot.	
Halvering	2/7	0/1	2/5	3/4	4/11	2/2	13/30	43,33%
VKS	1/3	2/3	3/4	0/2	5/6	0/0	11/18	61,11%

TABEL XVIII: Schijngekozenen naar verkiezingsreden ten opzichte van de gekozenen lijstbrekers.⁵⁰

Op provinciaal vlak raakten 52 kandidaten gekozen door de halvering in 2000, twintig van hen namen hun mandaat niet op. In 2006 telde de pot maar voor een derde meer mee. Bij een simulatie van die verkiezingen op basis van het kiessysteem uit 1994 bekwamen we zeventig andere gekozenen, onder hen waren er 33 verzakers (47,1%). Bij simulatie met een halve pot waren het er 23 met twaalf schijngekozenen (52,2%).

Indien er geen halvering zou geweest zijn, en kiezers laten hun voorkeurstem niet afhangen van die maatregel, zouden de schijnpercentages er zo uitzien: 10% (i.p.v. 12,5%) voor de Kamer in 2003 en 9,1% (i.p.v. 11,4%) in 2007. Bij de laatste senaatsverkiezing zou het 8% (i.p.v. 20%) zijn. Voor het Vlaams parlement (2004) 12,1% (i.p.v. 15,3%) en voor het Europese parlement 14,3% (i.p.v. 28,6%). Daarbij veronderstellen we dat iedereen die zonder lijststemvermindering verkozen raakte, zijn

⁵⁰ (K = Kamer, S = Senaat, VP = Vlaams parlement, EP = Europees parlement).

mandaat opnam⁵¹. In het hoofdstuk over de provincies konden we die veronderstelling echt uittesten: in 2006 zouden er 11,2% (i.p.v. 16,1%) pseudoverkozenen zijn, in 2006 was dat 15,3% (i.p.v. 23,1%). De grote toename voor de provincies (2000), het federale parlement (2003) en het Vlaams parlement (2004) wordt hier slechts zeer beperkt mee verklaard. Voor het Europese parlement, zou er wel een terugval geweest zijn tot onder het niveau van 1999.

4. Mandaten

	VL. P. 2004		EUR. P. 2004		PROV. 2006		KAMER 2007		SENAAT 2007	
Vlaams parlement			1	25,0%	29	30,5%	8	80,0%	2	40,0%
Kamer	6	31,6%			23	24,2%				
Senaat	1	5,3%			8	8,4%				
Europees parlement	2	10,5%			4	4,2%			2	40,0%
federale regering	5	26,3%	1	25,0%	7	7,4%				
naar federale regering	4	21,1%	1	25,0%						
Vlaamse regering					7	7,4%	1	10,0%	1	20,0%
naar Vlaamse regering			1	25,0%						
Brussels parlement	1	5,3%								
provincieraad							1	10,0%		
naar Kamer					2	2,1%				
geen onverenigbaarheid					15	15,8%				

TABEL XIX: Onverenigbare mandaten van de schijngekozenen bij de laatste verkiezing.

Als we de onverenigbaarheden bij de laatste verkiezing van de onderzochte assemblees bekijken, bemerken we dat het Vlaams parlement procentueel gezien een veel grotere rol speelde (80%) bij de schijngekozenen van de Kamer in 2007 dan omgekeerd in 2004 (31,6%). In 2004 was de federale regering immers de grootste bron aan verzakers (47,4%). We moeten wel opmerken dat alle vier de Europese schijngekozenen ook voor het Vlaamse parlement verkozen waren, Verhofstadt en De Gucht worden ook in de eerste kolom vermeld. Op provinciaal niveau kwamen in 2006 de meeste schijngekozenen uit het Vlaams parlement: natuurlijk moeten we daarbij nuanceren dat het Vlaams parlement 124 leden kent en de Kamer 88.

5. Opvolgers

5.1. Man-vrouwverhoudingen

Met betrekking tot de provincies zien we driemaal een positief effect inzake vrouwelijke vertegenwoordiging, dat was vooral bij de drie traditionele partijen merkbaar, Vlaams Belang zorgde de laatste keer immers voor een daling met twee. In 2006 was meer dan twee op drie schijngekozenen een man, vaak gaat het om doorbrekers van de nuttige volgorde. Als die dan verzaken, wordt die lijstvolgorde vaak weer 'hersteld'.

⁵¹ In 2004 zou Marie-Rose Morel dan gekozen geweest zijn voor het Europees parlement en zou het percentage schijngekozenen voor het Vlaams parlement dus 12,9% zijn. In 2007 zou Els Robeyns (SP.A-Spirit) voor de Kamer gekozen zijn, toen was ze Vlaams parlamentslid.

	Kamer	Senaat		VI. Parl.		Eur. Parl.		Provincies
2007	- 3 (5)	+ 2 (2)						
2003	+ 3 (3)	/ (0)	2004	- 3 (5)	2004	+ 1 (0)	2006	+ 8 (31)
1999	+ 1 (0)	/ (1)	1999	+ 1 (3)	1999	- 1 (1)	2000	+ 8 (15)
1995	/ (0)	/ (1)	1995	/ (0)	1994	/ (0)	1994	+ 6 (4)

TABEL XX: Aantal vrouwen extra of minder na opvolging schijngekozenen (aantal schijngekozen vrouwen)

Bij de andere verkiezingen is dat niet het geval aangezien er een aparte categorie opvolgers is en daarbij krijgen minder vrouwen de eerste opvolgerplaats toebedeeld. Zo is het voor 2007 logisch dat voor de Kamer en in 2004 voor het Vlaams parlement maar twee vrouwen vijf verzoeksters konden vervangen. Voor dat negatief getal in 2007 was Vlaams Belang grotendeels verantwoordelijk: in 2004 was het SP.A-Spirit dat voor de daling zorgde. In 1999 en 2003 was het resultaat voor de Kamer nog positief.

5.2. Anciënniteit

Volgens Devos et al. brengen schijnkandidaten “onbekende en vaak electoraal zwakke opvolgers” in het parlement. Voor 2007 bemerkten we dat zes van de tien Nederlandstalige opvolgers daarvoor nooit in de Kamer zetelden. Samen hadden ze gemiddeld toch 2,8 jaar ervaring, dat was vooral een gevolg van twee Vlaams Belang-anciens (supra). In 2003 waren acht van de elf opvolgers nieuwelingen. Zowel in 2003 en 2007 zorgden de opvolgers voor verjonging, dat was ook het geval voor de Senaat. Daar was in 2007 slechts twee op vijf nieuw, hun gemiddelde ervaring was dan ook 5,3 jaar: de drie anderen zetelden er al sinds jaren. In 2003 waren twee van de vier opvolgers nieuwkomers. Yves Buysse en Luc Sevenhans (Vlaams Belang) raakten via de opvolgerplaats twee keer in het parlement.

2004 leek nog een markantere case: in het Vlaams parlement zetelden negen van de negentien opvolgers er al voor de verkiezingen: vijf waren er al bij sinds de oprichting van het autonome parlement. In het Europees parlement landde er slechts één neofiet. VLD'ers Dirk Sterckx en Johan Van Hecke en VB'er Koenraad Dillen werden immers gepiloteerd. In dit geval waren de opvolgers zelfs ouder dan de gemiddelde Vlaamse gekozene. In 1995 en 1999 ging het wel om totale nieuwkomers als opvolger.

Het beeld van de onervaren opvolger moet dus zeker worden bijgesteld: voor de Kamer klopt het grotendeels, ook al zijn er enkele uitzonderingen. In de Senaat, het Vlaams en het Europees parlement (2004) keerde zeer veel ervaring terug via de opvolgerplaats. Diegene met veel ervaring volgen vaak prominente verzakers op, het scenario ligt op voorhand al vast.

6. Kartels

Twee onderzoeksvragen blijven momenteel grotendeels onbeantwoord. De eerste was in welke mate kartels voor extra schijngekozenen zorgen. Die vraag blijkt moeilijk te beantwoorden. Bij de verkiezing van Geert Bourgeois (N-VA) als lijstduwer op de Europese lijst in 2004 (supra) kunnen we spreken van een karteffect, hetzelfde ‘plan’ bij Spirit mislukte: indien Anciaux verkozen raakte, kon hij zijn mandaat doorspelen aan Fauzaya Talhaoui.

De case van Sauwens en Peumans bij de Kamerverkiezingen van 2007 werd ook reeds beschreven: in dat specifiek geval is het al iets minder duidelijk aangezien er ook al rekening werd gehouden met ministerkeuze, toch kunnen we stellen dat het kartel zeker zijn rol heeft opgeëist. De schijnverkiezing van Frieda Brepoels (N-VA) en Bert Anciaux (Spirit) op ‘onverkiesbare’ plaatsen op de Senaatslijst in 2007 leverde dan weer geen extra zetel op voor de kleine kartelpartners.

Bij de zeven SP.A-Spirit-showgekozenen in 2004 was er één Spiritist, Els Van Weert, er was één Spirit-opvolger: Bart Caron. Bij de federale verkiezingen van het jaar ervoor waren twee van de zes schijngekozenen van Spirit, er waren echter vier Spirit-opvolgers. Bert Anciaux gaf zijn Senaatszetel, verkregen vanop de tweede plaats, door aan tweede opvolger Lionel Vandenberghe (Spirit). In tegenstelling tot de CD&V/N-VA-voorbeelden is dit moeilijker te beoordelen aangezien het om prominente schijnverkozenen gaat.

7. Levelhopping⁵²

De laatste vraag die ons restte behandelde het fenomeen der levelhoppen: we vroegen ons af hoeveel volksvertegenwoordigers hun mandaat niet uitdoen om naar een ander niveau te springen. Andere transfers, bv. Miet Smet die in 2004 het Europese voor het Vlaamse parlement ruilde, worden niet behandeld. De logica laat ons dus starten in 2003, in de andere onderzochte jaren vielen de verkiezingen allemaal op dezelfde dag m.u.v. de Europese stembusgang van 1994.

7.1. 2003

De dubbelverkozenen kwamen in de voorgaande hoofdstukken al uitvoerig aan bod en worden hier niet meer behandeld. Van de zes verkozen Vlaamse parlementsleden voor de Kamer, gingen er drie over. Later levelhopte tevens Anne-Marie Baeke (SP.A-Spirit) via een ministeropvolging. Er was ook één Europarlementslid verkozen voor de Kamer: Kathleen Van Brempt (SP.A-Spirit), zij hield nog even vast aan dat mandaat tot ze Tamsamani kon opvolgen als staatssecretaris. Van de vier gekozen Vlaamse ministers maakte enkel Dewael de overstap naar de federale regering.

---

⁵² Voor een overzicht: zie bijlage 2.

Voor de Senaat waren er drie Vlaamse parlementsleden gekozen: De Gucht, Dewinter en Stevaert werden reeds besproken als schijngekozene. De enige Europarlementariër die voor die assemblee verkozen raakte, kwam wel over: Frank Vanhecke (Vlaams Blok).

7.2. 2004

Bij de Vlaamse verkiezingen in 2004 waren er achttien leden van het federale parlement verkozen: veertien Kamerleden en vier senatoren. De helft van die Kamerleden 'stapte over'. Dat cijfer lijkt hoog maar voor de meeste onder hen ging het slechts om een tussenstop: drie werden er Vlaams minister en daarnaast schopte Els Van Weert het tot federaal staatssecretaris. Twee van de senatoren waagden ook de sprong. Vier van de acht verkozen federale regeringsleden legden tevens de eed af in het Vlaams parlement. Drie van hen vervoegden de Vlaamse regering (supra), Vincent Van Quickenborne (VLD) ging meteen weer federaal en werd dus opgenomen als schijngekozene. Als we diegene die minister werden wegdenken, blijven er drie Kamerleden over die liever onder de glazen koepel kwamen zitten. Van de senatoren gingen naast twee gekozenen ook twee opvolgers naar het Vlaams parlement: Caroline Gennez (SP.A-Spirit) en Stefaan De Clerck (CD&V/N-VA).

Voor het Europese parlement waren er één federaal regeringslid, twee Kamerleden (supra) en één senator verkozen. Enkel senator Frank Vanhecke (Vlaams Blok) keerde terug naar zijn Europese habitat.

7.3. 2007

Bij de federale stembusslag voor Kamer en Senaat waren er zestien leden van het Vlaams parlement verkozen (Kamer: 13, Senaat: 3), net als vier Vlaamse ministers (Kamer: 2, Senaat: 2), twee Vlaamse leden van het Europees parlement (Senaat: 2). Van die 22 maakten er acht wel de overstap: bij de Vlaamse parlementsleden zijn er zes vertrokken (Kamer: 5, Senaat: 1). Van de vier ministers waren het er dus twee (Kamer: 1, Senaat: 1), het Europees duo bleef waar het zat (supra). De twee Vlaamse ministers werden in de regeringen-Verhofstadt III en -Leterme I opnieuw minister. Eén van de Vlaamse parlementsleden die koos om naar de Senaat te gaan, Etienne Schouppe (CD&V), werd staatssecretaris bij de start van de regering-Leterme in maart 2008.

7.4. 2003-2007

Regeringsleden maken duidelijk enkel de overstap als ze op het andere niveau opnieuw minister zullen worden. Eigenlijk zijn er maar betrekkelijk weinig parlementsleden die hun mandaat in een bepaalde assemblee voortijdig opzeggen om opnieuw parlementslid te worden. In volgende tabel gaat het louter om een transfer van het ene naar het andere parlement, wie doorstootte naar de eerste regering van die legislatuur werd dus niet vermeld (voor de details: zie bijlage 2):

	2007			2003		
	Verk.	Tra.P.	Bleef	Verk.	Tra.P.	Bleef
Vlaams parlement -> Kamer	13	5	8	6	3 (+1)	3
Vlaams parlement -> Senaat ⁵³	3	1	2	3	0	2
Europees parlement -> Kamer	2	0	2	2	0	1
Europees parlement -> Senaat	0	0	0	1	1	0
	2004					
Kamer -> Vlaams parlement	14	3	7			
Senaat -> Vlaams parlement	4	2 (+2)	1			
Kamer -> Europees parlement	2	0	0			
Senaat -> Europees parlement	1	1	0			

TABEL XXI: Transfers van Vlaamse gekozenen van het ene naar het andere parlement bij verkiezingen, Verk. = aantal verkozenen, Tra.P. = transfer naar ander parlement⁵⁴

Uit de tabel kunnen we opmaken dat de transfers louter tussen de parlementen vrij beperkt zijn bij de verkiezingen: in 2007 vetrok 4,8% van het Vlaams parlement naar het federale huis, in 2003 was dat 3,2%. De omgekeerde stroom was in 2004 iets groter, nl. 5,9%. Pas na de verkiezingen van 2009 durven we misschien uitspraken doen over de onderlinge hiërarchie. Voor de wissels tussen Europees parlement en Senaat is enkel Frank Vanhecke verantwoordelijk. Hij is niet de enige die twee keer in deze tabel voorkomt: Etienne Schouppe, Stefaan De Clerck en Jean-Marie Dedecker gingen in 2004 van de Senaat naar het Vlaams parlement, in 2007 ging de eerste opnieuw richting Senaat en het West-Vlaams duo naar de Kamer.

8. Hypothesen

De onderzoeksvragen werden dusdanig allemaal beantwoord, we bekijken ook nog even onze drie hypothesen:

Onze eerste hypothese was dat een partij in de federale/Vlaamse regering meer schijngekozenen zal hebben. Als we naar de Vlaamse verkiezingen van 2004 kijken, is die veronderstelling zeker juist: tien van de negentien schijngekozenen bleven of gingen naar de federale regering: wat neerkomt op vier van de vijf verzakers voor VLD-Vivant en vijf van de zeven voor SP.A-Spirit. Ook in 2003 waren vier van de elf schijngekozenen voor de Kamer aan de Vlaamse regering toe te schrijven. Bij de federale verkiezingen van 2007 lijkt onze hypothese niet meer te kloppen: zo raakte maar één Vlaams regeringslid van SP.A-Spirit (en niemand van Open VLD) gekozen. Bij CD&V transfereerden er wel twee van hun drie gekozen Vlaamse ministers naar het federale plan. Conclusie: het hangt gewoon af

⁵³ Schouppe werd in 2007 wel opgenomen in deze tabel aangezien hij niet in de eerstvolgende regering zat.

⁵⁴ Som van transfers en blijvers (Tra.P. + Bleef) niet altijd gelijk aan Verkozenen (Verk.) door dubbelgekozenen en parlementsleden die minister werden.

van de strategie van de partij, als bijvoorbeeld Open VLD ineens beslist om al hun politici van het Vlaamse niveau bij de opvolgers te zetten⁵⁵, is dat regeringseffect ook verdwenen.

De tweede hypothese ging specifiek over de federale verkiezingen: door de afschaffing van de (nieuwe) mogelijkheid tot dubbelkandidatuur voor Kamer en Senaat na de verkiezingen van 2003 dachten we dat het aantal schijngekozenen in 2007 lager zou liggen. De kandidaturen voor Kamer en Senaat, waren in 2003 (zonder dubbeltelling) nochtans verantwoordelijk voor zeven van de vijftien schijngekozenen. Waarom zien we dan geen daling als al het overige ongeveer gelijk blijft? Ook al was er maar één gekozenen buiten de nuttige volgorde extra in 2007, toch vielen er in die categorie al drie verzakers meer te bespeuren, bij die lijstvolgordebekers waren er in 2007 meer lijstduwers te vinden⁵⁶. Daarnaast zien we bij CD&V/N-VA een karteffect (supra), is de stijging bij Vlaams Belang vooral een gevolg van de genderquota (bij de eerste twee plaatsen) en waren er twee kleine partijen die elk een schijnlijsttrekker leverden. Daarom is het ook zeer moeilijk om toekomstvoorspellingen te doen: het karteffect mag dan wel verdwijnen, het is onmogelijk om in te schatten of het aantal gekozenen buiten de nuttige volgorde nog verder gaat stijgen. Misschien komt de geloofwaardigheid van de politiek naar aanleiding van de verkiezingen van 2009 zo onder druk te staan dat de partijen toch overgaan tot wettelijke beperkingen.

Onze derde hypothese werd eigenlijk al volledig uitgewerkt bij de resultaten: aangezien 53 procent van de lijstbrekers bij de laatste verkiezingen (op alle niveaus) niet ging zetelen, kunnen we met zekerheid stellen dat lijstvolgordebekers voor extra schijngekozenen zorgen.

D. Algemene bespreking

1. Bijdrage

Dit onderzoek had als doel om inzicht te krijgen in het fenomeen der schijngekozenen. Vooreerst zijn we erin geslaagd om het in kaart te brengen, dat stelt ons in staat om de grootte van het verschijnsel in te schatten en zo ook uitspraken te doen over de effecten op tussentijdse turnover, genderverhoudingen en parlementaire ervaring. Deze verhandeling brengt ook wat extra kennis bij over de manier waarop de Vlaamse partijbonzen hun lijstensamenstelling aanpakken. Verder is dit artikel ook een evaluatie van het effect van de lijststemvermindering. Alles verklaren was zeer moeilijk, bijvoorbeeld de uitschieter van Limburg bij de provinciale verkiezingen van 2000 bleef een raadsel.

---

⁵⁵ Bart Somers ging wel van het Vlaamse parlement naar de Kamer.

⁵⁶ In 2003 waren acht van de veertien lijstbrekers lijstduwers in 2007 was dat twaalf op vijftien.

2. Nuances bij literatuuroverzicht

Daarnaast willen we nog wat nuance aanbrengen bij een idee dat in de inleiding geschetst werd: vele vervangingen zorgen “logischerwijs” voor een daling van de parlementaire ervaring volgens Depauw & Fiers (2008, p. 94). In de vorige hoofdstukken toonden we aan dat die opvolgers van schijnkandidaten vaak heel wat ervaring kunnen bezitten, ze zijn electoraal minder aantrekkelijk om mee uit te pakken maar krijgen zo de kans om hun mandaat voort te zetten. We hebben hier niet het uiteindelijk effect van de opvolgers berekend na de regeringsvorming, dat zou alvast lagere ervaringscijfers hebben opgeleverd.

In onze literatuurstudie kwam bij carrièrepatronen een theorie van Borchert aan bod: professionele politici zouden alles in het werk stellen om zo lang mogelijk aan de macht te blijven. Ons overzicht van de levelhoppers in het vijfde hoofdstuk gaf aan dat een minderheid van de gekozenen voor een langere werkzekerheid kiest, dat is waarschijnlijk een gevolg van ons partitocratisch bestel waarbij de persoonlijke ambitie ondergeschikt is aan de partij.

3. Verder onderzoek

In deze verhandeling hebben we de Franstalige partijen maar beperkt aan bod laten komen, nochtans zou dat hoogstwaarschijnlijk een zeer interessante vergelijking opgebracht hebben: zo bemerkten we onder meer voor de Kamerverkiezingen van 2007 dat hun schijngekozenen bijna uitsluitend regionale ministers waren op prominente plaatsen. Een ander punt dat we nauwelijks behandelden was het Brusselse parlement: de Vlaamse partijen zijn daar ook actief. Enkel met betrekking tot vrouwelijke gekozenen op 13 juni 2004 werd daar even rekening mee gehouden, achteraf gezien lijkt dat wel een onvolkomenheid. Als we de partijstrategieën nog beter willen doorgronden, zal verder onderzoek dat parlement ook moeten analyseren. Vooral de verwevenheid tussen de Brusselse kieskring bij de Vlaamse stembusslag en die van het Brusselse parlement, lijkt relevant. Het gemeentelijke niveau werd ook niet aangeraakt: bij wijze van voorbeeld zien we dat bij de gemeenteraadsverkiezing van 2006 in Antwerpen zeven van de 55 gekozenen aan hun mandaat verzaakten. Ook het gebrek aan vergelijking met buitenlandse (federale) cases is misschien een tekortkoming.

In de inleiding gaf Devos aan dat er een normatief verschil is tussen schijnkandidaten die vooraf aangeven of ze al dan niet gaan zetelen en zij die de kiezer in het ongewisse laten. Wegens te tijdrovend hebben we dat aspect hier links laten liggen. Onderzoekers die de searchfunctie van Mediargus willen overbelasten, mogen er zich altijd aan wagen.

Interessanter is waarschijnlijk om eens te kijken hoe die schijnkandidaten worden ‘beloond’ voor hun bewezen diensten. Daarmee verwijzen we naar de plaats die de schijnkandidaten aangeboden krijgen wanneer de stembusgang van hun niveau plaatsvindt. Johan Sauwens (CD&V) was bijvoorbeeld

Limburgs lijstduwer bij de Kamerverkiezingen van 2007, in 2009 is hij ‘zeker’ van een mandaatverlenging: hij staat op de derde stek. Zo kunnen we meer inzicht verkrijgen in het proces van de lijstensamenstelling.

E. Algemeen besluit

‘*Quis custodiet ipsos custodes?*’⁵⁷ Die vraag van Juvenalis lijkt bij dit onderzoek naar Vlaamse schijngekozenen wel op zijn plaats. Wat als de volksvertegenwoordigers niet meer willen vertegenwoordigen? En wat als ze daar zelf niks willen aan veranderen? Alle belangrijke partijen, behalve het Vlaams Belang, zijn het er nochtans over eens dat schijnkandidaten moeten geweerd worden. Toch tonen onze bevindingen aan dat ze zonder uitzondering allemaal tegen dat principe zondig(d)en.

Bij de laatste federale verkiezingen (2007) nam 11,4% van de Kamergekozenen zijn mandaat niet op, voor de Senaat was dat één op vijf. Voor het federale parlement betekende dat een status quo ten opzichte van 2003. In 2004 lag dat aantal op 15,3% van de verkozenen voor het Vlaams parlement en 28,6% voor het Europese. Bij de provinciale stembusgang in 2006 verzaakte er 23,1%. Die cijfers hoeven niet te verwonderen: bij elke stembusgang krijgt de kiezer eenzelfde groep kandidaten op zijn verkiezingsbord. Zo nam in 2007 62,5% van de Vlaamse parlementsleden deel en werd 12,9% van dat parlement verkozen. Partijen halen dezelfde pionnen uit de kast om verschillende redenen: zo moeten ze minder moeite doen om goede kandidaten te rekruteren. Daarnaast hebben de personen die een mandaat bekleden een grotere naambekendheid en kunnen die zo makkelijker kiezers naar de partij lokken. Die ‘alle hens aan dek’-strategie is niet verwonderlijk: de partijcompetitie is harder dan ooit tevoren: het partijlandschap is gefragmenteerd, veel partijen zitten procentueel dicht bij elkaar en de kiezer vertoont een hoge volatiliteit. Elke verkiezing is een ware strijd voor het marktleiderschap of tegen de kiesdrempel. Eén procent meer of minder kan al een wereld van verschil betekenen.

Over de periode 1994-2007 waren SP.A, Open VLD en Vlaams Belang de grootste schijnverkozenenleveranciers, Groen! en CD&V volgen op ruime afstand. Bij de laatste federale verkiezingen was er een duidelijke shift: Open VLD had er geen meer en Vlaams Belang was ineens koploper, SP.A kende een kleine terugval. Opvallend was dat vooral het schijnpercentage van Groen! maar ook dat van CD&V/N-VA steeg.

Waarom stemmen kiezers dan nog op (partijen met) schijnkandidaten? De politieke interesse en kennis van de Vlaming bleek zeer beperkt te zijn, daarom moet hij zijn stem maar toevertrouwen aan de bekende namen. Als geen vier procent van de kiezers weet wie er in de regering zit, dan zal het met de

---

⁵⁷ Wie zal de bewakers bewaken?

kennis over de minder gemediatiseerde parlementen nog erger gesteld zijn. Toegegeven, er zijn verzachtende omstandigheden: de partijen maken zelf een potje van de institutionele en federale logica en de media focussen op een zeer beperkte groep sterspelers. Veel kiezers beseffen waarschijnlijk niet dat er onverenigbaarheden bestaan, anders zou het wel heel apart zijn dat ze de meeste regeringsleden naar de provincieraden willen sturen. Wie bij gelijktijdige verkiezingen op dubbelkandidaten stemt, geeft eigenlijk aan dat hij bedrogen wenst te worden. De dubbelkandidatuur voor Kamer en Senaat was enkel in 2003 mogelijk, dat zorgde voor zeven schijngekozenen extra. Op 13 juni 2004 hebben zes gekozenen twee parlamentszitjes veroverd, daarnaast zagen we in 1999 en 2004 veel gekozenen op een ander niveau minister worden. Samenvallende verkiezingen zijn geen voldoende voorwaarde om schijnkandidaten te weren en een federale logica te installeren.

Met het ‘mandate model’ in het achterhoofd zouden we kunnen stellen dat het eigenlijk niet uitmaakt of er een gekozene of opvolger in het parlement zit zolang hij braaf de verkiezingsbeloftes van de partij uitvoert. Daarbij gaat de band tussen de kiezer en gekozene stuk: de delegatieketen stukt en de ‘linkage’ gaat verloren. Opvolgers zijn nog grotere marionetten in de handen van de partijleiding omdat ze over geen eigen machtsbasis beschikken. Tevens zou bovenstaande redenering het gebruik van open lijsten en voorkeurstemmen ridicul maken. Ons onderzoek toonde evenwel aan dat de kiezer amper iets beslist inzake personeelskeuze: bij de federale, Vlaamse en Europese verkiezingen (2003-2007) kwam 13% van de gekozenen van buiten de nuttige volgorde: de helft van die groep verzaakte echter. Bij de laatste verkiezingen van het provinciale, Vlaamse en federale niveau lag dat cijfers zelfs op 53%, de beide lijstbrekers voor Europa verzaakten. Eigenlijk moest de lijststemvermindering de democratie versterken, in feite is het een verzwakking.

We onderzochten ook het gevolg van de vervanging van schijngekozenen op de genderpariteit en de anciënniteit van de parlamentsleden: met uitzondering van de Kamer in 2007, het Vlaamse parlement in 2004 en het Europese parlement in 1999 steeg de vrouwelijke vertegenwoordiging altijd. Het Vlaams Belang kende zowel voor de Kamer in 2007 als de provincieraadsverkiezing een daling: zo weet de partij de genderquota, die bovenaan de lijst gelden, wat af te zwakken. Volgens Depauw en andere politicologen is ervaring van parlementairen het ultieme machtsmiddel bij de controle van de uitvoerende macht: toch zorgde de opvolging van schijnkandidaten niet sowieso voor een spectaculaire daling. Electoraal minder aantrekkelijke anciens krijgen in bepaalde gevallen de eerste opvolgerplaats toebedeeld en zijn zeker van een mandaatverlenging, dat was vooral zo in 2004.

In feite is het moeilijk om één sluitende verklaring te geven over het aantal schijngekozenen: voor de federale en Vlaamse verkiezingen kwam de stijging er vooral na de kieshervormingen. Partijen moesten vanaf dan provinciale kieslijsten opstellen. Naast kandidaten met een louter lokale verankering, gooiden ze veel bekenden en kandidaten van de andere niveaus op hun lijsten. In 2003

was het ook de eerste keer dat de federale en regionale verkiezingen niet samenvielen. Daarnaast steeg het aantal gekozenen buiten de nuttige volgorde door de wisselwerking van grotere kieskringen en meer (meervoudige) voorkeurstemmen. Een deel daarvan was te verklaren door de lijststemhalvering.

Voor de provincieraden zagen we van 1994 naar 2006 de schijn cijfers ook stijgen van 6,7 naar 23,1 procent. Nochtans was er geen kieskringvergroting en bleven ze enkel gekoppeld met de gemeenteraadsverkiezingen. Die stijging was nog niet voor de helft te verklaren door de lijststemvermindering, het aantal lijstvolgordebekers was wel de cruciale factor. Steeds meer wordt er een beroep gedaan op de bekende importverkozenen om de lijsten (vooral) onderaan te versterken.

We kunnen nog zoveel verklaringen opdissen: zo hadden we in 2007 een daling verwacht aangezien er geen dubbelkandidaturen tussen Senaat en Kamer meer mogelijk waren. Uiteindelijk raakten er in 2007 veel meer Vlaamse parlementsleden verkozen aangezien er meer kandidaten waren en bleef alles gelijk. We knoopen er wel verklaringen als de genderquota, een groter effect van de lijststemhalvering, de opkomst van de kleine partijen en een karteffect aan vast maar in feite draait het maar om één ding: het is erg gesteld met de ‘politieke hygiëne’.

Met minder schijngekozenen op prominente plekken was er wel een lichtpuntje. Of dat lichtje blijft branden, weten we niet, in de aanloop naar de verkiezingen van 7 juni 2009 prijken er alweer enkele dubbelkandidaten op prominente plaatsen⁵⁸. Daarnaast zien we ook veel (andere) gekozenen van 2007 bovenaan de lijst⁵⁹. Het wordt afwachten of veel van hen effectief de transfer maken, dat zou alvast een breuk met het verleden betekenen. Als ze dan toch in het Vlaams parlement willen zitten, kunnen deze mannen en vrouwen alvast verhinderen dat de situatie bij de volgende provinciale verkiezingen volledig dreigt te ontsporen. Of er daadwerkelijk een nieuw(st)e politieke cultuur komt voor alle niveaus, hangt misschien integraal af van de kiesresultaten.

---

⁵⁸ Jean-Marie Dedecker, Frank Vanhecke, Dirk Sterckx.

⁵⁹ Jo Vandeurzen, Jean-Jacques De Gucht, Freya Van den Bossche, Peter Van Velthoven, Bart De Wever, Linda Vissers, Ulla Werbrouck, Guy Verhofstadt,...

F. Bibliografie

Arbitragehof (2003). *Arrest nr. 73/2003*. Geraadpleegd op 13 februari 2009 op <http://grondwettelijkhof.be>

Blaise, P., de Coorebyter, V. & Faniel, J. (2006). La préparation des élections communales et provinciales du 8 octobre 2006. *Courrier Hebdomadaire du CRISP*, 1922–1923.

Block, T. & Verlet, D. (2007). Politieke participatie en burgerbetrokkenheid. In H. Reynaert (Ed.), *De kerktorenpolitiek voorbij. Lokale politiek in Vlaanderen* (pp. 113-129). Brugge: Vanden Broele.

Borchert, J. (2003). Professional politicians: towards a comparative perspective. In J. Borchert & J. Zeiss (Eds.), *The Political Class in Advanced Democracies* (pp. 1-25). Oxford: Oxford University Press.

Celis, K. & Meier, P. (2004). Vrouwen met een politiek mandaat. Een stand van zaken anno 2004. In S. Spee, I. Lodewijckx, A. Motmans & M. Van Haegendoren (Eds.), *Jaarboek Centrum voor Gelijkekansenbeleid* (pp.133-138). Antwerpen: Garant.

Coninckx, D. & Valcke, T. (2006). Een klasse apart? De Vlaamse provincieraadsleden en de leden van de bestendige deputatie (1946-2000). In: S. Fiers & H. Reynaert (Eds.), *Wie zetelt? De gekozen politieke elite in Vlaanderen doorgelicht* (pp. 59-86). Leuven: LannooCampus.

De Backer, P. (2009, 19 februari). Leterme weer op voorplan. In: *De Standaard* (p. 1).

De Kamer (2001). *Wetsvoorstel tot invoeging van een artikel 6bis in de wet van 6 augustus 1931 houdende vaststelling van de onverenigbaarheden en ontzeggingen betreffende de ministers, gewezen ministers en ministers van Staat, alsmede de leden en gewezen leden van de Wetgevende Kamers, doc 50 0718/001*. Geraadpleegd op 29 januari 2009 op <http://www.dekamer.be/FLWB/PDF/50/0718/50K0718001.pdf>.

De Kamer (2004a). *Integraal verslag van 21/01/2004, CRIV 51 PLEN 045*. Geraadpleegd op 29 januari 2009 op <http://www.dekamer.be/doc/pcr/pdf/51/ip045.pdf>

De Kamer (2004b). *Voorstel van bijzondere wet houdende de versterking van de inspraak van de kiezer door te voorzien in de beëindiging van rechtswege van het mandaat van lid van de Vlaamse Raad, de Waalse Gewestraad en de Brusselse Hoofdstedelijke Raad bij de verkiezing voor een andere parlementaire assemblee, doc 51 1361/001*. Geraadpleegd op 1 februari 2009 op <http://www.dekamer.be/FLWB/PDF/51/1360/51K1360001.pdf>

De Kamer (mei 2008). De Kamer doorgelicht. *Magazine van de Belgische Kamer van volksvertegenwoordigers*, (8) (pp. 3-6).

De Kamer (2009). *Infosteekkaart 10*. Geraadpleegd op 15 maart 2009 op http://www.dekamer.be/kvcr/pdf_sections/pri/fiche/IF_nl_27.pdf

Depauw, S. (1997). Een huis met een grote tuin. De macht van het collectief -scharnierend in 1995- via de persoonlijke status van kamerleden en senatoren. In: W. Dewachter, I. Thomas, S. Depauw (Eds.), *Afscheid van het laatste dubbelparlement* (pp. 207-223). Leuven: Acco.

Depauw, S.(2002). *Rebellen in het parlement. Fractiecohesie in de Kamer van volksvertegenwoordigers (1991-95)*. Leuven: Universitaire Pers Leuven.

- Depauw, S., Libbrecht, L., Noppe, J. & Fiers, S. (2004). *Het profiel van de gekozenen bij de verkiezingen van 13 juni 2004*. Geraadpleegd op 15 februari 2008 op <http://soc.kuleuven.be/pol/archief/docs/KANDI2004-gekozenen-persnota%2016%20juni.pdf>
- Depauw, S. & van Hecke, S. (2006). Brussel-Straatsburg enkele reis? De Belgische Europarlementsleden sinds 1979. In: S. Fiers & H. Reynaert (Eds.) *Wie zetelt? De gekozen politieke elite in Vlaanderen doorgelicht* (pp. 143-162). Leuven : LannooCampus, 2006.
- Depauw, S. & Van den Bulck, H. (2007). Het parlement in het televisienieuws. In M. Dhooghe (Ed.), *De kwaliteit van het nieuws: kwaliteitsindicatoren van het nieuws* (pp.171-188). Leuven: Acco.
- Depauw, S. & Fiers, S. (2008). Komen onze Kamerleden ervaring te kort? *Res Publica*, 50 (2), 89-108.
- De Swert, K. & Walgrave, S. (2002). De kanseliersbonus in de Vlaamse pers: een onderzoek naar regering en oppositie in drie Vlaamse kranten (1991-2000). *Tijdschrift voor sociologie*, 23 (3/4). 371-403
- Devos, C. (2006). Democratie. In C. Devos (Ed.) *De kleermakers en de keizer. Inleiding tot politiek en politieke wetenschappen* (pp 455-533). Gent: Academia Press.
- Devos, C., Boucké, T., Staelraeve, S., Vandaele, K., Blomme, W., Bouteca, N., Kesteloot, S., Mus, E. & Van Liefferinge, H. (2007). En petit comité. Acteurs en régisseurs van de Belgische politiek. In C. Devos & H. Vos (Eds.), *Over de dynamiek van de politiek. Een kwarteeuw politieke machtsverschuivingen* (pp.93-153). Gent: Academia Press.
- Dewachter, W. (2001). *De mythe van de parlementaire democratie, een Belgische analyse*. Leuven: Acco.
- Dewachter, W. & Wauters, B. (2006), Provincieraadsverkiezingen: een illusie van democratie. *Burger, bestuur en beleid*, 3(1), pp. 3-24
- De Winter, L. & Brans, M. (2003). Belgium: Political Professionals and the Crisis of the Party State. In J. Borchert & J. Zeiss (Eds.), *The Political Class in Advanced Democracies* (pp. 45-66). Oxford: Oxford University Press.
- Fiers, S. (2000). *Vijftig jaar volksvertegenwoordiging. De circulatie onder de Belgische parlementsleden 1946-1995*. Brussel: Koninklijke Vlaamse Academie van België voor Wetenschappen en Kunsten.
- Fiers, S. (2001). Carrièrepatronen van Belgische parlementsleden in een multi-level omgeving (1979-99). *Res Publica*, 43 (1), 171–192.
- Fiers, S., Pilet, J.-B. & Steyvers, K. (2005). *Des élus multi-niveaux. Carrière politique et recrutement des élites en Belgique: une comparaison des niveaux local, régional fédéral et européen*. Congrès AFSP, Table ronde n°6 Villes, régions, états: l'action publique à l'épreuve des changements d'échelle (pp.114-124), 14-16 september 2005, Lyon.
- Fiers, S., Noppe, J., Depauw, S. & Libbrecht, L. (2004). *Het profiel van de kandidaten op de lijsten bij de Vlaamse, Europese en Brusselse verkiezingen van 13 juni 2004*. Geraadpleegd op 2 maart 2008 op <http://soc.kuleuven.be/pol/archief/docs/KANDI2004-persnota6juni.pdf>
- Fiers, S., Gerard, E. & Van Uytven, A. (2006a). De uitverkorenen. De federale en Vlaamse parlementsleden (1946-2004). In: S. Fiers & H. Reynaert (Eds.), *Wie zetelt? De gekozen politieke elite in Vlaanderen doorgelicht* (pp. 87-111). Leuven: LannooCampus.

Fiers, S., Dumont, P. & Dandoy, R. (2006b). Het ministerschap als ultieme mandaat? De selectie en 'deselectie' van de federale en Vlaamse regeringsleden. In: S. Fiers, & H. Reynaert (Eds.), *Wie zetelt? De gekozen politieke elite in Vlaanderen doorgelicht* (pp. 113-142). Leuven: LannooCampus.

Gallagher, M. (1988). Conclusion. In M. Gallagher & M. Marsh (Eds.), *Candidate selection in comparative perspective. The secret garden of politics* (pp. 236-283). Londen: Sage Publications.

Goeminne, B. & Swyngedouw, M. (2007). De verschuivingen in het stemgedrag: 1999-2003 en 2003-2004. In M. Swyngedouw, J. Billiet & B. Goeminne (Eds.), *De kiezer onderzocht: de verkiezingen van 2003 en 2004 in Vlaanderen* (pp. 45-68). Leuven : Universitaire pers.

Goeminne, B., Abts, K. & Swyngedouw, M. (2007). De houding tegenover Europese integratie: economisch belang, nationale identiteit, politiek cynisme en etnocentrisme. In M. Swyngedouw, J. Billiet, B. Goeminne B. (Eds.), *De kiezer onderzocht: de verkiezingen van 2003 en 2004 in Vlaanderen* (pp. 213-248). Leuven: Universitaire Pers.

Held, D. (2006). *Models of democracy*. Stanford university press.

Heywood, R. (2007). *Politics*. New York: Palgrave Foundations.

Hoge Raad voor Binnenlands Bestuur (2003). *Het kiessysteem voor de provincieraadsverkiezingen. Advies 5 – 2003*. Geraadpleegd op 11 maart 2009 op http://www.binnenland.vlaanderen.be/HRBB/dossiers/provincieraad/advies_5-2003_kiessysteem.provraadsverkiez.doc

Lenaerts, K. & Van Nuffel, P. (2003). *Europees recht in hoofdlijnen*. Maklu: Antwerpen/Apeldoorn.

Maddens, B., Weekers, K., Fiers, S. & Vanlangenakker, I. (2007). Op zoek naar een verklaring voor de persoonlijke score van de kandidaten bij lokale verkiezingen. *Res Publica*, 49 (1), pp. 132-149.

Muller, W.C. & Saalfeld, T. (1997). Roles in legislative studies: A theoretical introduction. In W.C. Muller en T. Saalsfeld (Eds.), *Members of parliament in western europe: Roles and Behaviour* (pp. 1-16). London: Frank Cass and company.

Noppe, J. & Fiers, S. (2003). *De spiegel van de samenleving? Deel II. Het profiel van de effectief verkozenen bij de parlementsverkiezingen van 18 mei 2003 - samenvatting*. Geraadpleegd op 2 maart 2008 op <http://soc.kuleuven.be/pol/archief/docs/spiegel%20deel%20II.pdf>

Smits, J. & Thomas, I. (1998). Het gebruik van de meervoudige voorkeurstem bij de parlementsverkiezingen van 21 mei 1995. *Res Publica*, 40 (1), 127–168.

Staelraeve, S. & Bouteica, N. (2006). Staatsvormen en parlement. In: C. Devos (Ed.), *De kleermakers en de keizer: inleiding tot politiek en politieke wetenschappen* (pp. 315-365). Gent: Academia Press.

Swyngedouw, M., Meersseman, E. & Billiet, J. (2001). *Motieven in partijkeuze: de nationale verkiezingen van 13 juni 1999, resultaten van de VRT - tijd - ISPO Exit-Poll*. Departement sociologie, Leuven: Faculteit sociale wetenschappen (ISPO).

Swyngedouw, M. (2008). Voter mobility in Flanders: the transfers in the Flemish electorate. An analysis on the basis of the post electoral national election survey 2007. In D. Hanley & C. Devos (eds.), *Flemish parties between region, federation and Europe*. Brussel, Koninklijke Academie van België voor Wetenschappen en Kunsten.

- Valcke, T., Reynaert, H. & Ackaert, J. (2007). De provincieraadsverkiezingen van 8 oktober 2006. *Res Publica*, 49 (2-3): 443-476.
- Valcke, T. & Reynaert, H. (2007). "De provinciale volksvertegenwoordiging: democratisch deficit of democratische meerwaarde?" In: H. Reynaert, F. Schram, E. Wayenberg & T. Valcke (Eds.), *Nieuwe griffels, schone leien? De Vlaamse provincies uitgedaagd* (pp. 7-42). Brugge: Vanden Broele.
- Van Aelst, P. & Van Mierlo, K. (2003). Politiek als een one-man show? Over de rol van kranten in de personalisering van de politiek. *Res Publica*, 45 (4), 579-602.
- Vandersteene, L. (2000). De vijf provincieraden vergeleken. In: D. Coninckx, H. Reynaert & T. Valcke (eds). *De provincieraden in Vlaanderen* (pp. 197-237). Brugge: Vanden Broele.
- Vanlangenakker, I., Weekers, K., Maddens, B. & Fiers, S. (2007). *Het profiel van de gekozenen bij de federale verkiezingen van 10 juni 2007*. Geraadpleegd op 2 maart 2008 op <http://soc.kuleuven.be/pol/docs/verkiezingen/KANDI2007-profiel.pdf>
- Verlet, D. & Hulsmans, A. (2004). Burgerbetrokkenheid: meer van hetzelfde of hetzelfde maar meer? Een verkennende studie naar burgerbetrokkenheid in Antwerpen, Brugge en Gent. In C. Devos & H. Gaus (Eds.), *Schijn of scharnier? Politieke trendbreuken in de jaren negentig* (pp.47-80). Gent: Academia Press.
- Verleden, F. & Heyneman, C. (2008). Parlementaire circulatie in de Belgische Kamer van Volksvertegenwoordigers 1831-2008. *Res Publica*, 50 (3), 383-408.
- Verleden, F. (2009). Waar zijn de parlementaire rebellen gebleven? *Samenleving en politiek*, 16 (1), 60-66.
- Vlaams Parlement (1999). *Handelingen plenaire vergadering nr. 5*. Geraadpleegd op 26 februari 2009 op http://jsp.vlaamsparlement.be/docs/handelingen_plenaire/1999/plen005-14071999.pdf
- VRIND (2007). *Hoofdstuk 1. Algemeen referentiekader*. Geraadpleegd op 10 mei 2009 op http://aps.vlaanderen.be/statistiek/publicaties/pdf/vrind2007/hoofdstuk1_2007.pdf
- VRIND (2008). *Hoofdstuk 1. Algemeen referentiekader*. Geraadpleegd op 10 mei 2009 op http://aps.vlaanderen.be/statistiek/publicaties/pdf/vrind2008/03-Vrind_2008-Hoofdstuk_01.pdf
- Walgrave, S. & De Swert, K. (2005). 'De 'kanseliersbonus' revisited. Over de dominante aanwezigheid van de regering en de premier in het TV-nieuws. Geraadpleegd op 12 maart 2009 op webh01.ua.ac.be/m2p/publications/00101557.pdf
- Wauters, B. & Smits, J. (2000). Het gebruik van de voorkeurstem bij de parlementsverkiezingen van 13 juni 1999. *Res Publica*, 42 (2), 265-304.
- Wauters, B. (2003). Het gebruik van voorkeurstemmen bij de federale parlementsverkiezingen van 18 mei 2003. *Res Publica*, 45 (2-3), 401-428.
- Wauters, B., Weekers, K. & Pilet, J.-B. (2004). Het gebruik van de voorkeurstem bij de regionale en Europese verkiezingen van 13 juni 2004. *Res Publica*, 46 (2-3), pp. 377-411.
- Wauters, B. & Weekers, K. (2008). Het gebruik van de voorkeurstem bij de federale parlementsverkiezingen van 10 juni 2007. *Res Publica*, 50 (2), pp. 49-88.

Weekers, K., Maddens, B., Vanlangenakker, I. & Fiers, S. (2007a). *Het profiel van de kandidaten op de lijsten voor de federale verkiezingen van 10 juni 2007*. Geraadpleegd op 2 maart 2008 op <http://soc.kuleuven.be/pol/docs/verkiezingen1006/nota%20kandi2007.pdf>

Weekers, K., Maddens, B., Vanlangenakker, I. & Fiers, S. (2007b). Het profiel van kandidaten en verkozenen bij de verkiezingen van 10 juni. *Samenleving en Politiek*, 14 (6), 3-11.

G. Bijlages

Bijlage 1: Errata

- ❖ Fiers, S., Gerard, E., & Van Uytven, A. (2006). De uitverkorenen. De federale en Vlaamse parlementsleden (1946-2004). In: S. Fiers & H. Reynaert (Eds.), *Wie zetelt? De gekozen politieke elite in Vlaanderen doorgelicht* (pp. 87-111). Leuven: LannooCampus.

p. 105) In 2003 waren er vijf effectief verkozen -> F. Dewinter, S. Stevaert, H. Claes, G. Swennen, M. Hermans, K. De Gucht = zes.

p. 104) B. Anciaux was geen senaatskandidaat in 1999 (het was Koen Anciaux)

p. 105) En daar kwamen nog eens 7 van de 11 toenmalige Vlaamse leden van de federale regering bij. Het waren er acht: Bert Anciaux wel verkozen (p.111)

p. 106) Uiteindelijk zijn er maar 4 Kamerleden effectief het Vlaamse parlement overgestapt³⁸.

P. 111) voetnoot 38: Patrick Janssens, Jean-Marie Dedecker, Etienne Schouppe, Gerda Van Steenbergen. -> Dedecker en Schouppe waren op dat moment echter senator. Temsamani stapte als Kamerlid wel over. Naast Schouppe en Dedecker stapte ook De Clerck over.

- ❖ Wauters, B., Weekers, K. & Pilet, J.-B. (2004). Het gebruik van de voorkeurstem bij de regionale en Europese verkiezingen van 13 juni 2004. *Res Publica*, 46 (2-3), pp. 377-411.

p. 400) -> Hendrik Bogaert: Mandaat opgenomen: 'ja maar': Bogaert bleef in de Kamer.

Bijlage 2: Levelhopping / Schijngekozenen

	Vlaams parlement in 2007		verkozen voor				
2007	Sauwens J	CD&V/N-VA	KAMER	schijnverkozen			
2007	Peumans J	CD&V/N-VA	KAMER	schijnverkozen			
2007	Verstrepen J	Lijst Dedecker	KAMER	schijnverkozen			
2007	Janssens P	SP.A/Spirit	KAMER	schijnverkozen			
2007	Van Steenberge G	Vlaams Belang	KAMER	schijnverkozen			
2007	Dillen M	Vlaams Belang	KAMER	schijnverkozen			
2007	Van Linter G	Vlaams Belang	KAMER	schijnverkozen			
2007	Bruyninckx-Vandenhoudt A	Vlaams Belang	KAMER	schijnverkozen			
2007	De Clerck S	CD&V/N-VA	KAMER	transfer			
2007	Dedecker J-M	Lijst Dedecker	KAMER	transfer			
2007	De Wever B	CD&V/N-VA	KAMER	transfer			
2007	Somers B	Open VLD	KAMER	transfer			
2007	Vissers L	Vlaams Belang	KAMER	transfer			
2007	Schouppe E	CD&V/N-VA	SENAAT	transfer			
2007	Dewinter F	Vlaams Belang	SENAAT	schijnverkozen			
2007	Dua V	Groen!	SENAAT	schijnverkozen			
	Europees parlement in 2007						
2007	Brepoels F	CD&V/N-VA	SENAAT	schijnverkozen			
2007	Vanhecke F	Vlaams Belang	SENAAT	schijnverkozen			
	Kamer in 2004						
2004	Annemans G.	Vlaams Blok	VLAAMS PARLEMENT	schijnverkozen			
2004	Detiège M.	SP.A-Spirit	VLAAMS PARLEMENT	schijnverkozen			
2004	Claes H.	SP.A-Spirit	VLAAMS PARLEMENT	schijnverkozen			
2004	De Man F.	Vlaams Blok	VLAAMS PARLEMENT	schijnverkozen			
2004	Bogaert H.	CD&V/N-VA	VLAAMS PARLEMENT	schijnverkozen			
2004	Van den Eynde F.	Vlaams Blok	VLAAMS PARLEMENT	schijnverkozen			
2004	De Gucht K.	VLD-Vivant	VLAAMS PARLEMENT	schijnverkozen			naar fed. regering
2004	De Gucht K.	VLD-Vivant	EUROPEES PARLEMENT	schijnverkozen			naar fed. regering
2004	Bourgeois G.	CD&V/N-VA	EUROPEES PARLEMENT	schijnverkozen	transfer naar VP		naar Vl. regering
2004	Janssens P.	SP.A-Spirit	VLAAMS PARLEMENT	transfer			
2004	Van Steenberge G.	Vlaams Blok	VLAAMS PARLEMENT	transfer			

2004	Temsamani A.	SP.A-Spirit	VLAAMS PARLEMENT	transfer			
2004	Bourgeois G.	CD&V/N-VA	VLAAMS PARLEMENT	transfer	naar VI. Regering		
2004	Vervotte I.	CD&V/N-VA	VLAAMS PARLEMENT	transfer	naar VI. Regering		
2004	Leterme Y.	CD&V/N-VA	VLAAMS PARLEMENT	transfer	naar VI. Regering		
2004	Van Weert E.	SP.A-Spirit	VLAAMS PARLEMENT	transfer	naar fed. regering		
	Senaat in 2004						
2004	Van Dermeersch A.	Vlaams Blok	VLAAMS PARLEMENT	schijnverkozen			
2004	Dedecker J-M.	VLD-Vivant	VLAAMS PARLEMENT	transfer			
2004	De Clerck S.	CD&V/N-VA	(opvolger) VLAAMS PARLE	transfer			
2004	Schouppe E.	CD&V/N-VA	VLAAMS PARLEMENT	transfer			
2004	Vanhecke F.	Vlaams Blok	VLAAMS PARLEMENT	schijnverkozen	transfer naar EP		
2004	Vanhecke F.	Vlaams Blok	EUROPEES PARLEMENT	transfer			
2004	Gennez C.	SP.A-Spirit	(opvolger) Vlaams parlemen	transfer			
	Vlaams Parlement in 2003						
2003	Stevaert S	SP.A-Spirit	KAMER	schijnverkozen			
2003	Dewinter F	Vlaams Blok	KAMER	schijnverkozen			
2003	Stevaert S	SP.A-Spirit	SENAAT	schijnverkozen			
2003	Dewinter F	Vlaams Blok	SENAAT	schijnverkozen			
2003	Hermans M	VLD	KAMER	schijnverkozen			
2003	Swennen G	SP.A-Spirit	KAMER	transfer			
2003	Claes H	SP.A-Spirit	KAMER	transfer			
2003	De Gucht K	VLD	KAMER	transfer			
2003	De Gucht K	VLD	SENAAT	schijnverkozen	transfer naar Kamer		
2003	Baeke A-M	SP.A-Spirit	(opvolger) KAMER	transfer			
	Europees Parlement in 2003						
2003	Van Brempt K	SP.A-Spirit	KAMER	schijnverkozen			
2003	Vanhecke F	Vlaams Blok	SENAAT	transfer			
2003	Vanhecke F	Vlaams Blok	KAMER	schijnverkozen	transfer naar Senaat		

Bijlage 3: gekozenen buiten de nuttige volgorde
(federale, Vlaamse en Europese verkiezingen 1994-2007)

1994				
EUPARL	Tobback Louis	SP	VKS	SCHIJN

1995				
SENAAT	Neyts Annemie	VLD	VKS	SCHIJN
VLPARL	Tobback Bruno	SP	VKS	wel

1999				
SENAAT	Kelchtermans Theo	CVP	VKS	wel
SENAAT	Dedecker Jean-Marie	VLD	VKS	wel

VLPARL	Verhofstadt Guy	VLD	VKS	SCHIJN
VLPARL	Van Den Eynde Marleen	Vlaams Blok	VKS	wel

2003				
KAMER	Van Brempt Kathleen	SP.A	halvering	SCHIJN
KAMER	Vanderpoorten Marleen	VLD	halvering	SCHIJN
KAMER	Verhaegen Mark	CD&V	halvering	wel
KAMER	Temsamani Anissa	SP.A-Spirit	halvering	wel
KAMER	Swennen Guy	SP.A-Spirit	halvering	wel
KAMER	Caslo Nancy	Vlaams Blok	halvering	wel
KAMER	Neel Staf	Vlaams Blok	halvering	wel
KAMER	Dewinter Filip	Vlaams Blok	VKS	SCHIJN
KAMER	Ansoms Jos	CD&V	VKS	wel
KAMER	De Gucht Karel	VLD	VKS	wel

SENAAT	Schoupe Etienne	CD&V	halvering	wel
SENAAT	Dewinter Filip	Vlaams Blok	VKS	SCHIJN
SENAAT	De Gucht Karel	VLD	VKS	SCHIJN
SENAAT	Geerts Christel	SP.A	VKS	wel

2004				
EUPARL	Bourgeois Geert	CD&V/N-VA	halvering	SCHIJN
EUPARL	Dewinter Filip	Vlaams Blok	halvering	SCHIJN

VLPARL	Detiège Maya	SP.A-Spirit	halvering	SCHIJN
VLPARL	Van den Eynde Francis	Vlaams Blok	halvering	SCHIJN
VLPARL	De Man Filip	Vlaams Blok	halvering	SCHIJN
VLPARL	Sterckx Dirk	VLD-Vivant	halvering	SCHIJN
VLPARL	Van Kerrebroeck Monica	CD&V/N-VA	halvering	wel
VLPARL	Vogels Mieke	Groen!	halvering	wel
VLPARL	Temsamani Anissa	SP.A-Spirit	halvering	wel
VLPARL	De Loor Kurt	SP.A-Spirit	halvering	wel
VLPARL	Bossuyt Gilbert	SP.A-Spirit	halvering	wel
VLPARL	Van Gaever Freddy	Vlaams Blok	halvering	wel
VLPARL	De Decker Jean-Marie	VLD-Vivant	halvering	wel
VLPARL	Bogaert Hendrik	CD&V/N-VA	VKS	SCHIJN
VLPARL	Annemans Gerolf	Vlaams Blok	VKS	SCHIJN
VLPARL	Van dermeersch Anke	Vlaams Blok	VKS	SCHIJN
VLPARL	Dewael Patrick	VLD-Vivant	VKS	SCHIJN
VLPARL	Verhofstadt Guy	VLD-Vivant	VKS	SCHIJN
VLPARL	Rombouts Tine	CD&V/N-VA	VKS	wel

2007				
KAMER	Claes Hilde	SP.A-Spirit	halvering	SCHIJN
KAMER	Dillen Marijke	Vlaams Belang	halvering	SCHIJN
KAMER	Van Campenhout Ludo	CD&V/N-VA	halvering	wel
KAMER	Uyttersprot Ilse	CD&V/N-VA	halvering	wel
KAMER	De Padt Guido	Open VLD	halvering	wel
KAMER	Peeters Kris	CD&V/N-VA	VKS	SCHIJN
KAMER	Sauwens Johan	CD&V/N-VA	VKS	SCHIJN
KAMER	Janssens Patrick	SP.A-Spirit	VKS	SCHIJN
KAMER	De Croo Herman	Open VLD	VKS	wel
SENAAT	Brepoels Frieda	CD&V/N-VA	halvering	SCHIJN
SENAAT	Anciaux Bert	SP.A-Spirit	halvering	SCHIJN
SENAAT	Dewinter Filip	Vlaams Belang	halvering	SCHIJN
SENAAT	Verwilghen Marc	Open VLD	halvering	wel
SENAAT	Schouppe Etienne	CD&V/N-VA	VKS	wel
SENAAT	De Gucht Jean-Jacques	Open VLD	VKS	wel

Bronnen (zie bibliografie, supra)

Smits, J. & Thomas, I. (1998).

Wauters, B. & Smits, J. (2000).

Wauters, B. (2003).

Wauters, B., Weekers, K. & Pilet, J.-B. (2004).

Wauters, B. & Weekers K. (2008).

eigen berekeningen

LIJST MET TABELLEN

Inleiding

TABEL I: Kandiderende en verkozen nationale parlementsleden bij de verkiezingen van 2003, 2004 en 2007 p. 17

TABEL II: Krantenaandacht voor de politici naar institutionele functie: regeringslid of parlements lid tijdens Verhofstadt I, aandacht in het journaal in 2003 (in %) p. 21

Resultaten

Hoofdstuk 1: federale verkiezingen

TABEL III: Procentueel aantal schijnverkozenen op totaal aantal leden p. 30

TABEL IV: Verdeling mannen (M) en vrouwen (V) bij schijnverkozenen en opvolgers voor Kamer en Senaat in 2003 en 2007 p. 38

TABEL V: Gemiddelde Kamerervaring en leeftijd van de opvolgers van schijnverkozenen, verhouding opvolgers zonder Kamerervaring ten opzichte van totaal. (Tot. Kamer: Depauw & Fiers, 2008, p. 95) p. 39

Hoofdstuk 2: Vlaamse verkiezingen

TABEL VI: Ervaring Vlaamse parlementsleden bij intrede in parlement voor zitting 2004-2009 p. 46

Hoofdstuk 3: Europese verkiezingen

TABEL VII: Aantal Vlaamse schijngekozenen bij de Europese verkiezingen p. 48

Hoofdstuk 4: Provinciale verkiezingen

TABEL VIII: aantal schijngekozenen (SG) ten opzichte van totaal (Tot.) aantal verkozenen per partij, gesorteerd per provincieraad. p. 53

TABEL IX: plaats op de lijst van de schijnverkozenen. p. 54

TABEL X: aantal schijngekozenen (schijng.) per provincie onder de verkozenen buiten de nuttige volgorde. p. 55

TABEL XI: aantal schijngekozenen (Schijng.) per partij onder de verkozenen buiten de nuttige volgorde. p. 56

TABEL XII: Schijnverkozenen 2000, simulatie via kiessysteem 1994 ten opzichte van reële cijfers. p. 57

TABEL XIII: Schijnverkozenen 2006, simulatie via kiessysteem 1994 ten opzichte van reële cijfers. p. 58

TABEL XIV: Verschil in aantal vrouwelijke provincieraadsleden na vervanging van de schijngekozenen. p. 61

Hoofdstuk 5: De federale, Vlaamse, Europese en provinciale verkiezingen vergeleken

TABEL XV: Aantal schijngekozenen op prominente plaatsen, onderaan de lijst en op een positie tussenin p. 64

TABEL XVI: Schijngekozenen op prominente plaatsen bij de verschillende verkiezingen per partij. p. 65

TABEL XVII: Aantal schijngekozenen buiten de nuttige volgorde in verhouding tot aantal gekozenen buiten nuttige volgorde p. 66

TABEL XVIII: Schijngekozenen naar verkiezingsreden ten opzichte van de gekozenen lijstbrekers p. 66

TABEL XIX: Onverenigbare mandaten van de schijngekozenen bij de laatste verkiezing. p. 67

TABEL XX: Aantal vrouwen extra of minder na opvolging schijngekozenen (aantal schijngekozen vrouwen) p. 68

TABEL XXI: Transfers van Vlaamse gekozenen van het ene naar het andere parlement bij verkiezingen, Verk. = aantal verkozenen, Tra.P. = transfer naar ander parlement p. 71

LIJST MET FIGUREN

Resultaten

Hoofdstuk 1: federale verkiezingen

FIGUUR I: Procentueel aantal schijnverkozenen bij de federale verkiezingen. p. 30

FIGUUR II: Procentueel aantal schijnverkozenen per Vlaamse partij voor de Kamer. p. 34

FIGUUR III: Procentueel aantal schijnverkozenen per Vlaamse partij voor de Senaat. p. 34

FIGUUR IV: Mandaten van de Vlaamse schijnverkozenen in Kamer en Senaat p. 37

Hoofdstuk 2: Vlaamse verkiezingen

FIGUUR V: Procentueel aantal schijnverkozenen bij de Vlaamse verkiezingen per partij (1995-2004). p. 41

FIGUUR VI: Overzicht van de onverenigbare mandaten van de schijnverkozenen voor het Vlaams parlement. p. 44

Hoofdstuk 3: Europese verkiezingen

FIGUUR VII: Procentueel aantal schijnverkozenen bij de Europese verkiezingen p. 48

FIGUUR VIII: Overzicht van de onverenigbare mandaten van de schijnverkozenen voor het Europees parlement. p. 49

FIGUUR IX: Procentueel aantal schijngekozenen bij de provinciale verkiezingen. p. 51

Hoofdstuk 4: Provinciale verkiezingen

FIGUUR X: Aantal schijnverkozenen per provincie. p. 52

FIGUUR XI: Mandaten van de provinciale schijngekozenen in 1994, 2000 en 2006. p. 59

Hoofdstuk 5: De federale, Vlaamse, Europese en provinciale verkiezingen vergeleken

FIGUUR XII: Percentage Vlaamse schijngekozenen per verkiezing (1994-2007) p. 62

FIGUUR XIII: Schijngekozenen van Vlaamse partijen per verkiezingsdag p. 63

Andere bijlagen (geen verwijzing in tekst)

Voor mijn onderzoek stelde ik verschillende datafiles op: overzicht schijnkandidaten, plaats op de lijst, onverenigbaar mandaat en ook de gegevens om de leeftijd en de anciënniteit te berekenen. Die data werden per niveau gesorteerd.

Ook de simulaties voor de federale verkiezingen van 2007 en de provincieraadsverkiezingen van 2000 en 2006 werden opgenomen.

1. Datafiles

Kamer

- 1995 p.1
- 1999 p. 2
- 2003 p. 5
- 2007 p. 8

Senaat

- 1995 p. 11
- 1999 p. 12
- 2003 p. 14
- 2007 p. 17

Vlaams parlement

- 1999 p. 20
- 2004 p. 23

Provincieraden

- 1994 p. 26
- 2000 p. 31
- 2006 p. 37

Europees parlement

- 1994 p. 42
- 1999 p. 43
- 2004 p. 46

2. Effect lijststemvermindering

Berekeningen Kamer & Senaat 2007 p. 49

Overzicht provincieraden 2000 en 2006 p. 61

-> gele/ bruine kleuraanduiding = niet verkozen bij kiessysteem 1994/2000

1995) Kamer

VKS	PODL	mandaat	PODL	VKS	partij
-----	------	---------	------	-----	--------

BHV

Peeters Leo	14334	44562	werd minister in de Vlaamse regering	Bonte Hans	O1	1212	SP
-------------	-------	-------	--------------------------------------	------------	----	------	----

CVP		29	0,00%
Vlaams Blok		11	0,00%
VLD		21	0,00%
SP	1	20	5,00%
Agalev		5	0,00%
VU		5	0,00%
	1	91	1,10%
PSC		12	0,00%
Ecolo		6	0,00%
FN		2	0,00%
PRL-FDF		18	0,00%
PS		21	0,00%
	1	150	0,67%

Opvolger

Bonte Hans

20/01/1962

1999) Kamer

	VKS	PODL	mandaat		PODL	VKS	
Hasselt/Tongeren/Maaseik							
Dewaël P	55372	1	11	werd min-pres. van de Vlaamse regering	Philtjens H	O1	11189 VLD (O6 bij VI. Verkiezingen)
Brugge							
Landuyt R	15489	1	4	werd minister in de Vlaamse regering	Douifi Dalila	O1	2882 SP (O6 bij VI. Verkiezingen)
BHV/Leuven/Nijvel							
Simonet J	13682	3	22	werd min-pres. Brussels H Gewest	van Weddingen Eric	O1	4865 PRL-FDF
De Permentier C	14085	4	22	werd min. v.d. Fr. Gemeenschap	Desmedt Claude	O2	2803 PRL-FDF
Mons/Soignies							
Di Rupo E	63035	1	6	werd min-pres. van het Waalse Gewest	Depreter Jean	O2	1490 PS
Liège							
Daerden M	23890	1	9	werd minister van de Waalse gewestregering	Giet Thierry	O1 (E5)	5152 PS
Detienne Thierry	12197	1	9	werd minister van de Waalse gewestregering	Gerken Muriel	O1	3533 Ecolo
Verviers							
Ylief Y	13521	1	4	werd min. v.d. Fr. Gemeenschap	Frédéric André	O1	13521 PS
~~St-Niklaas/Dendermonde~~							
~~Willoecx F~~				~~werd fed. regeringscommissaris~~	~~De Meyer M~~		~~SP~~

1999) Kamer			
Nederlandstalige taalgroep	2	91	2,20%
Franstalige taalgroep	6	59	10,17%
Totaal	8	150	5,33%

CVP				
Vlaams Blok				
VLD	1			
SP	1			
Agalev				
VU-ID				
PSC				
Ecolo	1			
FN				
PRL-FDF	2			
PS	3			

CVP	0	22	0,00%
Vlaams Blok	0	15	0,00%
VLD	1	23	4,35%
SP	1	14	7,14%
Agalev	0	9	0,00%
VU-ID	0	8	0,00%
PSC	0	10	0,00%
Ecolo	1	11	9,09%
FN	0	1	0,00%
PRL-FDF	2	18	11,11%
PS	3	19	15,79%

			CVP	Vlaams Bld	VLD	SP	VU-ID
Vlaams parlement		0,00%					
Europees parlement		0,00%					
Vlaamse regering		0,00%					
naar Vlaamse regering	2	100,00%			1	1	
provincieraadslid		0,00%					
Brussels Parlement		0,00%					
			PSC	Ecolo	FN	PRL-FDF	PS
Waals parlement		0,00%					
Europees parlement		0,00%					
naar Waalse reg./ reg Fr. gem.	5	83,33%		1		1	3
Brusselse regering	1	16,67%				1	
provincieraadslid		0,00%					
Brussels Parlement		0,00%					
ging naar Senaat		0,00%					
geen onverenigbaarheid		0,00%					
		100,00%					

1999) Kamer**Ervaring+leeftijd opvolgers**

Philtjens Hugo		O1	17/06/1949	11189 VLD
Douïfi Dalila		O1	17/02/1970	2882 SP
van Weddingen Eric	Brussels h. Raad	O1	18/01/1948	4865 PRL-FDF (89-91 Kamer, 91-95 Senaat)
Desmedt Claude	senaat	O2	23/01/1939	2803 PRL-FDF
Depreter Jean		O2	23/11/1944	1490 PS
Giet Thierry	28/06/1995	O1 (E5)	21/07/1958	5152 PS
Gerkens Muriel		O1	25/04/1957	3533 Ecolo
Frédéric André	13/10/1998	O1	4/07/1958	13521 PS

Niemand verkozen buiten nuttige volgorde voor de Kamer in 1999

2003) Kamer

SITUATIE 05/06/2003	VKS	PODL	mandaat	Opvolger	PODL	VKS	Partij
West-Vlaanderen (3)							
Landuyt R	43985	2	16	bleef Vlaams minister	Lambert G	O1	7411 SP.A-Spirit
De Clerck S	98671	1	16	verkozen in K&S (-> S) (S: 1/25)	Bogaert H	O1	24502 CD&V
Vanhecke F	36150	1	16	verkozen in K&S (-> S) (S: 1/25)	Van Temsche F	O1	5037 Vlaams Blok
Oost-Vlaanderen (2)							
Verhofstadt G	166771	1	20	verkozen in K&S (-> S) (S: 1/25)	Versnick G	O1	18786 VLD
Van Grembergen P	17566	2	20	bleef Vlaams minister	Storms A	O1	6940 SP.A-Spirit
Antwerpen (4)							
Hermans M	20723	4	24	bleef in Vlaams parlement	Taelman M	O1	10592 VLD
Vanderpoorten M	18402	24	24	bleef Vlaams minister	Borgignon A	O2	3317 VLD
Van Brempt K	11577	23	24	bleef in Europees Parlement	Detiège M	O1	23292 SP.A-Spirit
Dewinter F	77891	24	24	verkozen in K&S (S:25/25), bleef in Vlaams Parlement	Sevenhans L	O1	7905 Vlaams Blok
Limburg (1)							
Stevaert S	130339	1	12	verkozen in K&S (S: 1/25), bleef in Vlaams parlement	Roppe A.	O1	11238 SP.A-Spirit
Leuven (0)							
BHV (1)							
Deleuze O	17140	1	22	einde politieke carrière	Genot Z	O1	3498 Ecolo
Henegouwen (2)							
Bertouille C	11671	6	18	bleef in Waals Parlement	Ducarme Denis	O1	13483 MR
Corbisier-Hagon A-M	12361	2	19	bleef in Waals Parlement	Doyen-Fonck C	O1	4495 cdH
Namen (0)							
Luik (2)							
Lizin A-M	29327	14	15	verkozen in K&S (-> S) (S: 3/15)	Mathot A	O3	14531 PS
Happart J	28057	15	15	bleef Waals minister	Giet T	O4	7251 PS
Luxemburg (0)							
Waals-Brabant (0)							

O1&O2 verkozen bij effectieven

SITUATIE 26/06/2003	VKS	PODL	mandaat	Opvolger	PODL	VKS	Partij
Antwerpen (5)							
Somers B	57812	1	24	werd min-pres. Vlaamse regering	Turtelboom A	O1	10592 VLD
BHV (2)							
Ducarme Daniel	40744	1	22	werd min. v.d. Fr. gem. & werd min-pres.Br. H. Gewest	Courtois A	O1	7938 MR
Henegouwen (4)							
Hasquin H	28531	1	18	bleef min-pres. van de Fr. Gemeenschap	Colinia F	O2	4513 MR
Nollet J-M	8564	1	19	bleef min. van de Fr. Gemeenschap	Gobert G	O1	1248 Ecolo
Arena-M	40747	2	49	Waalse regering (zal later fed. min. worden)	Van Grootenbrulle-B	O4	49556 PS
Demotte R	35384	3	49	Waalse Regering (zal later fed min. worden)	De Clercq A	O4	44969 PS
Luik (3)							
Daerden M	55565	1	15	bleef Waals minister	Vanlombeek-Jacobs D	O5	3114 PS
Waals-Brabant (1)							
Michel C	41186	1	5	bleef Waals minister	Van Overtveldt S	O1	7562 MR

O1&O2 verkozen bij effectieven

Voorkeurstemmen	953033					197245	755788
VKS NDL taalgroep	679887					129612	550275
VKS FR taalgroep	273146					67633	205513

2003) Kamer

Nederlandstalige taalgroep	11	88	12,50%
Franstalige taalgroep	10	62	16,13%
Totaal	21	150	14,00%

CD&V	1			1
Vlaams Blok	1	1		2
VLD	3	1		4
SP.A-Spirit	3	1		4
Groen!				0
N-VA				0
cdH	1			1
Ecolo	2			2
FN				0
MR	3		1	4
PS	1	2		3

CD&V	1	21	4,76%
Vlaams Blok	2	18	11,11%
VLD	4	25	16,00%
SP.A-Spirit	4	23	17,39%
N-VA	0	1	0,00%
cdH	1	8	12,50%
Ecolo	2	4	50,00%
FN	0	1	0,00%
MR	4	24	16,67%
PS	3	25	12,00%

			CD&V	Vlaams Blok	VLD	SP.A-Spirit	N-VA
Vlaams parlement	3	27,27%		1	1	1	
Europees parlement	1	9,09%				1	
Vlaamse regering	3	27,27%			1	2	
naar Vlaamse regering	1	9,09%			1		
provincieraadslid							
Brussels Parlement							
ging naar Senaat	3	27,27%	1	1	1		
		100,00%					
			cdH	Ecolo	FN	MR	PS
Waals parlement	2	20,00%	1			1	
Europees parlement							
Waalse reg./ reg Fr. gem.	6	60,00%		1		3	2
Brusselse regering							
provincieraadslid							
Brussels Parlement							
ging naar Senaat	1	10,00%					1
geen onverenigbaarheid	1	10,00%		1			
		100,00%					

2003) Kamer**Ervaring + leeftijd opvolgers**

Lambert Geert		O1	28/02/1967	SP.A-Spirit
Bogaert Hendrik		O1	30/08/1968	CD&V
Van Temsche Frieda		O1	26/04/1955	Vlaams Blok
Turtelboom Annemie		O1	22/11/1967	VLD
Versnick Geert	21/04/1994	O1	15/12/1956	VLD
Storms Annelies		O1	9/02/1971	SP.A-Spirit
Taelman Martine	senaat	O1	19/07/1965	VLD
Borgignon Fons	21/05/1995	O2	12/07/1966	VLD
Detiège Maya		O1	30/07/1967	SP.A-Spirit
Sevenhans Luc	6/11/1997	O1	6/09/1954	Vlaams Blok
Roppe Annemie		O1	5/08/1946	SP.A-Spirit
Genot Zoé	14/07/1999	O1	29/05/1974	Ecolo
Ducarme Denis		O1	23/10/1973	MR
Doyen-Fonck Cathérine		O1	22/09/1968	cdH
Mathot Alain		O3	29/08/1972	PS
Giet Thierry	28/06/1995	O4	21/07/1958	PS
Courtois Alain		O1	12/06/1951	MR
Colinia Françoise		O2	8/01/1957	MR
Gobert Gérard	11/01/2001	O1	25/07/1950	Ecolo
Vanlombeek-Jacobs Danielle		O5	14/09/1968	PS
Van Overtveldt Serge	19/10/2000	O1	27/08/1958	MR

2007) Kamer

SITUATIE 28/06/2007 VKS	PODL	Mandaat	Opvolger	PODL	VKS	Partij				
West-Vlaanderen (1)										
Bruyninckx-Vandenhoe	8387	2 16	bleef in Vlaams Parlement	Logghe P	O1	4954	Vlaams Belang			
Oost-Vlaanderen (1)										
Van Steenberge G	13895	2 20	bleef in Vlaams Parlement	Pas B	O2	5316	Vlaams Belang	O1 werd bij effectieven verkozen		
Antwerpen (4)										
Dillen M	13814	24 24	bleef in Vlaams Parlement	Sevenhans L	O1	4518	Vlaams Belang			
Peeters K	39754	24 24	bleef min.-president Vlaanderen	Jambon J	O1	9099	CD&V/N-VA			
Janssens P	37626	24 24	bleef in Vlaams Parlement	Geerts D	O2	5137	SP.A/Spirit	Gennez C	O1	17787 Vlaams parlement
Verstrepen J	15782	1 24	bleef in Vlaams Parlement	Van de Velde R	O1	1484	Lijst Dedecker			
Limburg (3)										
Claes H	19686	12 12	bleef prov. gedeputeerde Limburg	Vandenhove L	O1	14394	SP.A/Spirit			
Sauwens J	32245	12 12	bleef in Vlaams Parlement	Terwingen R	O1	18308	CD&V/N-VA	Belet I	O7	29855 Europees parlement
Peumans J	20257	4 12	bleef in Vlaams Parlement	Yalçin H	O2	12477	CD&V/N-VA			
Leuven (0)										
BHV (2)										
Van Linter G	5630	2 22	bleef in Vlaams Parlement	Laeremans B	O1	5488	Vlaams Belang			
Picqué C	22682	22 22	bleef min-president Brussels H Gewest	Lalieux K	O1	6909	PS			
Henegouwen (0)										
Namen (1)										
Declercq-Robert M	6993	2 6	bleef provinciaal gedeputeerde Namen	Delizée J-M	O2	13876	PS			
Luik (1)										
Jamar H	19235	15 15	bleef in Waals parlement	Hamal O	O1	11682	MR			
Luxemburg (0)										
Waals-Brabant (0)										
SITUATIE zitting 2										
BHV (3)										
Cerexhe B	12331	2 22	bleef minister Brussels H Regering	Nyssens C	O1	6230	cdH			
Henegouwen (3)										
Di Rupo E	138276	1 19	bleef min-pres. Waalse regering	Van Grootenbrulle B	O1	13306	PS			
Arena M	20187	2 19	bleef min. Waalse reg. & min-pres. v.d. Fr. Gem.	Dieu C	O2	7391	PS			
Fonck C	25685	1 19	bleef minister reg. v.d. Fr. Gemeenschap	Lavaux D	O2	5900	cdH	O1 werd bij effectieven verkozen		
Waals-Brabant (1)										
Antoine A	13149	1 5	bleef minister Waalse Regering	Wiaux B	O1	3851	cdH			
Namen (2)										
Eerdekens C	24103	1 6	bleef minister reg. v.d. Fr. Gemeenschap	Déom V	O2	6725	PS			
Luik (3)										
Daerden M	92922	1 15	bleef minister Waalse reg. & reg. v.d. Fr. Gem.	Giet T	O1	9477	PS			
Simonet M-D	21482	2 15	bleef min. Waalse reg. & reg. v.d. Fr. Gem.	George J	O1	5103	cdH			

2007) Kamer

Nederlandstalige taalgroep	10	88	11,36%
Franstalige taalgroep	11	62	17,74%
Totaal	21	150	14,00%

CD&V/N-VA		2	1	3
Vlaams Belang	3	1		4
Open VLD				0
SP.A-Spirit		2		2
Groen!				0
Lijst Dedecker	1			1
cdH	4			4
Ecolo				0
FN				0
MR		1		1
PS	5	1		6

CD&V/N-VA	3	30	10,00%
Vlaams Belang	4	17	23,53%
Open VLD	0	18	0,00%
SP.A-Spirit	2	14	14,29%
Groen!	0	4	0,00%
Lijst Dedecker	1	5	20,00%
cdH	4	10	40,00%
Ecolo	0	8	0,00%
FN	0	1	0,00%
MR	1	23	4,35%
PS	6	20	30,00%

			CD&V/N-VA	Vlaams Belang	Open VLD	SP.A-Spirit	Groen!	Lijst Dedecker
Vlaams parlement	8	80,00%	2	4		1		1
Europees parlement	0	0,00%						
Vlaamse regering	1	10,00%	1					
Brusselse regering	0	0,00%						
provincieraadslid	1	10,00%				1		
Brussels Parlement	0	0,00%						
geen onverenigbaarheid	0	0,00%						
		100,00%						
			cdH	Ecolo	FN	MR	PS	
Waals parlement	1	9,09%					1	
Europees parlement	0	0,00%						
Waalse reg./ reg Fr. gem.	7	63,64%	3					4
Brusselse regering	2	18,18%	1					1
provincieraadslid	1	9,09%						1
Brussels Parlement	0	0,00%						
geen onverenigbaarheid	0	0,00%						
		100,00%						

Ervaring + leeftijd opvolgers + Plaats op de lijst in '03

Logghe Peter		O1		20/03/1959	Vlaams Belang
Pas Barbara		O2 (E5)		1/03/1981	Vlaams Belang
Seventhans Luc	6/11/1997	O1 (E6)	O1	6/09/1954	Vlaams Belang
Jambon Jan		O1		26/04/1960	CD&V/N-VA
Geerts David	8/07/2004	O2	O3	17/04/1975	SP.A/Spirit
Van de Velde Rob		O1		14/02/1967	Lijst Dedecker
Vandenhove Ludwig	2/12/99-18/05/03	O1	senaat: O1	10/12/1959	SP.A/Spirit
Terwingen Raf		O1	O2	12/07/1972	CD&V/N-VA
Yalçin Hilal		O2		31/08/1981	CD&V/N-VA
Laeremans Bart	21/11/1995	O1 (E3)	E2 (O1)	17/04/1966	Vlaams Belang
Lalieux Karin	27/04/2000	O1	E3	4/05/1964	PS
Delizée Jean-marc	10/06/1993	O2	E2	30/07/1959	PS
Hamal Olivier		O1		30/07/1959	MR
Nyssens Clotilde	senaat	O1	senaat: O1	7/06/1953	cdH
Van Grootenbrulle Bruno	13/06/1999	O1	O1	18/04/1953	PS
Dieu Camille	18/05/2003	O2	E7	2/01/1946	PS
Lavaux David	21/04/2005	O2	O3	2/01/1964	cdH
Wiaux Brigitte	21/07/2004	O1	O1	18/05/1958	cdH
Déom Valérie	18/05/2003	O2	E3	27/06/1967	PS
Giet Thierry	28/06/1995	O1	O4 (E6)	21/08/1958	PS
George Jospheh		O1		21/11/1954	cdH

1995) Senaat

	VKS	PDDL	mandaat		PODL	VKS	partij
Neyts Annemie	52468	25	25	bleef in Europees Parlement	Nelis Van Liedekerke Lisette	O2	17915 VLD <i>Gabriëls Jaak</i> <i>Vlaams Parlement</i>
Gol Jean	259476	1	15	bleef in Europees Parlement	Cornet D'Elzies Christine	O	26122 PRL-FDF <i>Ducarme Daniel</i> <i>Waals parlement</i>
Deprez Gerard	130976	1	15	bleef in Europees Parlement	Milquet Joëlle	O1	31513 PSC

NDL kiescollege	1	25	4,00%
FR kiescollege	2	15	13,33%
Totaal	3	40	7,50%

CVP		7	0,00%
Vlaams Blok		3	0,00%
VLD	1	6	16,67%
SP		6	0,00%
Agalev		1	0,00%
VU		2	0,00%
PSC	1	3	33,33%
Ecolo		2	0,00%
PRL-FDF	1	5	20,00%
PS		5	0,00%

1999) Senaat

	VKS	PODL	mandaat		PODL	Partij
Vogels M	216581	1 25	werd minister in Vlaamse regering	Kaçar Meryem	O1	18033 Agalev
Happart J	183388	1 15	werd minister in de Waalse gewestregering	Happart JM	O1	47761 PS
Hasquin H	40231	2 15	werd min-pres. v.d. Fr. Gemeenschap	Cornet d'Elzjus Christine	O2	24202 PRL-FDF O1 verving Michel

1999) Senaat

NDL kiescollege	1	25	4,00%
FR kiescollege	2	15	13,33%
Totaal	3	40	7,50%

CVP			
Vlaams Blok			
VLD			
SP			
Agalev	1		
VU-ID			
PSC			
Ecolo			
FN			
PRL-FDF	1		
PS	1		

CVP	0	6	0,00%
Vlaams Blok	0	4	0,00%
VLD	0	6	0,00%
SP	0	4	0,00%
Agalev	1	3	33,33%
VU-ID	0	2	0,00%
PSC	0	3	0,00%
Ecolo	0	3	0,00%
PRL-FDF	1	5	20,00%
PS	1	4	25,00%

			CVP	Vlaams Blc	VLD	Agalev	SP	VU-ID
Vlaams parlement		0,00%						
Europees parlement		0,00%						
Vlaamse regering		0,00%						
naar Vlaamse regering	1	100,00%				1		
provincieraadslid		0,00%						
Brussels Parlement		0,00%						
			PSC	Ecolo	PRL-FDF	PS		
Waals parlement		0,00%						
Europees parlement		0,00%						
naar Waalse reg./ reg Fr. g2	2	100,00%			1	1		
Brusselse regering		0,00%						
provincieraadslid		0,00%						
Brussels Parlement		0,00%						

100,00%

2003) Senaat

	VKS	PODL	mandaat	Opvolger	PODL	VKS	partij	
Dewinter F	148563	25	25	verkozen in K&S (K22/22) -> Vlaams Parlement	Buyse Y	O2	13921	Vlaams Blok (O1 verkozen bij E)
Stevaert S	604667	1	25	verkozen in K&S (K1/12) -> Vlaams Parlement	Vandenhove L	O1	29497	SP.A- Spirit
Anciaux B	212374	2	25	verkozen in K&S (K 2/22)	Vandenberghe L	O2	14291	SP.A- <u>Spirit</u>
De Gucht K	92104	25	25	verkozen in K&S (K 20/20)	Vankrunkelsven P	O1	52497	VLD
Di Rupo E	442537	1	15	verkozen in K&S (K 1/19)	Happart J-M	O1	80975	PS
Rorive A	25440	1	15	verkozen voor Brussels Parlement	Detraux F	O1	7057	FN
Milquet J	185717	1	15	verkozen in K&S (K 1/22)	Nyssens C	O1	23400	cdH
Langendries R	51559	2	15	verkozen in K&S (K 1/5)	Paque L	O2	11902	cdH

2003) Senaat

Nederlandstalig kiescollege	4	25	16,00%
Franstalig kiescollege	4	15	26,67%
Totaal	8	40	20,00%

CD&V				0
Vlaams Blok		1		1
VLD		1		1
SP.A-Spirit	2			2
cdH	2			2
Ecolo				0
FN	1			1
MR				0
PS	1			1

CD&V	0	6	0,00%
Vlaams Blok	1	5	20,00%
VLD	1	7	14,29%
SP.A-Spirit	2	7	28,57%
cdH	2	2	100,00%
Ecolo	0	1	0,00%
FN	1	1	100,00%
MR	0	5	0,00%
PS	1	6	16,67%

			CD&V	Vlaams Blok	VLD	SP.A-Spirit	
Vlaams parlement	2	50,00%		1		1	
Europees parlement		0,00%					
Vlaamse regering		0,00%					
Brusselse regering		0,00%					
provincieraadslid		0,00%					
Verkozen in K&S -> K	2	50,00%			1	1	
			cdH	Ecolo	FN	MR	PS
Waals parlement		0,00%					
Europees parlement		0,00%					
Waalse reg./ reg Fr. gem.		0,00%					
Brussels parlement	1	25,00%			1		
provincieraadslid		0,00%					
Verkozen in K&S -> K	3	75,00%	2				1

2003) Senaat

2003

Ervaring + leeftijd opvolgers

Buyse Yves	8/03/2001	O2	3/09/1968	Vlaams Blok
Vandenhove Ludwig	Kamer	O1	10/12/1959	SP.A- Spirit
Vandenberghe Lionel		O2	26/07/1943	SP.A- Spirit
Vankrunkelsven Patrik	13/06/1999	O1	2/05/1957	VLD
Happart Jean-Marie	1991	O1	14/03/1947	PS
Detraux Francis		O1	29/03/1946	FN
Nyssens Clotilde	1999 (gecoöpteerd)	O1	7/06/1953	cdH
Paque Luc	Kamer	O2	27/03/1962	cdH

2007) Senaat

	VKS	PODL	mandaat	Opvolger	VKS	PODL	Partij	
Brepoels F	69930	24	25	Europees Parlement	De Bethune S	75750	O1	CD&V/N-VA
Vanhecke F	219218	1	25	Europees Parlement	Buyse Y	31212	O1	Vlaams Belang
Dewinter F	128821	25	25	Vlaams Parlement	Jansegers N	22676	O2 (E5)	Vlaams Belang
Dua V	73226	1	25	Vlaams Parlement	Piryns F	13016	O1	Groen!
Anciaux B	60349	25	25	Vlaamse Regering	Vanlerberghe M	29011	O1	SP.A-Spirit
Michel L	232328	15	15	Europese Commissie	Monfils P	58705	O1	MR
Destexhe A	79813	7	15	Brussels h. parlement - parlement v.d. Fr. Gem.	Crombé-Berton M-H	21506	O2	MR
Busquin P	59284	15	15	Europees Parlement	Zrihen O	22057	O1	PS

2007) Senaat

Nederlandstalig kiescollege	5	25	20,00%
Franstalig kiescollege	3	15	20,00%
Totaal	8	40	20,00%

CD&V/N-VA		1		1
Vlaams Belang	1	1		2
Open VLD				
SP.A-Spirit		1		1
Groen!	1			1
Lijst Dedecker				
cdH				0
Ecolo				0
FN				0
MR		1	1	2
PS		1		1

CD&V/N-VA	1	9	11,11%
Vlaams Belang	2	5	40,00%
Open VLD	0	5	0,00%
SP.A-Spirit	1	4	25,00%
Groen!	1	1	100,00%
Lijst Dedecker	0	1	0,00%
cdH	0	2	0,00%
Ecolo	0	2	0,00%
FN	0	1	0,00%
MR	2	6	33,33%
PS	1	4	25,00%

			CD&V/N-VA	Vlaams Belang	Open VLD	SP.A-Spirit	Groen!	Lijst Dedecker
Vlaams parlement	2	40,00%		1			1	
Europees parlement	2	40,00%	1	1				
Vlaamse regering	1	20,00%				1		
Brusselse regering	0	0,00%						
provincieraadslid	0	0,00%						
geen onverenigbaarheid	0	0,00%						
			cdH	Ecolo	FN	MR	PS	
Waals parlement	1	33,33%				1		
Europees parlement	1	33,33%					1	
Waalse reg./ reg Fr. gem.	0	0,00%						
Brusselse regering	0	0,00%						
provincieraadslid	0	0,00%						
Europese Commissie	1	33,33%				1		

2007) Senaat**Ervaring + leeftijd opvolgers + plaats op de lijst 2003**

	lid sinds	2007 2003			
De Bethune Sabine	21/05/1995	O1	E3	16/07/1958	CD&V/N-VA
Buyse Yves	8/03/2001	O1	O2	3/09/1969	Vlaams Belang
Jansegers Nele		O2 (E5)	O3	17/10/1965	Vlaams Belang
Piryns Freya		O1		26/08/1976	Groen!
Vanlerberghe Myriam	13/06/1999	O1	E3	22/11/1961	SP.A-Spirit

Monfils Philippe	Kamer	O1		4/01/1939	MR	(in senaat 85-95; juni 1995 99-2003)
Crombé-Berton Marie-Hélène	19/06/2003 (coöptatie)/ 1/07/2004 (effectief)	O2	O3	18/07/1960	MR	
Zrihen Olqa	20/07/2004 (coöptatie)	O1		10/01/1953	PS	

1999) Vlaams parlement

	VKS	PODL	mandaat		PODL	VKS	partij
Antwerpen							
Verhofstadt Guy	23366	19	19	verkozen in Senaat (1/25) (werd fed. premier)	Van Den Abeelen Marc	O1	6967 VLD
Beysen Ward	18067	1	19	'verkozen' voor Europees Parlement (O1)	De Schepper Claudine	O4*	2385 VLD <i>*Meeus P</i>
Hasselt/Tongeren/Maaseik							
Kelchtermans Theo	12676	1	15	verkozen in Senaat (25/25)	Heerlen Veerle	O1	12676 CVP
Gabriëls Jaak	40045	1	15	werd federaal minister (Senaat, 24/25, nt. verkozen)	Van Baelen Gilbert	O1	5925 VLD
Sint-Niklaas/ Dendermonde							
Maes Nelly	11933	1	8	verkozen voor Europees Parlement (2/14)	De Cock Dirk	O1	1692 VU-ID
Leuven							
Aelvoet Magda	16241	1	9	werd federaal minister	De Martelaer An	O1	3028 Agalev

1999) Vlaamse parlement

CVP	1			
Vlaams Blok				
VLD	2	1		
SP				
Agalev	1			
VU-ID	1			

CVP	1	28	3,57%
Vlaams Blok	0	20	0,00%
VLD	3	27	11,11%
SP	0	19	0,00%
Agalev	1	12	8,33%
VU-ID	1	11	9,09%
UF	0	1	0,00%
Totaal	6	118	5,08%

			CVP	Vlaams Blok	VLD	SP	VU-ID	Agalev	UF
naar Kamer		0,00%							
naar Senaat	2	33,33%	1		*				
naar Europees parlement	2	33,33%			1		1		
naar federale regering	2	33,33%			2			1	
provincieraadslid									
naar Brussels Parlement									

1999) Vlaamse parlement***Ervaring + leeftijd opvolgers***

Van Den Abeelen Marc	Kamer	O1	25/03/1945	VLD
De Schepper Claudine		O4*	31/12/1949	VLD
Heerlen Veerle	13/06/1995	O1	27/03/1965	CVP
Van Baelen Gilbert		O1	27/06/1959	VLD
De Cock Dirk		O1	30/09/1955	VU-ID
De Martelaer Ann		O1	20/11/1959	Agalev

2004) Vlaamse verkiezingen

Partij	VKS	PODL	mandaat	Opvolger	PODL	VKS	Partij	
West-Vlaanderen								
Bogaert H.	30030	20	22	bleef in de Kamer	De Clerck S.	O1	28833	CD&V/N-VA
Vanhecke F.	45368	1	22	verkozen voor EP (1/14)	Verougstraete C.	O1	5890	Vlaams Blok
Vande Lanotte J.	61556	1	22	bleef federaal minister	Van Nieuwkerke A.	O1	6967	SP.A-Spirit
Van Quickenborne V.	37699	1	22	bleef federaal staatssecretaris	Callens K.	O1	11489	VLD-Vivant
Landuyt R.	36036	2	22	werd federaal minister	Caron B.	O2	3524	SP.A-Spirit
Oost-Vlaanderen								
Van den Eynde F.	9731	27	27	bleef in de Kamer	Deckmyn J.	O1	7236	Vlaams Blok
De Gucht K.	70884	1	27	bleef in de Kamer / werd federaal minister	Cordeel M.	O1	8114	VLD-Vivant
Verhofstadt G.	47754	27	27	bleef federaal premier	Wille P.	O2	6562	VLD-Vivant
Van den Bossche F.	86068	1	27	bleef federaal minister	Vandenbossche D.	O1	7056	SP.A-Spirit
Antwerpen								
Van Dermeersch A.	8110	18	33	bleef in de senaat	Verstrepen J.	O1	9309	Vlaams Blok
Annemans G.	9054	17	33	bleef in de Kamer	Penris J.	O2	2154	Vlaams Blok
Sterckx D.	4958	33	33	verkozen voor EP (O1)	van den Abeelen M.	O1	2178	VLD-Vivant
Van Weert E.	7476	2	33	werd federaal staatssecretaris	Voorhamme R.	O2	4943	SP.A-Spirit
Detiège M.	5428	32	33	bleef in de Kamer	Gennez C.	O1	2918	SP.A-Spirit
Limburg								
Dewael P.	25871	16	16	bleef federaal minister	Philtjens H.	O1	10664	VLD-Vivant
Claes H.	21901	3	16	bleef in de Kamer	Reynders H.	O1	14040	SP.A-Spirit
Vlaams-Brabant								
Tobback B.	20245	2	20	werd federaal minister	Koninckx F.	O1	10608	SP.A-Spirit
De Man F.	10923	20	20	bleef in de Kamer	Van Dijck W.	O2	3303	Vlaams Blok
BLVR								
Demol J.	10604	1	6	verkozen voor Brus. Hoofdst Parl. (1/17)	Van Linter G.	O1	1569	Vlaams Blok

De Croo H. O16 33716 Kamer

(O1 verkozen bij effectieven)

2004) Vlaamse verkiezingen

CD&V/N-VA		1	
Vlaams Blok	2	2	2
VLD-Vivant	2	3	
SP.A-Spirit	6	1	

CD&V/N-VA	1	35	2,86%
Vlaams Blok	6	32	18,75%
VLD-Vivant	5	25	20,00%
SP.A-Spirit	7	25	28,00%
Groen!	0	6	0,00%
UF	0	1	0,00%
Totaal	19	124	15,32%

			CD&V/N-VA	Vlaams Blok	VLD-Vivant	SP.A-Spirit	Groen!	UF
Kamer	6	31,58%	1	3		2		
Senaat	1	5,26%		1				
Europees parlement	2	10,53%		1	1			
federale regering	5	26,32%			3	2		
naar federale regering	4	21,05%			1	3		
Brussels Parlement	1	5,26%		1				
geen onverenigbaarheid	0	0,00%						

2004) Vlaamse verkiezingen		2004	1999		
<i>Ervaring + leeftijd opvolgers + plaats op de lijst in 1999</i>					
De Clerck Stefaan	senaat	O1		12/12/1951	CD&V/N-VA
Verougstraete Christian	13/06/1995	O1	1 (VIDO)	11/09/1950	Vlaams Blok
Van Nieuwkerke André	13/06/1995	O1	1 (Brugge)	6/03/1953	SP.A-Spirit
Callens Karlos	6/11/2002	O1	O1 (KRT)	26/06/1947	VLD-Vivant
Caron Bart	kabinetschef Anciau	O2		31/07/1955	SP.A-Spirit
Deckmyn Johan		O1	O1 (Gen- E)	21/12/1967	Vlaams Blok
Cordeel Marc	13/06/1995	O1	2 (St-N/ D'm)	12/04/1946	VLD-Vivant
Wille Paul	6/07/1999	O2	3 (Gen- E)	16/06/1949	VLD-Vivant
Vandenbossche Dany	6/07/1999	O1	1 (Gen- E)	2/04/1956	SP.A-Spirit
Verstrepen Jurgen		O1		12/06/1966	Vlaams Blok
Penris Jan	13/06/1995	O2	4 (A'pen)	12/01/1964	Vlaams Blok
van den Abeelen Marc	6/07/1999	O1	O1 (A'pen)	25/03/1945	VLD-Vivant
Voorhamme Robert	13/06/1995	O2	2 (A'pen)	14/08/1949	SP.A-Spirit
Gennez Caroline	senaat	O1		21/08/1975	SP.A-Spirit
Philtjens Hugo	kamer tot 2003	O1		17/06/1949	VLD-Vivant
Reynders Herman		O1		1/02/1958	SP.A-Spirit
Koninckx Flor		O1		22/06/1952	SP.A-Spirit
Van Dijck Wim		O2		19/07/1969	Vlaams Blok
Van Linter Greet		O1		6/07/1956	Vlaams Blok

1994) Antwerpen**district Antwerpen**

De Caluwé J	2130	24	25	?	Van der Sande Philippe	6	1271	Vlaams Blok
Dewinter Filip	15236	25	25	bleef in de Kamer	Wollaert Peter	5	1271	Vlaams Blok
Bartholomeeussen Marcel	2845	25	25	bleef in de senaat (verkozen)	De Ridder Lydia	5	1804	SP
Sörensen Patsy	5375	1	25		Van Boeckel Betty	2	184	P.A.T.S.Y.

district Boom

Cauwenberghs Frans	2721	9	9	bleef in de Kamer	Hendrikx Jenny	3	2078	CVP
--------------------	------	---	---	-------------------	----------------	---	------	-----

district Turnhout

Van Aperen Arnold	5727	6	6	bleef in de senaat (verkozen)	Gladiné Pierre	1		VLD
-------------------	------	---	---	-------------------------------	----------------	---	--	-----

CVP	1	27	3,70%
VLD	1	13	7,69%
SP	1	15	6,67%
Vlaams Blok	2	16	12,50%
Agalev	0	9	0,00%
VU	0	2	0,00%
P.A.T.S.Y.	1	1	100,00%
WOW	0	1	0,00%
	6	84	7,14%

CVP		1	
Vlaams Blok		2	
VLD		1	
SP		1	
Agalev			
VU			
P.A.T.S.Y.	1		
	1	5	

1994) Limburg**district Hasselt**

Vandenpoel - Welkenhuysen Marilou	4677	10	10	bleef in de Senaat (prov. Senator)	Debrabandere Sabine	2	1124 VLD
Claes Willy	6959	1	10	secretaris-gen. NAVO	Smets Brigitte	8	1243 SP

district Beringen

Verheyden Jan	3711	1	10	(werd burgemeester)	Quintens Hilda	3	1838 SP
---------------	------	---	----	---------------------	----------------	---	---------

district Genk

Delcroix Leo	5769	8	8	bleef federaal minister	Sleurs Kris	3	2461 CVP
--------------	------	---	---	-------------------------	-------------	---	----------

district Sint-Truiden

Baldewijns	4805	5	5	bleef in de Kamer	Beutjens Jos	2	2266 SP
------------	------	---	---	-------------------	--------------	---	---------

district Maaseik

Brouns Hubert	4618	1	5	bleef in de Kamer	Ramaekers Hubert	3	4618 CVP
---------------	------	---	---	-------------------	------------------	---	----------

Vermassen Ghislain	4517	1	5	bleef in de Senaat (verkozen)	Vleeschouwers Ivo	3	1291 SP
--------------------	------	---	---	-------------------------------	-------------------	---	---------

district Bree

Gabriëls Jaak	5995	4	4	bleef in de Kamer	Claessens Jos	2	2904 VLD
---------------	------	---	---	-------------------	---------------	---	----------

district Peer

Kelchtermans Theo	5468	5	5	bleef Vlaams minister	Ceyssens - Leynen Riet	3	1492 CVP
-------------------	------	---	---	-----------------------	------------------------	---	----------

district Neerpelt

Pinxten Karel	5683	7	7	bleef federaal minister	Schuurmans Theo	3	2016 CVP
---------------	------	---	---	-------------------------	-----------------	---	----------

district Bilzen

Sauwens Johan	7614	1	3	bleef in de Kamer	Putzeys Victor	2	1855 VU
---------------	------	---	---	-------------------	----------------	---	---------

district Maasmechelen

Kenzeler André	2428	1	6	bleef in de Senaat (prov. Senator)	Baldewijns Roland	2	1720 SP
----------------	------	---	---	------------------------------------	-------------------	---	---------

CVP	4	29	13,79%
VLD	2	17	11,76%
SP	5	20	25,00%
Vlaams Blok	0	3	0,00%
Agalev	0	2	0,00%
VU	1	4	25,00%
	12	75	16,00%

CVP	1	3	
Vlaams Blok			
VLD		2	
SP	4	1	
Agalev			
VU	1		
	6	6	

1994) Oost-Vlaanderen**district Zottegem**

Koolbrandt Roger	3564	1	4	stopte	Van Tittelboom Johan	2	3091 VLD
------------------	------	---	---	--------	----------------------	---	----------

district Ronse

De Croo Herman	7789	4	4	bleef in de Senaat (verkozen)	Van Trimpont Pierre	2	1043 VLD
----------------	------	---	---	-------------------------------	---------------------	---	----------

CVP	0	33	0,00%
VLD	2	22	9,09%
SP	0	17	0,00%
Vlaams Blok	0	6	0,00%
Agalev	0	4	0,00%
VU	0	2	0,00%
	2	84	2,38%

|

CVP			
Vlaams Blok			
VLD	1	1	
SP			
Agalev			
VU			

1994) Vlaams-Brabant**district Halle**

Van Ginderdeuren Etienne	2950	1	22	wou eed niet afleggen	Anseeuw Carine	3	835 Vlaams Blok
--------------------------	------	---	----	-----------------------	----------------	---	-----------------

district Diest

Daems Rik	6815	13	13	bleef in de Kamer	Schevenels Ann	4	2227 VLD
-----------	------	----	----	-------------------	----------------	---	----------

Swinnen Monique	7331	1	13	werd senator (volgde een prov. Senator op)	Jacquy Dany	4	1180 CVP
-----------------	------	---	----	--	-------------	---	----------

Schellens André	4151	13	13	bleef in de Kamer	Lemmens - Vandegaer Ror	3	1478 SP
-----------------	------	----	----	-------------------	-------------------------	---	---------

district Tienen

Logist Marcel	7593	7	7	bleef in de Kamer	Soens Marc	2	2167 SP
---------------	------	---	---	-------------------	------------	---	---------

CVP	1	23	4,35%
VLD	1	17	5,88%
SP	2	13	15,38%
Vlaams Blok	1	6	16,67%
Agalev	0	6	0,00%
VU	0	5	0,00%
UF	0	5	0,00%
	5	75	6,67%

CVP	1		
Vlaams Blok	1		
VLD		1	
SP		2	
Agalev			
VU			
	2	3	

1994) West-Vlaanderen**district Oostende**

Vande Lanotte Johan	7240	10	10	bleef in de Kamer	Maes Jacky	3	3382 SP
Ghesquière F	3606	10	10	bleef in de Kamer	Bonny Karel	3	2018 CVP

CVP	1	40	2,50%
VLD	0	15	0,00%
SP	1	20	5,00%
Vlaams Blok	0	3	0,00%
Agalev	0	4	0,00%
VU	0	2	0,00%
	2	84	2,38%

CVP		1	
Vlaams Blok			
VLD			
SP		1	
Agalev			
VU			
		2	

Provincie Antwerpen 200

district Antwerpen

Talhaoui Fauzaya	4535	23	24	bleef in de Kamer	Caals Tom	3	1115 Agalev
Janssens Patrick	6603	24	24	(partijvoorzitter)	Renard Peter	3	1259 SP
De Lobel Hilde	2046	22	24	bleef in Vlaams parlement	De Jonghe - Meurrens Lea	5	1534 Vlaams Blok
Dewinter Filip	26438	23	24	bleef in Vlaams parlement	Van Onckelen Lidwina	6	1608 Vlaams Blok
Colen Alexandra	5563	24	24	bleef in de Kamer	Neel Jules	8	1726 Vlaams Blok

district Boom

Van den Eynde Marleen	3216	9	9	bleef in Vlaams parlement	Vollebergh Steven	3	1476 Vlaams Blok
-----------------------	------	---	---	---------------------------	-------------------	---	------------------

district Kappellen

Lindekens Kathy	2899	15	15	bleef in de Senaat	De Loght Bruno	2	566 SP
Avontroodt Yolande	5016	15	15	bleef in de Kamer	De Vos - Cox Sabine	3	4338 VLD
Annemans Gerolf	8452	14	15	bleef in de Kamer	Vochten Walter	2	2933 Vlaams Blok
Dillen Marijke	4325	15	15	bleef in Vlaams parlement	Colman Christel	9	3902 Vlaams Blok

district Mechelen

Vanderpoorten Marleen	8790	8	8	bleef Vlaams minister	Feyaerts Patrick	2	2543 VLD
-----------------------	------	---	---	-----------------------	------------------	---	----------

district Turnhout

Van Aperen Arnold	6540	6	6	bleef in de Kamer	Van Ammel Marcel	1	2986 VLD
-------------------	------	---	---	-------------------	------------------	---	----------

district Herentals

Peeters Jan	6475	8	8	bleef in de Kamer	Verheyen Ludo	1	3796 SP
-------------	------	---	---	-------------------	---------------	---	---------

district Mol

Schepens Francis	3354	7	7	bleef in Vlaams parlement	Dries Daniella	2	1624 VLD
------------------	------	---	---	---------------------------	----------------	---	----------

CVP	0	21	0,00%
VLD	4	20	20,00%
Vlaams Blok	6	20	30,00%
SP	3	12	25,00%
Agalev	1	9	11,11%
VU-ID	0	2	0,00%
	14	84	16,67%

CVP			
Vlaams Blok		6	
VLD		4	
SP		3	
Agalev		1	
VU-ID			
Totaal		14	

Provincieraad Limburg 2000
----

district Beringen

Mahasinne Chokri	10	10	3822 bleef in Vlaams parlement	Leten August	3	3313 SP
Schoofs Bert	10	10	3054 bleef in de Kamer	Hermans Lucien	2	2040 Vlaams Blok
Aerts Denyse	4	10	2723 ?	Theunis Marcel	2	2226 VLD

district Genk

Vandeurzen Jo	8	8	5893 bleef in de Kamer	Nijs Luc	2	1790 CVP
Remans Jan	1	8	3186 bleef in de Senaat	Hellings Peter	2	1866 VLD

district Hasselt

Stevaert Steve	1	10	22971 bleef Vlaams minister	Lieten Sven	3	2297 SP
Schuermans Eddy	10	10	3847 bleef in Vlaams parlement	Thys Jos	2	2828 CVP
Vanden Poel - Welkenhuysen Marilou	10	10	4895 bleef in de Kamer	De Raeve Johny	2	1918 VLD
Reynders Herman	10	10	5651 (waarnemend burgemeester)	Konings Ivo	6	2299 SP

Van Rompaey Louis

district Sint-Truiden

Vandenhove Ludwig	5	5	5355 bleef in de Kamer	Moyaerts Charly	2	3830 SP
Heeren Veerle	5	5	4624 bleef in Vlaams parlement	Deckers Annemie	2	1237 CVP

district Tongeren

Legros Jean-Michel	5	5	3155 (werd schepen)	Bellefontaine Francis	1	2192 SP
Dewael Patrick	5	5	5385 bleef Vlaams minister-presid	Stevens Jos	2	1626 VLD

district Bilzen

Swennen Guy	1	4	3006 bleef in Vlaams parlement	Caproens Josiane	2	1036 SP
Thijs Erika	4	4	2730 bleef in de Senaat	Moors Inge	3	2652 CVP
Sauwens Johan	1	4	5007 bleef Vlaams minister	Putzeys Vic	3	1596 VU-ID

*Steegen Bruno
Stulens Anette*

werd burge

district Borgloon

Kindermans Gerald	4	4	2362 bleef in Vlaams parlement	Konings Cyriel	2	1680 CVP
-------------------	---	---	--------------------------------	----------------	---	----------

district Maasmechelen

Keulen Marino	5	5	6217 bleef in Vlaams parlement	Nelissen Pierre	2	1918 VLD
---------------	---	---	--------------------------------	-----------------	---	----------

district Maaseik

Brouns Hubert	5	5	5826 bleef in de Kamer	Geuskens Jan	2	2088 CVP
Verstappen Jean	4	5	2767 (werd schepen)	Rutten Leonie	3	2616 CVP
Vermassen Ghislain	1	5	3329 Sleypen moest gedeputeerd	Sleypen Sylvain	2	3327 SP

district Bree

Gabriëls Jaak	4	4	6478 bleef federaal minister	Claessens Jos	2	3691 VLD
---------------	---	---	------------------------------	---------------	---	----------

district Peer

Kelchtermans Theo	5	5	5816 bleef in de Senaat	Ceyssens-Leynen Riet	2	2431 CVP
-------------------	---	---	-------------------------	----------------------	---	----------

district Neerpelt

Vanvelthoven Peter	1	7	8663 bleef in de Kamer	Jaeken Heidi	3	1853 SP
Pinxten Karel	7	7	6865 bleef in de Kamer	Schuurmans Theo	2	2946 CVP

Provincieraad Limburg 2000 (2)

CVP	9	27	33,33%
SP	8	21	38,10%
VLD	6	18	33,33%
Vlaams Blok	1	7	14,29%
VU - ID	1	2	50,00%
	25	75	33,33%

Totaal			
CVP		9	
Vlaams Blok		1	
VLD	1	4	1
SP	4	4	
Agalev			
VU-ID	1		
Totaal			
	6	18	1

Provincieraad Oost-Vlaanderen 2000

district Deinze

De Crem Pieter   6   6   9532 bleef in de Kamer   De Gussem Anr   2   3093 CVP

district Ronse

De Croo Herman   4   4   9391 bleef in de Kamer   Eeckhout Hilde   2   3987 VLD

district Sint-Niklaas

Willockx Freddy   7   7   7386 bleef regeringscommissaris   Hertog Peter   1   1548 SP

district Gent

Van Den Eynde Francis   14   14   3152 bleef in de Kamer   Veys Tanguy   3   1280 Vlaams Blok

CVP	1	25	4,00%
VLD	1	27	3,70%
SP	1	13	7,69%
Vlaams Blok	1	12	8,33%
Agalev	0	5	0,00%
VU-ID	0	2	0,00%
	4	84	4,76%

CVP		1	
Vlaams Blok		1	
VLD		1	
SP		1	
Agalev			
VU-ID			
Totaal		4	

Provincie Vlaams-Brabant 2000

district Leuven

Tobback Bruno	15	15	7794 bleef in Vlaams parlement	Stulens Jo	3	1017 SP
Daems Rik	15	15	8557 bleef federaal minister	Raes Annick	4	1458 VLD

district Tienen

Logist Marcel	8	8	5854 bleef in Vlaams parlement	Mues Annette	2	2683 SP
Goris Stef	8	8	5601 bleef in de Kamer	Schreurs - Wauters Josiane	2	2680 VLD

district Vilvoorde

Bonte Hans	22	22	1549 bleef in de Kamer	Vrijens Nini	2	1176 SP
Van Rompuy Eric	20	22	3477 bleef in Vlaams parlement	Peeters Monique	2	2082 CVP
De Man Filip	22	22	2352 bleef in de Kamer	Monbaillu Ludo	3	888 Vlaams Blok

district Halle

Boudjaoui Fatima	2	24	2390 (gemeenteraad)	Verwimp Jo	3	429 Agalev
Van Rompuy Herman	24	24	7292 bleef in de Kamer	Geeraerts Paul	2	2325 CVP
Van Vaerenbergh Etienne	24	24	2372 bleef in Vlaams parlement	De Dobbeleer - Van Den Eede Linda	2	2034 VU-ID
Valkeniers Jef	24	24	7914 bleef in de Kamer	Smagge Danny	5	2247 VLD
Van Hautem Joris	24	24	2148 bleef in Vlaams parlement	Van Den Brulle Nele	3	1650 Vlaams Blok

district Diest

Smets Tony	15	15	3567 bleef in de Kamer	Vandijck Patrick	3	3333 VLD
------------	----	----	------------------------	------------------	---	----------

CVP	2	22	9,09%
VLD	4	21	19,05%
SP	3	12	25,00%
Vlaams Blok	2	10	20,00%
Agalev	1	8	12,50%
VU-ID	1	5	20,00%
UF	0	6	0,00%
	13	84	15,48%

CVP		2	
Vlaams Blok		2	
VLD		4	
SP		3	
Agalev	1		
VU-ID		1	

Provincie West-Vlaanderen 2000

district Brugge

Landuyt Renaat	11460	20	20	bleef Vlaams minister	Maes Marianne	2	2485 SP
Van Nieuwkerke André	3090	19	20	bleef in Vlaams parlement	Cardon Erik	15	3037 SP
Chevalier Pierre	9525	20	20	werd Kamerlid (einde staatsse	De Klerck Patrick	3	2069 VLD
Vanhecke Frank	4881	20	20	bleef in Europees parlement	Masyn Luc	2	1291 Vlaams Blok

district Roeselare

Bril Louis	4787	5	5	bleef in Vlaams parlement	Corijn Raf	1	1439 VLD
------------	------	---	---	---------------------------	------------	---	----------

district Izegem

Bourgeois Geert	3596	5	5	bleef in de Kamer	Pillaert Kristof	1	1608 VU-ID
-----------------	------	---	---	-------------------	------------------	---	------------

district Tielt

Gardeyn - De Bever Gisèle	7757	6	6	bleef in Vlaams parlement	Warnez Peter	3	4160 CVP
---------------------------	------	---	---	---------------------------	--------------	---	----------

district Oostende

Vande Lanotte Johan	14840	11	11	bleef federaal minister	Willaert Berlinda	2	2321 SP
Maes Jacky	4911	10	11	bleef in Vlaams parlement	Ramoudt André	3	1558 SP
Willems Marina	2720	4	11	(schepen)	D'hulst Diane	8	1491 SP

CVP	1	33	3,03%
VLD	2	20	10,00%
SP	5	18	27,78%
Vlaams Blok	1	5	20,00%
VU-ID	1	4	25,00%
Agalev	0	4	0,00%
	10	84	11,90%

Totaal			
CVP		1	
Vlaams Blok		1	
VLD		2	
SP	0	4	1
Agalev			
VU-ID		1	

2006) Antwerpen**district Antwerpen**

Talhaoui Fauzaya	14280	2	24	bleef in de Senaat	Rooze Helmer	4	1398	SP.A-Spirit
Detiège Maya	12548	24	24	bleef in de Kamer	Gittenaer An	5	2751	SP.A-Spirit
Bousakla Mimount	4776	13	24	bleef in de Senaat	De Ridder Lydia	3	2392	SP.A-Spirit
Van Wallendael Tuur	3387	23	24	einde politieke carrière	Van Dorst Wendy	7	2266	SP.A-Spirit
De Coninck Monica	3027	22	24	werd Kamerlid	Raats Peter	8	1998	SP.A-Spirit
De Ridder Annick	3577	12	24	bleef in Vlaams Parlement	Frighem Paul	2	1296	VLD - Vivant
De Winter Filip	22244	22	24	bleef in Vlaams Parlement	Reniers Frank	5	2057	Vlaams Belang
Vander Meersch Anke	9194	23	24	bleef in de Senaat	Claessen Jan	2	2418	Vlaams Belang
Coveliers Hugo	10052	24	24	bleef in de Senaat	Van Onckelen Lidwina	8	1968	Vlaams Belang

district Boom

Sterckx Dirk	7251	9	9	bleef in Europees parlement	Moreau Livia	1	3139	VLD - Vivant
Van Den Eynde Marleen	3546	9	9	bleef in Vlaams parlement	Mariën Liliane	3	2935	Vlaams Belang

district Kapellen

Van Brempt Kathleen	5360	15	15	bleef Vlaams minister	Jaspers Helmut	2	2530	SP.A- Spirit
Van Mechelen Dirk	9280	15	15	bleef Vlaams minister	Hofmans Lode	2	2922	VLD - Vivant
Avontroodt Yolande	4021	14	15	bleef in de Kamer	De Vos Sabine	3	3055	VLD - Vivant
Van Gaever Freddy	17645	1	15	bleef in Vlaams parlement	Meeus Jos	3	2310	Vlaams Belang
Morel Marie-Rose	12462	15	15	bleef in Vlaams parlement	Op De Beeck Tessa	7	2421	Vlaams Belang
Schryvers Katrien	16241	1	15	bleef in de Kamer	Van Langendonck Gerda	3	2349	CD&V/N-VA
Caluwé Ludwig	5494	15	15	bleef in Vlaams parlement	Van Den Bergh Jos	6	3560	CD&V/N-VA

district Mol

Colen Alexandra	3105	7	7	bleef in de Kamer	Geuens Jan	2	2466	Vlaams Belang
-----------------	------	---	---	-------------------	------------	---	------	---------------

district Lier

Geerts David	5161	1	8	bleef in de Kamer	Verlinden An	2	1584	SP.A- Spirit
Vanderpoorten Marleen	5485	8	8	bleef in Vlaams Parlement	Feyaerts Patrick	2	2839	VLD - Vivant

district Mechelen

Gennez Caroline	4614	7	7	bleef in Vlaams Parlement	Van Gysghem Marc	2	1395	SP.A-Spirit
Somers Bart	6323	7	7	bleef in Vlaams Parlement	Neefs Ludwig	1	5203	VLD - Vivant
Creyelman Frank	3699	7	7	bleef in de Senaat	De Smedt Dirk	2	2800	Vlaams Belang
Peeters Kris	10203	7	7	bleef Vlaams minister	De Nijn Bart	2	2475	CD&V/N-VA

Vlaams parlement	9
Kamer	5
Senaat	5
federale regering	0
Vlaamse regering	3
Europees parlement	1
einde politieke carrière	1
geen onverenigbaarheid	1

CD&V/N-VA	3	24	12,50%
VLD	6	13	46,15%
SP.A-Spirit	8	18	44,44%
Vlaams Belang	8	25	32,00%
Groen!	0	4	0,00%
	25	84	29,76%

CD&V/N-VA	1	2	
Vlaams Belang	1	7	
VLD - Vivant		5	1
SP.A-Spirit	2	5	1
Groen!			
Totaal	4	19	2

2006) Limburg

district Hasselt

Reynders Herman	10131	10	10	(burgemeester Hasselt)	Lieten Sven	2	3232	SP.A - Spirit	
Vanden Poel- Welkenhuysen Marielou	3057	9	10	(burgemeester Zonhoven)	Bruyninx Cyrille	2	1237	VLD - Vivant	! Eerste opvolger = 10 Dewael Patrick
Martens Katleen	3199	10	10	bleef in Vlaams parlement	Ekelmans Annita	2	2135	Vlaams Belang	
Brepeels Frieda	3893	10	10	bleef in Europees parlement	Jans Lies (N-VA)	2	1759	CD&V/N-VA	

district Beringen

Schoofs Bert	4744	10	10	bleef in de Kamer	Caubergs - Keunen Rita	2	3353	Vlaams Belang	
--------------	------	----	----	-------------------	------------------------	---	------	---------------	--

district Genk

Mahasinne Chokri	3209	8	8	bleef in Vlaams parlement	Graulus Erika	2	1565	SP.A - Spirit	
------------------	------	---	---	---------------------------	---------------	---	------	---------------	--

district Herk-de-Stad

Ramaekers Magda	3231	1	3	werd Kamerlid	Busselen Armand	2	2307	SP.A- Spirit	
-----------------	------	---	---	---------------	-----------------	---	------	--------------	--

district Tongeren

Peumans Jan	4184	4	4	bleef in Vlaams parlement	Wouters Veerle (N-VA)	2	1772	CD&V/N-VA	
Legros Jean-Michel	3065	1	5	(had twee voorakkoorden on)	Wagemans Erwin	3	1347	SP.A - Spirit	! Eerste opvolger = 2 Eliane Pauly

district Bilzen

Swennen Guy	3136	1	4	bleef in de Kamer	Schoenmaekers Veerle	2	1182	SP.A - Spirit	
-------------	------	---	---	-------------------	----------------------	---	------	---------------	--

district Borgloon

Robeyns Els	2935	1	4	bleef in Vlaams parlement	Deneuker Danny	2	3137	SP.A - Spirit	
-------------	------	---	---	---------------------------	----------------	---	------	---------------	--

district Maasmechelen

Keulen Marino	7284	5	5	bleef Vlaams minister	Nelissen Pierre	2	2219	VLD - Vivant	! Eerste opvolger = 4 Lenssen- Wagemans Lieve
---------------	------	---	---	-----------------------	-----------------	---	------	--------------	---

district Maaseik

Brouns Hubert	5890	4	4	bleef in Vlaams parlement	Mulders - Janssen Mariette	1	3150	CD&V/ N-VA	*opm: kon niet zetelen door zijn zoon, Jo
---------------	------	---	---	---------------------------	----------------------------	---	------	------------	---

district Bree

Gabriëls Jaak	4091	4	4	bleef in Vlaams parlement	Claessens Jos	1	1777	VLD - Vivant	
---------------	------	---	---	---------------------------	---------------	---	------	--------------	--

district Neerpelt

Vanvelthoven Peter	8335	1	7	bleef federaal minister	Linsen Kelly	3	1407	SP.A- Spirit	
--------------------	------	---	---	-------------------------	--------------	---	------	--------------	--

district Peer

Lijnen Nele	1773	4	4	bleef in de Senaat	Dalemans Johan	3	1755	VLD - Vivant	
Tielens Nathalie	1689	3	5	?	De Wispelaere Bob	2	1276	Vlaams Belang	(3/5 maar wel gesprongen, 2 verkozenen)

Vlaams parlement	6
Kamer	2
Senaat	1
federale regering	1
Vlaamse regering	1
Europees parlement	1
naar Kamer	1
geen onverenigbaarheid	4

CD&V/N-VA	3	26	11,54%	of 2 op 26 (case- Brouns)
VLD-Vivant	4	14	28,57%	
SP.A-Spirit	7	20	35,00%	
Vlaams Belang	3	15	20,00%	
	17	75	22,67%	

CD&V/N-VA		3	
Vlaams Belang		2	1
VLD - Vivant		4	
SP.A-Spirit	5	2	
Groen!			
Totaal	5	11	1

2006) Oost-Vlaanderen**district Aalst**

Van Steenberge Gerda 2894 3 7 bleef in Vlaams parlement Schollaert Eddy 2 2337 Vlaams Belang

district Deinze

Moerman Fientje 5083 6 6 bleef Vlaams minister Dekimpe Luc 2 5083 VLD-Vivant

De Crem Pieter 10935 6 6 bleef in de Kamer De Gussem Annemie 2 3881 CD&V/N-VA

district Dendermonde

De Gucht Karel 6269 7 7 bleef federaal minister Bruggeman Hilde 2 2281 VLD-Vivant

district Gent

Cavdarli Cemal 4840 4 14 bleef in de Kamer Lootens Marc 2 2885 SP.A-Spirit

van Eeckhaut Piet 4273 14 14 einde politieke carrière Dursun Alici 13 1982 SP.A-Spirit

Verhofstadt Guy 11692 14 14 bleef federaal premier Note Yoeri 3 1346 VLD-Vivant

Van Den Eynde Francis 3545 14 14 bleef in de Kamer Joris Marc 4 830 Vlaams Belang ! Eerste opvolger =

Vanden Bossche Brigitte 1361 5 14 ? Colen Kristina 8 1256 Vlaams Belang

Van Kerrebroeck Monica 4051 14 14 bleef in Vlaams parlement Van Pée Jozef 2 3569 CD&V/N-VA

district Geraardsbergen

Van Der Maelen Dirk 5179 5 5 bleef in de Kamer De Troyer Greet 1 3138 SP.A-Spirit

district Ronse

De Croo Herman 7875 4 4 bleef in de Kamer De Vuyst Daniël 1 7875 VLD

district Sint-Niklaas

Willockx Freddy 6963 7 7 (burgemeester) Hertog Peter 1 2452 SP.A-Spirit

Vlaams parlement	2
Kamer	5
Senaat	0
federale regering	2
Vlaamse regering	1
Europees parlement	0
geen onverenigbaarheid	3

CD&V/N-VA	2	25	8,00%
VLD	4	22	18,18%
SP.A-Spirit	4	14	28,57%
Vlaams Belang	3	19	15,79%
Groen!	0	4	0,00%
	13	84	15,48%

CD&V/N-VA		2	
Vlaams Belang		1	2
VLD - Vivant		4	
SP.A-Spirit		3	1
Groen!			
Totaal		10	3

2006) Vlaams-Brabant**district Leuven**

Tobback Louis	9497	15	15	(burgemeester)	Stulens Jo	3	1069	SP.A-spirit
Bex Stijn	3296	14	15	bleef in de Kamer	De Clercq Jo	13	1771	SP.A-spirit
Aelvoet Magda	3546	15	15	(gemeenteraad)	Vandervelde Maria	2	2429	Groen!
Goyvaerts Hagen	1787	15	15	bleef in de Kamer	Siffert Bart	2	1652	Vlaams Belang

district Diest

Tobback Bruno	4983	15	15	bleef federaal minister	Schellens Geert	2	2840	SP.A-spirit
Claes Dirk	7940	15	15	bleef in de Kamer	Stals Bart	3	2728	CD&V/N-VA

district Tienen

Logist Marcel	8581	8	8	bleef in Vlaams parlement	Langendries Guido	3	2011	SP.A-spirit	! Eerste opvolger = Mues Yvette	werd Kamerlid
Goris Stef	5084	1	8	bleef in de Kamer	Schreurs - Wauters Josiane	2	2692	VLD-Vivant		

district Halle

De Vits Mia	6175	1	24	bleef in Europees Parlement	Van Droogenbroeck Johnny	3	1868	SP.A-spirit
Van Hautem Joris	3814	24	24	bleef in Vlaams parlement	Fonteyne Daniël	4	2101	Vlaams Belang
Van Den Brulle Nele	2387	12	24	(niet combineerbaar met de zaak/ C	Steeman Marcel	5	1971	Vlaams Belang
Demesmaeker Mark	9253	23	24	bleef in Vlaams parlement	de Dobbeleer - Van Den Eede I	4	2920	CD&V/N-VA
Schouppe Etienne	7319	24	24	bleef in Vlaams parlement	Vanderhasselt Michel	13	1822	CD&V/N-VA

district Vilvoorde

Toine De Coninck	4611	1	22	(SP.A koos voor Troch als gedepute	Luypaert Yvette	2	1948	SP.A-spirit	! Vierde opvolger = Else De Wachter	bleef in Vlaams parlam
Vandenbroucke Frank	2723	22	22	bleef Vlaams minister	Anciaux Roel	3	1564	SP.A-spirit		
Lamarti Fatima	2130	5	22	(SP.A koos voor Troch als gedepute	Troch Tom	4	1622	SP.A-spirit	! Tweede opvolger = Bonte Hans	bleef in de Kamer
Cortois Willy	3717	22	22	bleef in de Kamer	Olbrechts Corinne	3	2062	VLD-Vivant		
De Man Filip	3963	22	22	bleef in de Kamer	Monbaillu Ludo	3	3963	Vlaams Belang		
Dehaene Tom	7622	22	22	bleef in Vlaams parlement	Van Der Elst Mia	2	7622	CD&V/N-VA		
Van Rompuy Eric	3718	20	22	bleef in Vlaams parlement	De Borger Jozef	19	3342	CD&V/N-VA		

Vlaams parlement	6
Kamer	6
Senaat	0
federale regering	1
Vlaamse regering	1
Europees parlement	1
geen onverenigbaarheid	5

CD&V/N-VA	5	25	20,00%
VLD	2	17	11,76%
SP.A-Spirit	8	14	57,14%
Vlaams Belang	4	15	26,67%
Groen!	1	7	14,29%
UF	0	6	0,00%
	20	84	23,81%

CD&V/N-VA		5	
Vlaams Belang		4	
VLD - Vivant	1	1	
SP.A-Spirit	2	5	1
Groen!		1	
Totaal	3	16	1

2006) West-Vlaanderen**district Tielt**

Callens Karlos	4662	6	6	bleef in Vlaams parlement	Crop - Rimbaut Jacueline	1	2113	VLD - Vivant
----------------	------	---	---	---------------------------	--------------------------	---	------	--------------

district Brugge

Van Nieuwkerke André	6082	1	20	bleef in Vlaams parlement	Bonte Jasmijn	3	2359	SP.A - Spirit
Landuyt Renaat	8798	20	20	bleef federaal minister	Cardon Erik	17	2683	SP.A - Spirit
Douifi Dalila	4057	19	20	bleef in de Kamer	Beke Christine	5	2621	SP.A - Spirit
Verwilgen Marc	5681	20	20	bleef federaal minister	De Gryse Livia	2	1541	VLD - Vivant
Chevalier Pierre	3408	18	20	bleef in de Senaat	Carette Elke	5	2897	VLD - Vivant
Vanhecke Frank	9053	20	20	bleef in Europees parlement	Madoc Reinhart	4	1703	Vlaams Belang
Bogaert Hendrik	13469	20	20	bleef in de Kamer	Roets - De Nolf Georgina	5	3874	CD&V/N-VA

district Ieper

Leterme Yves	14209	6	6	bleef Vlaams minister-president	De Raeve Dirk	3	2818	CD&V/N-VA
--------------	-------	---	---	---------------------------------	---------------	---	------	-----------

district Kortrijk

Van Quickenborne Vincent	7850	9	10	bleef federaal staatssecretaris	Vereecke Carl	2	2676	VLD - Vivant
Hiergens Pol	1953	1	10	?	Masselis Hans	10	2541	VLD - Vivant

district Menen

Vandenbulcke Herwyn	1579	1	5	(gemeenteraadslid)	Verschaete Koen	2	669	Vlaams Belang
---------------------	------	---	---	--------------------	-----------------	---	-----	---------------

district Oostende

Vande Lanotte Johan	12741	11	11	bleef in de Kamer	Willaert Berlinda	2	2674	SP.A - Spirit
Lambert Geert	3481	10	11	bleef in de Kamer	Debreuck Kelly	4	2400	SP.A - Spirit
Maes Jacky	4213	9	11	bleef in Vlaams parlement	Ramoudt André	3	1672	SP.A - Spirit
Tommelein Bart	5083	11	11	bleef in de Kamer	Dumarey Anthony	2	4338	VLD - Vivant
Verougstraete Christian	2280	11	11	bleef in Vlaams parlement	Deschacht Frieda	2	2229	Vlaams Belang
Verstreken Johan	5771	10	11	bleef in Vlaams parlement	Vandaele Wilfried	2	3792	CD&V/N-VA

district Roeselare

Dedecker Jean-Marie	3594	6	6	bleef in Vlaams parlement	Vandermersch Piet	1	1560	VLD - Vivant
---------------------	------	---	---	---------------------------	-------------------	---	------	--------------

district Veurne

Anseeuw Stéphanie	4503	4	4	bleef in de Senaat	Castelein Charlotte	1	3753	VLD - Vivant
-------------------	------	---	---	--------------------	---------------------	---	------	--------------

Vlaams parlement	6
Kamer	5
Senaat	2
federale regering	3
Vlaamse regering	1
Europees parlement	1
geen onverenigbaarheid	2

CD&V/N-VA	3	36	8,33%
VLD	8	14	57,14%
SP.A-Spirit	6	18	33,33%
Vlaams Belang	3	14	21,43%
Groen!	0	2	0,00%
	20	84	23,81%

CD&V/N-VA		3	
Vlaams Belang	1	2	
VLD - Vivant	1	7	
SP.A-Spirit	1	5	
Groen!			
Totaal	3	17	

1994) Europees parlement

Tobback Louis	123268	14	14	bleef federaal minister	De Coene	O1	12254	SP
VLD	0	3	0,00%					
SP	1	3	33,33%					
CVP	0	4	0,00%					
Vlaams Blok	0	2	0,00%					
Agalev	0	1	0,00%					
VU	0	1	0,00%					
Nederlandstalig kiescollege	1	14	7,14%					
PSC	0	2	0,00%					
PRL - FDF	0	3	0,00%					
Ecolo	0	1	0,00%					
PS	0	3	0,00%					
FN	0	1	0,00%					
Franstalig kiescollege	0	10	0,00%					
Duitstalig kiescollege (CSP)	0	1	0,00%					
	1	25	4,00%					
Opvolger								
De Coene Philippe		O1					28/08/1960	

Europese verkiezingen 1999

	VKS	PODL	mandaat		PODL	VKS	partij
Neyts Annemie	203386	1 14	werd Brussels minister	Beysen Ward	O1	30190	VLD
Anciaux Bert	322841	1 14	werd Vlaams minister	Staes Bart	O1	14589	VU-ID
Vandenbroucke Frank	190314	1 14	werd federaal minister	Bossu Peter	O1	19846	SP
~~Busquin Philippe~~	~~248994~~	~~4 14~~	~~werd Europees Commissaris~~	~~Dehousse Jean-Maurice~~	~~O1~~	~~40004~~	~~PS~~

Europees parlement 1999

Nederlandstalig kiescollege	3	14	21,43%
Franstalig kiescollege	0	10	0,00%
Duitstalig kiescollege	0	1	0,00%
Totaal	3	25	12,00%

CVP				
Vlaams Blok				
VLD	1			
SP	1			
Agalev				
VU-ID	1			
PSC				
Ecolo				
FN				
PRL-FDF				
PS				

CVP	0	3	0,00%
Vlaams Blok	0	2	0,00%
VLD	1	3	33,33%
SP	1	2	50,00%
Agalev	0	2	0,00%
VU-ID	1	2	50,00%
PSC	0	1	0,00%
Ecolo	0	3	0,00%
PRL-FDF	0	3	0,00%
PS	0	3	0,00%

			CVP	Vlaams Blo	VLD	SP	VU-ID
Vlaams parlement		0,00%					
Vlaamse regering		0,00%					
naar Vlaamse regering	1	33,33%					1
naar Brusselse regering	1	33,33%			1		
naar federale	1	33,33%				1	
ging naar Senaat		0,00%					
			PSC	Ecolo	PRL-FDF	PS	
Waals parlement		0,00%					
naar Waalse reg./ reg Fr. gem.		0,00%					
Brusselse regering		0,00%					
provincieraadslid		0,00%					
Brussels Parlement		0,00%					
geen onverenigbaarheid		0,00%					
		100,00%					

Europees parlement 1999

Ervaring + leeftijd opvolgers

Beysen Ward		26/06/1941	30190	VLD
Staes Bart		7/08/1958	14589	VU-ID
Bossu Peter		27/06/1965	19846	SP

2004) Europees parlement

	VKS	PODL	mandaat	Opvolger	PODL	VKS	Partij
Nederlandstalig kiescollege							
Verhofstadt Guy	388011	1	14 bleef federaal premier (VP 27/27)	Sterckx Dirk	O1	180774	VLD - Vivant
De Gucht Karel	159332	2	14 werd federaal minister (VP 1/27)	Van Hecke Johan	O2	34190	VLD - Vivant
Bourgeois Geert	133430	14	14 werd Vlaams minister (VP 2/22)	Brepoels Frieda	O1	99464	CD&V/ <u>N-VA</u>
De Winter Filip	193525	14	14 koos voor Vlaams parlement (VP 1/33)	Dillen Koen	O1	55550	Vlaams Blok
Franstalig kiescollege							
Milquet Joëlle	191900	1	9 bleef in de Kamer	Langendries Raymor	O1	50871	cdH
~~Michel Louis~~	~~327374~~	~~4~~	~~9 werd Europees Commissaris~~	~~Duquesne Antoine~~	~~O1~~	~~409071~~	~~MR~~
Di Rupo Elio	483644	1	9 bleef in de Kamer	Busquin Philippe	O1	114503	PS
Daerden Michel	63565	9	9 bleef/ werd Waals minister	Tarabella Marc	O1	31818	PS

2004) Europees parlement

Nederlandstalig kiescollege	4	14	28,57%
Franstalig kiescollege	3	9	33,33%
Duitstalig kiescollege	0	1	0,00%
Totaal	7	24	29,17%

CD&V/N-VA		1		1
Vlaams Blok		1		1
VLD-Vivant	2			2
SP.A-Spirit				
Groen!				
cdH	1			1
Ecolo				
FN				
MR				
PS	1	1		2

CD&V/N-VA	1	4	25,00%
Vlaams Blok	1	3	33,33%
VLD-Vivant	2	3	66,67%
SP.A-Spirit	0	3	0,00%
Groen!	0	1	0,00%
cdH	1	1	100,00%
Ecolo	0	1	0,00%
MR	0	3	0,00%
PS	2	4	50,00%

CSP	0	1	0,00%
-----	---	---	-------

			CD&V/N-VA	Vlaams Belang	Open VLD	SP.A-Spirit	Groen!
Vlaams parlement	1	25,00%		1			
federale regering	1	25,00%			1		
naar federale regering	1	25,00%			1		
naar Vlaamse regering	1	25,00%	1				
Kamer							
Senaat							
Brusselse regering							
provincieraadslid							
			cdH	Ecolo	MR	PS	
Waals parlement							
Europees parlement							
Waalse reg./ reg Fr. gem.	1	33,33%				1	
Kamer	2	66,67%	1			1	
Senaat							
Brusselse regering							
provincieraadslid							
Europese Commissie							

2004) Europees parlement*Ervaring + leeftijd opvolgers*

2004

Sterckx Dirk	1999	O1	25/09/1946	VLD - Vivant
Van Hecke Johan	1999	O2	2/12/1954	VLD - Vivant
Brepoels Frieda		O1	7/05/1955	CD&V/ N-VA
Dillen Koenraad	2003	O1	6/11/1964	Vlaams Blok

Langendries Raymond		O1	1/10/1943	cdH
Busquin Philippe	Eur. Commissaris	O1	6/01/1941	PS
Tarabella Marc		O1	11/03/1963	PS

Nederlandstalig kiescollege: Senaat 2007 (SP.A-Spirit)

1	Vande Lanotte Johar	306.949	29,38%	0	306.949	126.000	1	133069		252000
2	Temmerman Marleen	52.527	5,02%	80.542	133.069	45.458	2	133069	80.542	171.458
3	Lambert Geert	31.922	3,05%	45.458	77.380	0	3	133069	101.147	70.311
4	Swennen Guy	27.958	2,67%	0	27.958	0		133069	98.269	
5	Temsamani Anissa	46.172	4,42%	0	46.172	0		133069		
6	Geerts Christel	23.007	2,20%	0	23.007	0		133069		
7	Cavdarli Cemal	21.829	2,08%	0	21.829	0		133069		
8	Koninckx Flor	26.479	2,53%	0	26.479	0		133069		
9	Lissens Griet	17.605	1,68%	0	17.605	0		133069		
10	De Roeck Jacinta	21.992	2,10%	0	21.992	0		133069		
11	Cuyt Rony	13.372	1,28%	0	13.372	0		133069		
12	Achaibi Mohamed	24.509	2,34%	0	24.509	0		133069		
13	Van Eeckhaut Livia	15.992	1,53%	0	15.992	0		133069		
14	Webers Maurice	13.710	1,31%	0	13.710	0		133069		
15	De Clercq Hedwin	13.145	1,25%	0	13.145	0		133069		
16	Turan Güler	21.872	2,09%	0	21.872	0		133069		
17	De Potter Sara	16.741	1,60%	0	16.741	0		133069		
18	Sneijers Els	15.676	1,50%	0	15.676	0		133069		
19	Mouton Rosaline	12.935	1,23%	0	12.935	0		133069		
20	Goudeseune Ives	10.200	0,97%	0	10.200	0		133069		
21	Linsen Kelly	14.436	1,38%	0	14.436	0		133069		
22	Vancoillie Claude	11.214	1,07%	0	11.214	0		133069		
23	Van Lancker Anne	20.274	1,94%	0	20.274	0		133069		
24	Van Nieuwkerke Anc	13.180	1,26%	0	13.180	0		133069		
25	Anciaux Bert	60.349	5,77%	0	60.349	0	4	133069	halvering	

Antwerpen: Kamer 2007 (CD&V/N-VA)

1	Vervotte Inge	133.830	26,17%	0	133.830	56.122	36396
2	De Wever Bart	41.962	8,20%	0	41.962	56.122	36396
3	Verherstraeten Servais	25.610	5%	10.786	36.396	45.336	36396
4	De Schampelaere Mia	18.783	3,67%	17.613	36.396	27.723	36396
5	Van den Bergh Jef	16.749	3,27%	19.647	36.396	8.076	36396
6	Van Noppen Flor	19.268	3,76%	8.076	27.344	0	36396
7	Verhaegen Mark	18.721	3,66%	0	18.721	0	36396
8	Weckhuysen Wendy	11.367	2,22%	0	11.367	0	36396
9	Maes Suzy	10.573	2,06%	0	10.573	0	36396
10	De Veuster Chris	7.901	1,54%	0	7.901	0	36396
11	Schroons Walter	4.336	0,84%	0	4.336	0	36396
12	Elseviers Marc	4.142	0,81%	0	4.142	0	36396
13	Beke Leen	16.318	3,19%	0	16.318	0	36396
14	De Wolf Kathleen	7.604	1,48%	0	7.604	0	36396
15	Vylders Ann	4.800	0,93%	0	4.800	0	36396
16	Wouters Maarten	4.742	0,92%	0	4.742	0	36396
17	Verhaert Liesbeth	7.881	1,54%	0	7.881	0	36396
18	Smeulders Mireille	3.989	0,78%	0	3.989	0	36396
19	Antonio Geert	5.128	1%	0	5.128	0	36396
20	Mertens Leen	6.345	1,24%	0	6.345	0	36396
21	Van Loo Wim	4.939	0,96%	0	4.939	0	36396
22	Vermeiren Goedele	6.979	1,36%	0	6.979	0	36396
23	Hendrickx Harrie	5.319	1,04%	0	5.319	0	36396
24	Peeters Kris	39.754	7,77%	0	39.754	0	> 36396 verkiesbaarheidscijfer

Antwerpen: Kamer 2007 (Open VLD)

1 Somers Bart	41.974	17,67%	0	41.974	41.370	1	35818		82714
2 Avontroodt Yolande	13.517	5,69%	22.301	35.818	19.069	2	35818	22.301	60.413
3 Schiltz Willem-Frederik	7.766	3,27%	19.069	26.835	0	3	35818	28.052	32.361
4 Taelman Martine	9.994	4,20%	0	9.994	0		35818	25.824	6.537
5 Marinower Claude	7.977	3,35%	0	7.977	0		35818		
6 Gysbrechts Peter	5.901	2,48%	0	5.901	0		35818		
7 Knaeps Tessa	4.512	1,90%	0	4.512	0		35818		
8 Van Honste Myriam	3.889	1,63%	0	3.889	0		35818		
9 Houet Eva	3.717	1,56%	0	3.717	0		35818		
10 Grootaers Walter	9.510	4%	0	9.510	0		35818		
11 El Mzairh Hicham	3.751	1,57%	0	3.751	0		35818		
12 Van Rooy Bert	3.877	1,63%	0	3.877	0		35818		
13 Luyckx Kris	5.987	2,52%	0	5.987	0		35818		
14 Jennen Goretti	2.032	0,85%	0	2.032	0		35818		
15 Keirsmackers Annelies	4.334	1,82%	0	4.334	0		35818		
16 De Cnodder Ann	4.006	1,68%	0	4.006	0		35818		
17 Michielsen Inge	3.073	1,29%	0	3.073	0		35818		
18 Van Hooreweghe Kris	2.388	1%	0	2.388	0		35818		
19 Kempnaers Annemie	3.535	1,48%	0	3.535	0		35818		
20 Van Hooydonck Edwig	4.198	1,76%	0	4.198	0		35818		
21 Valkeniers-Peeters Kristin	2.618	1,10%	0	2.618	0		35818		
22 De Cock-Weckhuysen Dora	3.403	1,43%	0	3.403	0		35818		
23 Beaucourt Luc	5.742	2,41%	0	5.742	0		35818		
24 Van Campenhout Ludo	12.802	5,39%	0	12.802	0	4	35818		halvering

Antwerpen: Kamer 2007 (SP.A-Spirit)

1	Van Broeckhoven Christine	26.194	10,46%	10.744	36.938	28.492	2	36.938
2	Peeters Jan	13.966	5,57%	22.972	36.938	5.520	3	
3	Detiège Maya	24.767	9,89%	5.520	30.287	0	4	
4	Talhaoui Fauzaya	13.843	5,52%	0	13.843	0		
5	van Gool Greet	7.939	3,17%	0	7.939	0		
6	Kennes Rudi	4.165	1,66%	0	4.165	0		
7	Guidone - Slegers Margaretha	2.901	1,15%	0	2.901	0		
8	De Laet Marc	4.133	1,65%	0	4.133	0		
9	Segers Peter	2.797	1,11%	0	2.797	0		
10	Hermans Inge	3.953	1,57%	0	3.953	0		
11	Peeters Ann	3.889	1,55%	0	3.889	0		
12	Ugurlu Sener	6.358	2,53%	0	6.358	0		
13	Verhaert Inga	4.520	1,80%	0	4.520	0		
14	Wuyts Eva	3.391	1,35%	0	3.391	0		
15	Stessels Antoon	1.794	0,71%	0	1.794	0		
16	Verlinden An	3.264	1,30%	0	3.264	0		
17	Van der Kraan Harold	1.777	0,70%	0	1.777	0		
18	Milants Karen	2.731	1,09%	0	2.731	0		
19	Siffer Björn	2.575	1,02%	0	2.575	0		
20	Trari Hocine	2.967	1,18%	0	2.967	0		
21	Borms Wim	1.762	0,70%	0	1.762	0		
22	Verbiest Jan	1.896	0,75%	0	1.896	0		
23	Van Weert Els	6.181	2,46%	0	6.181	0		
24	Janssens Patrick	37.626	15,03%	0	37.626	0	1 >	verkiezbaarheidscijfer

Antwerpen: Kamer 2007 (Antwerpen)

1 Annemans Gerolf	88.154	27%	0	88.154	65.357	1	38463		130714
2 Colen Alexandra	20.450	6,26%	18.013	38.463	47.344	2	38463	18.013	112.701
3 Valkeniers Bruno	14.897	4,56%	23.566	38.463	23.778	3	38463	23.566	89.135
4 Mortelmans Jan	10.342	3,16%	23.778	34.120	0	4	38463	28.121	61.014
5 De Bont Rita	10.852	3,32%	0	10.852	0	6	38463	27.611	33.403
6 Sevenhans Luc	7.451	2,28%	0	7.451	0		38463	31.012	2.391
7 Creyelman Frank	7.198	2,20%	0	7.198	0				
8 Van den Eynde Marleen	8.844	2,70%	0	8.844	0				
9 Verreyt Hans	6.337	1,94%	0	6.337	0				
10 Debie Bart	8.393	2,57%	0	8.393	0				
11 de Lobel Hilde	6.516	1,99%	0	6.516	0				
12 Neel Staf	7.239	2,21%	0	7.239	0				
13 Meeus Paul	5.309	1,62%	0	5.309	0				
14 De Ryck Gerda	4.790	1,46%	0	4.790	0				
15 De Moor Mieke	6.035	1,84%	0	6.035	0				
16 Willekens Tim	5.523	1,69%	0	5.523	0				
17 De Wit Sabine	6.317	1,93%	0	6.317	0				
18 Van Cleempoel Rosa	4.480	1,37%	0	4.480	0				
19 Claessens Pam	4.291	1,31%	0	4.291	0				
20 Leys Karina	4.613	1,41%	0	4.613	0				
21 Claus-Van Noten Anne-Mie	4.346	1,33%	0	4.346	0				
22 Huybrechts Pieter	4.609	1,41%	0	4.609	0				
23 Penris Jan	6.004	1,83%	0	6.004	0				
24 Dillen Marijke	13.814	4,23%	0	13.814	0	5	38463 halvering		

Limburg: Kamer 2007 (CD&V/N-VA)

1	Vandeurzen Jo	71.235	17,36%	0	71.235	31.590	1	29558
2	Van der Auwera Liesbeth	29.620	7,21%	0	29.620	31.590	3	29558
3	Kindermans Gerald	23.854	5,81%	5.704	29.558	25.886	4	29558
4	Peumans Jan	20.257	4,93%	9.301	29.558	16.585	5	29558
5	Truyens Raf	16.798	4,09%	12.760	29.558	3.825		29558
6	Jordens Marijke	18.305	4,46%	3.825	22.130	0		
7	Christiaens An	18.725	4,56%	0	18.725	0		
8	Goddeeris Caroline	16.277	3,96%	0	16.277	0		
9	Brouns Jo	21.425	5,22%	0	21.425	0		
10	Bleys Nancy	12.943	3,15%	0	12.943	0		
11	Jans Vera	20.964	5,10%	0	20.964	0		
12	Sauwens Johan	32.245	7,85%	0	32.245	0	2 >	29558 verkiesbaarheidscijfer

Limburg: Kamer 2007 (SP.A-Spirit)

1	Vanvelthoven Peter	40.348	18,28%	0	40.348	19.144	1	27499		38288
2	Kitir Meryame	12.443	5,63%	15.056	27.499	4.088	2	27499	15.056	23.232
3	Robeyns Els	12.674	5,74%	4.088	16.762	0		27499	14.825	8.407
4	Roppe Annemie	8.580	3,88%	0	8.580	0		27499		
5	Reynders Herman	15.062	6,82%	0	15.062	0		27499		
6	Sannen Ludo	7.739	3,50%	0	7.739	0		27499		
7	Stassen Gerard	7.445	3,37%	0	7.445	0		27499		
8	Schoenmaekers Veerle	7.460	3,38%	0	7.460	0		27499		
9	Akdemir Duygu	14.173	6,42%	0	14.173	0		27499		
10	Bruno Angelo	6.715	3,04%	0	6.715	0		27499		
11	Vandenbroucke Joris	6.040	2,73%	0	6.040	0		27499		
12	Claes Hilde	19.686	8,92%	0	19.686	0	3	27499	halvering	

Oost-Vlaanderen: Kamer 2007 (CD&V/N-VA)

1	De Crem Pieter	94.705	21,76%	0	94.705	53.295	1	37227		106590
2	Smeyers Sarah	21.015	4,82%	16.212	37.227	37.083	2	37227	16.212	90.378
3	Leyman Peter	31.557	7,25%	5.670	37.227	31.413	3	37227	5.670	84.708
4	Vercamer Stefaan	21.713	4,98%	15.514	37.227	15.899	4	37227	15.514	69.194
5	Dierick Leen	22.034	5,06%	15.193	37.227	706	5	37227	15.193	54.001
6	Stevens Helga	17.048	3,91%	706	17.754	0		37227	20.179	33.822
7	De Clercq Marc	12.031	2,76%	0	12.031	0		37227		
8	Cosyns Veerle	10.462	2,40%	0	10.462	0		37227		
9	Bothuyne Robrecht	10.070	2,31%	0	10.070	0		37227		
10	Foulon Jan	8.212	1,88%	0	8.212	0		37227		
11	Lippens Chris	8.216	1,88%	0	8.216	0		37227		
12	Buysrogge Peter	7.812	1,79%	0	7.812	0		37227		
13	Grillaert Leentje	11.164	2,56%	0	11.164	0		37227		
14	Ongena Carolien	8.817	2,02%	0	8.817	0		37227		
15	Vercruyssen Luc	6.062	1,39%	0	6.062	0		37227		
16	Van den Bussche Marleen	9.210	2,11%	0	9.210	0		37227		
17	Vermeulen Sabine	9.620	2,21%	0	9.620	0		37227		
18	Van de Vijver Marc	13.241	3,04%	0	13.241	0		37227		
19	Martens Anne	14.566	3,34%	0	14.566	0		37227		
20	Uyttersprot Ilse	19.864	4,56%	0	19.864	0	6	37227	halvering	

Oost-Vlaanderen: Kamer 2007 (Open VLD)

1	De Gucht Karel	95.628	22,01%	0	95.628	43.395	1	39151		86790
2	Van Tittelboom - Van Cauter Carina	18.294	4,21%	20.857	39.151	22.538	3	39151	20.857	65.933
3	Versnick Geert	15.959	3,67%	22.538	38.497	0	4	39151	23.192	42.741
4	Anthuenis Filip	16.705	3,84%	0	16.705	0		39151	22.446	20.295
5	Dierickx Hilde	11.220	2,58%	0	11.220	0		39151		
6	De Padt Guido	19.598	4,51%	0	19.598	0	5	39151	halvering	
7	Noreilde Stefaan	9.866	2,27%	0	9.866	0		39151		
8	De Waele Patricia	11.205	2,57%	0	11.205	0		39151		
9	De Jonge Tania	8.752	2,01%	0	8.752	0		39151		
10	Pede Anne	9.082	2,09%	0	9.082	0		39151		
11	Akin Faki	6.182	1,42%	0	6.182	0		39151		
12	De Meersman Annelies	9.872	2,27%	0	9.872	0		39151		
13	Van Huffel Astrid	5.667	1,30%	0	5.667	0		39151		
14	De Baere Sophie	6.356	1,46%	0	6.356	0		39151		
15	Maes Luc	4.666	1,07%	0	4.666	0		39151		
16	Backaert Dirk	4.323	0,99%	0	4.323	0		39151		
17	Nachtegaele Veerle	7.562	1,74%	0	7.562	0		39151		
18	Daelman Rik	5.225	1,20%	0	5.225	0		39151		
19	Meeus Ingrid	6.502	1,49%	0	6.502	0		39151		
20	De Croo Herman	48.930	11,26%	0	48.930	0	2 >	39151	verkiezbaarheidscijfer	

Nederlands kiescollege: Senaat 2007 (CD&V/N-VA)

1	Leterme Yves	796.521	33,05%	0	796.521	192.197	1	128739		384394
2	Lanjri Nahima	76.457	3,17%	52.282	128.739	139.915	3	128739	52.282	332.112
3	Van Parys Tony	133.801	5,55%	0	133.801	139.915	2	128739		332112
4	Ide Louis	53.592	2,22%	75.147	128.739	64.768	4	128739	75.147	256.965
5	Vandenberghe Hugo	78.316	3,24%	50.423	128.739	14.345	5	128739	50.423	206.542
6	Beke Wouter	54.251	2,25%	14.345	68.596	0	9	128739	74.488	132.054
7	Tindemans Elke	81.015	3,36%	0	81.015	0	7	128739	47.724	84.330
8	Top Ergün	29.879	1,23%	0	29.879	0		128739	114.209	0
9	Vleugels Kris	41.079	1,70%	0	41.079	0		128739		
10	De Nijn Bart	34.202	1,41%	0	34.202	0		128739		
11	Schelfhout Els	40.990	1,70%	0	40.990	0		128739		
12	Decoopman Ria	36.112	1,49%	0	36.112	0		128739		
13	Verhoeven Rudy	31.911	1,32%	0	31.911	0		128739		
14	De Brabandere Bert	32.804	1,36%	0	32.804	0		128739		
15	Sleurs Elke	41.975	1,74%	0	41.975	0		128739		
16	Azou Myriam	31.786	1,31%	0	31.786	0		128739		
17	Van de Werf Hilde	31.301	1,29%	0	31.301	0		128739		
18	D'Haese Hil	29.471	1,22%	0	29.471	0		128739		
19	Joris Marleen	28.904	1,19%	0	28.904	0		128739		
20	Van Gutschoven Caroline	30.163	1,25%	0	30.163	0		128739		
21	Oliha Christopher	20.421	0,84%	0	20.421	0		128739		
22	Van Eykeren Trees	26.921	1,11%	0	26.921	0		128739		
23	Jacobs Lukas	23.333	0,96%	0	23.333	0		128739		
24	Brepoels Frieda	69.930	2,90%	0	69.930	0	8	128739	halvering	
25	Schouppe Etienne	95.068	3,94%	0	95.068	0	6	128739	VKS	

Nederlandstalig kiescollege: Senaat 2007 (Open VLD)

1	Verhofstadt Guy	493.355	34,78%	0	493.355	134.633	1	136.997		269266
2	Lijnen Nele	42.625	3%	94.372	136.997	40.261	2	136.997	94.372	174.894
3	Vankrunkelsven Patrik	55.691	3,92%	40.261	95.952	0	3	136.997	81.306	93.588
4	Turtelboom Annemie	32.669	2,30%	0	32.669	0		136.997	126.257	
5	Willems Luc	24.564	1,73%	0	24.564	0				
6	Anseeuw Stéphanie	28.169	1,98%	0	28.169	0				
7	Goris Stef	23.968	1,68%	0	23.968	0				
8	De Merlier Vera	25.168	1,77%	0	25.168	0				
9	Valkeniers Jef	24.758	1,74%	0	24.758	0				
10	De Gucht Jean-Jacques	66.942	4,71%	0	66.942	0	4 VKS			
11	De Vries Tom	17.296	1,21%	0	17.296	0				
12	Uytterhoeven Els	23.265	1,64%	0	23.265	0				
13	Lambrecks Jean	21.610	1,52%	0	21.610	0				
14	Lefevre Anne	20.260	1,42%	0	20.260	0				
15	Vandewalle Ruth	17.839	1,25%	0	17.839	0				
16	Van Mensel Myriam	17.346	1,22%	0	17.346	0				
17	Evrard Sandy	18.240	1,28%	0	18.240	0				
18	Mertens Veronique	18.883	1,33%	0	18.883	0				
19	Feytons Marc	18.021	1,27%	0	18.021	0				
20	Willemse Renilde	16.968	1,19%	0	16.968	0				
21	Brocatus Davy	19.754	1,39%	0	19.754	0				
22	De Schryver Eva	18.426	1,29%	0	18.426	0				
23	Chevalier Miguel	19.534	1,37%	0	19.534	0				
24	Leduc Jeannine	33.923	2,39%	0	33.923	0				
25	Verwilghen Marc	62.443	4,40%	0	62.443	0	5 halvering			

Nederlandstalig kiescollege: Senaat 2007 (Vlaams Belang)

1	Vanhecke Frank	219.218	16,40%	0	219.218	205.226	1	131297		410452
2	Van dermeersch Anke	103.993	7,78%	27.304	131.297	177.922	2	131297	27.304	383.148
3	Coveliers Hugo	66.191	4,95%	65.106	131.297	112.816	3	131297	65.106	318.042
4	Ceder Jurgen	32.567	2,43%	98.730	131.297	14.086	4	131297	98.730	219.312
5	Jansegers Nele	34.480	2,58%	14.086	48.566	0		131297	96.817	122.495
6	Van Overmeire Karim	31.982	2,39%	0	31.982	0		131297		
7	Van Bree Jef	25.859	1,93%	0	25.859	0		131297		
8	Van Hoof Anne	30.720	2,29%	0	30.720	0		131297		
9	Geraerts Marijke	28.310	2,11%	0	28.310	0		131297		
10	Van Laer Marie-Thérèse	24.494	1,83%	0	24.494	0		131297		
11	Claerhout Maurice	21.057	1,57%	0	21.057	0		131297		
12	Van Dijck Wim	22.873	1,71%	0	22.873	0		131297		
13	De Reuse Herman	22.424	1,67%	0	22.424	0		131297		
14	Demol Johan	35.951	2,69%	0	35.951	0		131297		
15	Van Echelpoel Hilde	22.332	1,67%	0	22.332	0		131297		
16	Warpy Sonja	21.174	1,58%	0	21.174	0		131297		
17	Dekens-Verbist Marianne	20.676	1,54%	0	20.676	0		131297		
18	Lacombe Jan	18.875	1,41%	0	18.875	0		131297		
19	Tournoij Katty	21.247	1,58%	0	21.247	0		131297		
20	Langmans-De Bats Mieke	21.082	1,57%	0	21.082	0		131297		
21	Van Gucht Stefaan	21.157	1,58%	0	21.157	0		131297		
22	Seyns Valérie	21.678	1,62%	0	21.678	0		131297		
23	Verreycken Wim	24.397	1,82%	0	24.397	0		131297		
24	Morel Marie-Rose	65.963	4,93%	0	65.963	0		131297		
25	Dewinter Filip	128.821	9,63%	0	128.821	0	5	131297	halvering	

Verkozenen buiten de nuttige volgorde: provincieraadsverkiezingen 2000

PROVINCIE ANTWERPEN				
<u>District: Antwerpen</u>	24 kandidaten/ lijst			
1 - AGALEV	23 Mevr. Talhaoui Fauzaya			
4 - SP	23 Mevr. Detiège Maya			
4 - SP	24 Dhr. Janssens Patrick			
7 - CVP	13 Mevr. Meert Maria			
11 - VLD	4 Mevr. Braem Nicole			
11 - VLD	5 Mevr. Michielsen Inge			
11 - VLD	24 Dhr. Coveliers Roel			
12 - VL.BLOK	13 Dhr. Zwijsen Tony			
12 - VL.BLOK	22 Mevr. De Lobel Hilde			
12 - VL.BLOK	23 Dhr. Dewinter Filip			
12 - VL.BLOK	24 Mevr. Colen Alexandra			
<u>District: Boom</u>	9 kandidaten/ lijst			
11 - VLD	4 Mevr. Dourcy-Belle-Rose Brigitte			
12 - VL.BLOK	9 Mevr. Van Den Eynde Marleen			
<u>District: Kapellen</u>	15 kandidaten/ lijst			
4 - SP	15 Mevr. Lindekens Kathy			
7 - CVP	13 Dhr. Van Peel Dirk			
7 - CVP	15 Mevr. Muyshondt Maria			
11 - VLD	4 Mevr. Van Aperen Anne			
11 - VLD	15 Mevr. Avontroodt Yolande			
12 - VL.BLOK	14 Dhr. Annemans Gerolf			
12 - VL.BLOK	15 Mevr. Dillen Marijke			
<u>District: Lier</u>	8 kandidaten/ lijst			
7 - CVP	8 Dhr. Hellemans Jozef			
11 - VLD	8 Mevr. Vanderpoorten Marleen			
<u>District: Herentals</u>	8 kandidaten/ lijst			
4 - SP	8 Dhr. Peeters Jan			
7 - CVP	3 Dhr. Verhaegen Marc			
7 - CVP	8 Mevr. Helsen Kathleen			
11 - VLD	3 Mevr. De Cnodder Ann			
<u>District: Mol</u>	7 kandidaten/ lijst			
7 - CVP	3 Dhr. Bierkens Mathieu			
7 - CVP	7 Mevr. Dams Godelieva			
11 - VLD	7 Dhr. Schepens Francis			
<u>District: Turnhout</u>				
11 - VLD	6 Dhr. Van Aperen Arnold			
PROVINCIE LIMBURG				
<u>District: Beringen</u>	10 kandidaten/ lijst			
4 - SP	10 Dhr. Mahassine Chokri			
7 - CVP	4 Dhr. Govaerts Stefan			
11 - VLD	4 Mevr. Aerts Denyse			
12 - VL.BLOK	10 Dhr. Schoofs Bert			
<u>District: Genk</u>	8 kandidaten/ lijst			
7 - CVP	3 Dhr. Spreeuwers Benny			
7 - CVP	7 Mevr. Maes-Castermans Jacqueline			
7 - CVP	8 Dhr. Vandeurzen Jo			
<u>District: Hasselt</u>	10 kandidaten/ lijst			
4 - SP	4 Mevr. Claes Hilde			
4 - SP	10 Dhr. Reynders Herman			
7 - CVP	10 Dhr. Schuermans Eddy			
11 - VLD	10 Mevr. Vanden Poel-Welkenhuysen Marilou			
<u>District: Sint-Truiden</u>	5 kandidaten/ lijst			
4 - SP	5 Dhr. Vandenhove Ludwig			

7 - CVP	5 Mevr. Heeren Veerle			
District: Bree	4 kandidaten/lijst			
7 - CVP	3 Dhr. Ceyssens Lode			
11 - VLD	4 Dhr. Gabriels Jaak			
District: Maaseik	5 kandidaten/ lijst			
7 - CVP	4 Dhr. Verstappen Jean			
7 - CVP	5 Dhr. Brouns Hubert			
District: Neerpelt	7 kandidaten/ lijst			
7 - CVP	6 Dhr. Nijs Staf			
7 - CVP	7 Dhr. Pinxten Karel			
District: Peer	5 kandidaten/ lijst			
7 - CVP	5 Dhr. Kelchtermans Theo			
District: Bilzen	4 kandidaten/lijst			
7 - CVP	4 Mevr. Thijs Erika			
District: Borgloon	4 kandidaten/lijst			
7 - CVP	4 Dhr. Kindermans Gerald			
District: Maasmechelen	5 kandidaten/ lijst			
11 - VLD	5 Dhr. Keulen Marino			
District: Tongeren	5 kandidaten/ lijst			
4 - SP	5 Dhr. Legros Jean-Michel			
11 - VLD	5 Dhr. Dewael Patrick			
PROVINCIE OOST-VLAANDEREN				
District: Aalst	7 kandidaten/ lijst			
4 - SP	7 Dhr. Jacobs Patrick			
7 - CVP	7 Dhr. Willems Luc			
District: Zele	4 kandidaten/lijst			
7 - CVP	3 Mevr. Verheirstraeten Maria			
District: Eeklo	5 kandidaten/ lijst			
11 - VLD	3 Dhr. De Coninck Philippe			
District: Deinze	6 kandidaten/lijst			
7 - CVP	6 Dhr. De Crem Pieter			
District: Gent	14 kandidaten/lijst			
1 - AGALEV	3 Mevr. Lafkioui Jamila			
7 - CVP	4 Dhr. Van Pee Jef			
11 - VLD	4 Mevr. Verhoeve Martine			
12 - VL.BLOK	14 Dhr. Van Den Eynde Sérafin			
District: Ronse	4 kandidaten/lijst			
11 - VLD	4 Dhr. De Croo Herman			
District: Sint-Niklaas	7 kandidaten/ lijst			
4 - SP	7 Dhr. Willockx Frederik			
7 - CVP	4 Mevr. Van Eetvelde Ilse			
11 - VLD	3 Mevr. Hillebrandt-Van Daele Annie			
11 - VLD	7 Dhr. Anthuenis Georges			
District: Temse	7 kandidaten/ lijst			
7 - CVP	3 Mevr. Van Duyse Nicole			
PROVINCIE VLAAMS-BRABANT				
District: Halle	24 kandidaten/ lijst			
4 - SP	4 Dhr. Van Droogenbroeck Johnny			
7 - CVP	3 Mevr. Sobrie Anne			
7 - CVP	4 Dhr. Biesemans Armand			
7 - CVP	5 Mevr. Zelderloo Elke			
7 - CVP	7 Dhr. De Baerdemaeker Hendrik			
7 - CVP	23 Dhr. Doomst Michel			
7 - CVP	24 Dhr. Van Rompuy Herman			
9 - VU-ID	24 Dhr. Van Vaerenbergh Etienne			
11 - VLD	23 Dhr. Vanderstraeten Jo			

11 - VLD	24 Dhr. Valkeniers Jef			
12 - VL.BLOK	24 Dhr. Van Hauthem Joris			
<u>District: Vilvoorde</u>	22 kandidaten/ lijst			
4 - SP	22 Dhr. Bonte Hans			
7 - CVP	3 Dhr. Laureys Vic			
7 - CVP	4 Dhr. Absillis Albert			
7 - CVP	20 Dhr. Van Rompuy Eric			
7 - CVP	22 Dhr. Dehaene Tom			
11 - VLD	9 Mevr. Olbrechts Corinne			
11 - VLD	21 Dhr. Pijpen Jaak			
12 - VL.BLOK	22 Dhr. De Man Filip			
15 - UF	12 Dhr. Van Hoobrouck-D'Aspre François			
15 - UF	22 Dhr. Poswick Eric			
<u>District: Diest</u>	15 kandidaten/ lijst			
4 - SP	5 Dhr. Schellens Geert			
4 - SP	15 Dhr. Corens Peter			
7 - CVP	14 Dhr. Pelgrims Herman			
11 - VLD	9 Mevr. Verlinden Christel			
11 - VLD	15 Dhr. Smets Tony			
<u>District: Leuven</u>	15 kandidaten/ lijst			
4 - SP	15 Dhr. Tobback Bruno			
7 - CVP	14 Dhr. Taes Christian			
7 - CVP	15 Mevr. Hermans Anna			
11 - VLD	15 Dhr. Daems Hendrik			
<u>District: Tienen</u>	8 kandidaten/ lijst			
4 - SP	8 Dhr. Logist Marcel			
7 - CVP	3 Mevr. Claes Ingrid			
7 - CVP	8 Dhr. Goris Stef			
PROVINCIE WEST-VLAANDEREN				
<u>District: Brugge</u>	20 kandidaten/ lijst			
4 - SP	3 Dhr. Bourdon Clifford			
4 - SP	19 Dhr. Van Nieuwerkerke André			
4 - SP	20 Dhr. Landuyt Renaat			
7 - CVP	6 Dhr. Vande Caveye Luc			
7 - CVP	19 Dhr. De Cuyper Bernard			
7 - CVP	20 Dhr. Laloo Boudewijn			
11 - VLD	18 Mevr. van der Hooft Kathleen			
11 - VLD	20 Dhr. Chevalier Pierre			
12 - VL.BLOK	20 Dhr. Vanhecke Frank			
<u>District: Ieper</u>	6 kandidaten/lijst			
7 - CVP	4 Mevr. Van Hecke-Masschelein Irene			
<u>District: Harelbeke</u>	5 kandidaten/ lijst			
7 - CVP	3 Mevr. Destoop-Dhondt Yolande			
<u>District: Kortrijk</u>	11 kandidaten/ lijst			
4 - SP	11 Dhr. De Coene Philippe			
7 - CVP	11 Mevr. Titeca-Decraene Marleen			
11 - VLD	5 Dhr. Masselis Hans			
<u>District: Menen</u>	5 kandidaten/ lijst			
11 - VLD	5 Dhr. Allijns Joseph			
<u>District: Oostende</u>	11 kandidaten/ lijst			
4 - SP	4 Mevr. Willems Marina			
4 - SP	10 Dhr. Maes Jacky			
4 - SP	11 Dhr. Vande Lanotte Johan			
11 - VLD	11 Dhr. Kerckhof Johan			
<u>District: Izegem</u>	5 kandidaten/ lijst			
9 - VU-ID	5 Dhr. Bourgeois Geert			

District: Roeselare	5 kandidaten/ lijst			
11 - VLD	5 Dhr. Brill Louis			
District: Tielt	6 kandidaten/lijst			
7 - CVP	4 Dhr. Bossuyt Danny			
7 - CVP	6 Mevr. Gardeyn-Debever Gisèle			
11 - VLD	6 Dhr. Callens Karlos			
District: Veurne	4 kandidaten/lijst			
7 - CVP	4 Dhr. Verfaillie Jan			
11 - VLD	4 Dhr. Florizoone Roland			

Antwerpen	14	30	46,67%
CVP	0	8	0,00%
SP	3	4	75,00%
VLD	4	10	40,00%
Vlaams Blok	6	7	85,71%
Agalev	1	1	100,00%
Limburg	19	25	76,00%
CVP	9	14	64,29%
SP	4	5	80,00%
VLD	5	5	100,00%
Vlaams Blok	1	1	100,00%
Oost-Vlaanderen	4	15	26,67%
CVP	1	6	16,67%
SP	1	2	50,00%
VLD	1	5	20,00%
Vlaams Blok	1	1	100,00%
Agalev	0	1	0,00%
Vlaams-Brabant	12	33	36,36%
CVP	3	15	20,00%
SP	3	6	50,00%
VLD	3	7	42,86%
Vlaams Blok	2	2	100,00%
VU-ID	1	1	100,00%
UF	0	2	0,00%
West-Vlaanderen	10	26	38,46%
CVP	1	9	11,11%
SP	5	7	71,43%
VLD	2	8	25,00%
Vlaams Blok	1	1	100,00%
VU-ID	1	1	100,00%
TOTAAL	59	129	45,74%
CVP	14	52	26,92%
SP	16	24	66,67%
VLD	15	35	42,86%
Vlaams Blok	11	12	91,67%
VU-ID	2	2	100,00%
Agalev	1	2	50,00%
UF	0	2	0,00%

district	Partij	Plaats	Voornaam	Naam	1994	2000	2006
Antwerpen	CD&V-N-VA	4	Liesbeth	Driessens-Homans			
Antwerpen	sp.a-spirit	13	Mimount	Bousakla			
Antwerpen	sp.a-spirit	20	Mesut	Ycel			
Antwerpen	sp.a-spirit	22	Monica	De Coninck			
Antwerpen	sp.a-spirit	23	Tuur	Van Wallendael			
Antwerpen	sp.a-spirit	24	Maya	DETIEGE			
Antwerpen	VLAAMS BELANG	12	Anneke	Vermeiren			
Antwerpen	VLAAMS BELANG	22	Filip	Dewinter			
Antwerpen	VLAAMS BELANG	23	Hugo	Coveliers			
Antwerpen	VLAAMS BELANG	24	Anke	Van dermeersch			
Antwerpen	VLD-VIVANT	3	Inge	Michielsens			
Antwerpen	VLD-VIVANT	12	Annick	De Ridder			
Boom	VLAAMS BELANG	9	Marleen Romana	VAN DEN EYNDE			
Boom	VLD-VIVANT	9	Dirk	Sterckx			
Herentals	CD&V-N-VA	3	Mien	VAN OLMEN			
Herentals	CD&V-N-VA	5	Kristof	WELTERS			
Herentals	CD&V-N-VA	8	Ann	Van Mechelen			
Kapellen	CD&V-N-VA	4	Tine	Muysshondt			
Kapellen	CD&V-N-VA	15	Ludwig	Caluwé			
Kapellen	sp.a-spirit	15	Kathleen	Van Brempt			
Kapellen	VLAAMS BELANG	4	Sigrid	Stroobants			
Kapellen	VLAAMS BELANG	14	Walter	Vochten			
Kapellen	VLAAMS BELANG	15	Marie-Rose	Morel			
Kapellen	VLD-VIVANT	14	Yolande	Avontroodt			
Kapellen	VLD-VIVANT	15	Dirk	Van Mechelen			
Lier	CD&V-N-VA	6	Hilde	VAN DE WERF			
Lier	CD&V-N-VA	8	Walter	Horemans			
Lier	VLD-VIVANT	8	Marleen	Vanderpoorten			
Mechelen	CD&V-N-VA	7	Kris	PEETERS			
Mechelen	sp.a-spirit	7	CAROLINE	GENNEZ			
Mechelen	VLAAMS BELANG	7	Frank	Creyelman			
Mechelen	VLD-VIVANT	7	Bart	Somers			
Mol	CD&V-N-VA	7	Lieve	Dams			
Mol	VLAAMS BELANG	7	ALEXANDRA	COLEN			
Beringen	sp.a-spirit	7	Duygu	Akdemir			
Beringen	VLAAMS BELANG	10	Bert	Schoofs			
Borgloon	CD&V-N-VA	4	Magda	Hanssen			
Bree	CD&V-N-VA	3	Stijn	Van Baelen			
Bree	VLD-VIVANT	4	Jaak	Gabriels			
Genk	CD&V-N-VA	8	Anniek	Nagels			
Genk	sp.a-spirit	8	Chokri	Mahassine			
Hasselt	CD&V-N-VA	10	Frieda	BREPOELS			
Hasselt	sp.a-spirit	3	Frank	Keunen			
Hasselt	sp.a-spirit	9	Brigitte	Smets			
Hasselt	sp.a-spirit	10	Herman	Reynders			
Hasselt	VLAAMS BELANG	10	Katleen	Martens			
Hasselt	VLD-VIVANT	9	Marilou	Vanden Poel-Welkenhuysen			
Maaseik	CD&V-N-VA	2	Jo	BROUNS			
Maaseik	CD&V-N-VA	5	Hubert	BROUNS			
Maasmechelen	VLD-VIVANT	5	Marino	Keulen			
Neerpelt	CD&V-N-VA	5	Bob	Nijs			
Neerpelt	CD&V-N-VA	6	Liesbeth	Fransen			
Peer	VLAAMS BELANG	3	Nathalie	Tielens			
Peer	VLD-VIVANT	5	Nele	Lijnen			
Sint-Truiden	CD&V-N-VA	5	Jef	CLEEREN			
Tongeren	CD&V-N-VA	5	Jan	Peumans			
Aalst	CD&V-N-VA	6	Lieve	Stockman			
Aalst	VLAAMS BELANG	3	Gerda	Van Steenberge			
Aalst	VLD-VIVANT	3	Annelies	De Meersman			
Deinze	CD&V-N-VA	6	Pieter	De Crem			
Deinze	VLD-VIVANT	6	Fientje	Moerman			
Dendermonde	sp.a-spirit	4	Goedele	De Cock			
Dendermonde	VLD-VIVANT	7	Karel	De Gucht			
Gent	CD&V-N-VA	14	Monica	VAN KERREBROECK			
Gent	sp.a-spirit	4	Cemal	CAVDARLI			
Gent	sp.a-spirit	14	Piet	VAN EECKHAUT			
Gent	VLAAMS BELANG	5	Brigitte	VANDEN BOSSCHE			
Gent	VLAAMS BELANG	14	Francis	VAN DEN EYNDE			
Gent	VLD-VIVANT	14	Guy	VERHOFSTADT			
Geraardsbergen	sp.a-spirit	5	Dirk	Van der Maelen			
Lochristi	VLD-VIVANT	7	Anne	Pede			
Ronse	VLD	4	Herman	De Croo			
Sint-Niklaas	sp.a-spirit	7	Freddy	Willockx			
Sint-Niklaas	VLAAMS BELANG	4	Katrijn	De Blanger			
Sint-Niklaas	VLD-VIVANT	6	Georges	Anthuenis			
Temse	VLAAMS BELANG	3	Annemie	Peeters-Muysshondt			
Zele	CD&V-N-VA	4	Bart	Van Malderen			

Diest	CD&V-N-VA	5	Annita	Vandebroeck			
Diest	CD&V-N-VA	14	Herman	Pelgrims			
Diest	CD&V-N-VA	15	Dirk	Claes			
Diest	sp.a-spirit	4	Marc	Florquin			
Diest	sp.a-spirit	15	Bruno	Tobback			
Halle	CD&V-N-VA	5	Elke	Zelderloo			
Halle	CD&V-N-VA	7	Rik	De Baerdemaeker			
Halle	CD&V-N-VA	9	Kris	Poelaert			
Halle	CD&V-N-VA	23	Mark	Demessaeker			
Halle	CD&V-N-VA	24	Etienne	Schoupe			
Halle	UF	3	Damien	Thiery			
Halle	UF	24	Georges	Clerfayt			
Halle	VLAAMS BELANG	12	Nele	Van Den Brulle			
Halle	VLAAMS BELANG	24	Joris	Van Hauthem			
Halle	VLD-VIVANT	7	Irina	De Knop			
Halle	VLD-VIVANT	13	Audrey	VALKENIERS-VAN ZYL			
Leuven	CD&V-N-VA	14	MARK	EYSKENS			
Leuven	CD&V-N-VA	15	CHRISTIANE	VANAUTGAERDEN-VANNECK			
Leuven	GROEN!	15	MAGDA	AELVOET			
Leuven	sp.a-spirit	14	Stijn	BEX			
Leuven	sp.a-spirit	15	Louis	TOBBACK			
Leuven	VLAAMS BELANG	15	Hagen	Goyvaerts			
Leuven	VLD-VIVANT	15	Chris	Kindekens			
Tienen	sp.a-spirit	8	Marcel	Logist			
Tienen	VLD-VIVANT	8	Eddy	Poff			
Vilvoorde	CD&V-N-VA	3	Vic	Laureys			
Vilvoorde	CD&V-N-VA	4	Albert	Absillis			
Vilvoorde	CD&V-N-VA	20	Eric	Van Rompuy			
Vilvoorde	CD&V-N-VA	21	Sonja	Becq			
Vilvoorde	CD&V-N-VA	22	Tom	Dehaene			
Vilvoorde	GROEN!	6	Leentje	Van Aken			
Vilvoorde	sp.a-spirit	5	Fatima	Lamarti			
Vilvoorde	sp.a-spirit	22	Frank	Vandenbroucke			
Vilvoorde	UF	3	Elonore	DE BERGEYCK-DE MOERLOOSE			
Vilvoorde	UF	12	Franois	VAN HOOBROUCK D'ASPRE			
Vilvoorde	VLAAMS BELANG	4	Steven	Dupont			
Vilvoorde	VLAAMS BELANG	22	Filip	De Man			
Vilvoorde	VLD-VIVANT	12	Jaak	Pijpen			
Vilvoorde	VLD-VIVANT	22	Willy	Cortois			
Brugge	CD&V-N-VA	7	Boudewijn	LALOO			
Brugge	CD&V-N-VA	18	Bart	NAEYAERT			
Brugge	CD&V-N-VA	19	Bernard	DE CUYPER			
Brugge	CD&V-N-VA	20	Hendrik	BOGAERT			
Brugge	sp.a-spirit	19	Dalila	DOUFI			
Brugge	sp.a-spirit	20	Renaat	LANDUYT			
Brugge	VLAAMS BELANG	20	Frank	VANHECKE			
Brugge	VLD-VIVANT	18	Pierre	CHEVALIER			
Brugge	VLD-VIVANT	20	Marc	VERWILGHEN			
Diksmuide	CD&V-N-VA	4	Eric	Huyghe			
Harelbeke	CD&V-N-VA	3	Claude	CROES			
Ieper	CD&V-N-VA	6	Yves	Leterme			
Izegem	CD&V-N-VA	5	Els	Kindt			
Kortrijk	CD&V-N-VA	4	Eliane	Matton-Spincemaille			
Kortrijk	CD&V-N-VA	5	Lieven	Lybeer			
Kortrijk	CD&V-N-VA	10	Marleen	Titeca-Decraene			
Kortrijk	VLD-VIVANT	9	Vincent	Van Quickenborne			
Menen	CD&V-N-VA	5	Ann	Seynaeve			
Menen	sp.a-spirit	3	Christine	Depaepe			
Oostende	CD&V-N-VA	4	Ignace	Dereeper			
Oostende	CD&V-N-VA	10	Johan	Verstreken			
Oostende	sp.a-spirit	9	Jacky	Maes			
Oostende	sp.a-spirit	10	Geert	Lambert			
Oostende	sp.a-spirit	11	Johan	Vande Lanotte			
Oostende	VLAAMS BELANG	11	Christian	Verougstraete			
Oostende	VLD-VIVANT	11	Bart	Tommelein			
Roeselare	CD&V-N-VA	5	André	Debruyne			
Roeselare	CD&V-N-VA	6	Herlinde	Vanwalleghem			
Roeselare	VLD-VIVANT	6	Jean Marie	Dedecker			
Tielt	CD&V-N-VA	4	Peter	Warnez			
Tielt	CD&V-N-VA	6	Christine	Deven-Vandewaetere			
Tielt	VLD-VIVANT	6	Karlos	Callens			
Veurne	CD&V-N-VA	4	Johan	Blieck			
Veurne	VLD-VIVANT	4	Stéphanie	Anseeuw			

Kleuraanduiding = niet verkozen in systeem 1994 of 2000

